

EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNÂMESİ'NDE OSMANLI HANEDANI

Pamukkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi

Tarih bölümü Anabilim Dalı

Yeniçağ Bilim Dalı

Metin SEYYAR

Danışman: Doç. Dr. Yasemin BEYAZIT

Kasım 2014

DENİZLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Tarih Bölümü Anabilim Dalı, Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı öğrencisi Metin Seyyar tarafından Doç. Dr. Yasemin Beyazıt ve Prof. Dr. Mehmet Yaşar Ertaş yönetiminde hazırlanan “Evlıya Çelebi Seyahatnâmesi'nde Osmanlı Hanedanı” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 28 Kasım 2014 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Prof.Dr. Mehmet Ali JÜNAL

Jüri- Danışman

Prof. Dr. Mehmet Yaşar ERTAŞ

Jüri

Yrd. Doç. Dr. Kemal DAŞÇIOĞLU

Jüri- Danışman

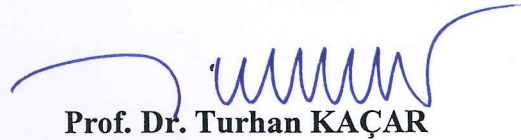
Doç. Dr. Yasemin BEYAZIT

Jüri

Yrd. Doç. Dr. Durmuş AKALIN

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 19/12/2014 tarih ve 26/12/2014 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Turhan KAÇAR

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Dünya ve Osmanlı Tarihi'ndeki en önemli seyahat yazarlarından ve kültür adamlarından biri olan Evliya Çelebi, ömrü boyunca gezip gördüğü yerlere ait değerli bilgileri Seyahatnâme adlı hacimli eserinde toplamıştır. Evliya Çelebi, Osmanlı coğrafyasında ve çevresinde seyahat ederek, otobiyografi ve seyahatname türünde dünyanın en uzun ve en ayrıntılı eserlerinden birini oluşturmuştur. Evliya Çelebi, elli yılı aşkın gezisi boyunca farklı coğrafyalarda farklı kültürlere, olaylara tanıklık etmiştir.

Uzun yıllar ilgi görmeyerek değeri anlaşılammış bulunan Seyahatname, son dönemlerde transkripsiyonlu metninin yayımlanmasıyla çeşitli bilim dallarında yerli ve yabancı birçok araştırmacının ilgisine mazhar olmuştur. Evliya Çelebi, bugüne kadar pek çok yönüyle tanıtılmış, önemli çalışmalara konu olmuşsa da, Evliya Çelebi'nin Osmanlı Hanedanı hakkında ki görüşlerini ifade eden müstakil çalışmalar hemen hemen yok gibidir. Bu görüşten yola çıkarak Evliya Çelebi'nin Osmanlı Hanedanına bakış açısı bu tezin ana konusunu oluşturmuştur. Hiç şüphesiz ki dünya siyaset tarihinde önemli bir nokta da bulunan Osmanlı padişahlarının ve hanedanın, Evliya'nın tarafından nasıl resmedildiği ve anlatıldığı meselesine odaklanmak Osmanlı hanedan çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

Bu tez, Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırmaları Koordinasyon Birimi tarafından desteklendi. BAP yöneticilerine ve çalışanlarına teşekkür ediyorum. Öncelikle, Lisans ve Yüksek Lisans eğitimimde kendilerinden ders aldığım bütün hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim. Danışmanlarım Prof. Dr. Mehmet Yaşar ERTAŞ'a ve Doç. Dr. Yasemin BEYAZIT'a tez çalışmam sırasında her konuda bana yol gösterdikleri, yazdıklarımı değerlendirdikleri ve tezin bir bütünlük kazanmasında büyük katkı sağladıkları için binlerce teşekkür ederim. Eğitim hayatımda büyük fedakârlıklarıyla bana destek veren haklarını ödeyemediğim ve ödeyemeyeceğim aileme de sonsuz şükran borçluyum.

Metin SEYYAR

Denizli 2014

ÖZET**EVLIYA ÇELEBİ SEYAHATNÂMESİ'NDE OSMANLI HANEDANI**

SEYYAR, Metin
Yüksek Lisans Tezi
TARİH ABD
Yeniçağ Tarihi Programı
Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Mehmet Yaşar ERTAŞ
Doç. Dr. Yasemin BEYAZIT

Kasım 2014, 106 Sayfa

Seyahatnâme, XVII. yüzyılda Evliyâ Çelebi tarafından kaleme alınan, edebiyattan coğrafyaya, mimariden kültür ve sanata pek çok alana kaynaklık edenönemli bir eserdir. Seyahatnâme aynı zamanda Osmanlı hanedanı ve padişahları hakkında da en temel kaynaklardandır. Bu çalışmada, Seyahatnâme'deki Osmanlı Hanedanı algısı ve bilgisi tartışılmıştır. Evliya, Osmanlı Hanedanı konusunda önemli tarihi ve sözlü bilgiler aktarmıştır. Evliya Çelebi'nin hanedanla ilgili anlatısında, hem yazılı hem de yoğun bir sözlü kültürünizleri tespit edilmiştir. Evliya Çelebi, sadakatle Osmanlı Hanedanına bağlı seçkin bir Osmanlı'dır. Osmanlılar,Evliya'nın imgesinde kudsiyet taşıyan bir yönetimdir. Evliya'ya göre, Osmanlı padişahı gazidir, dindardır ve İslam'ın hâmisidir. Yine Evliya'nın imgesinde Osmanlı Hanedanı Evliyaların ve Hz. Peygamberin şefaatlerine mazhar olarak hüküm sürmektedir.

Anahtar kelimeler: Evliya Çelebi, Seyahatnâme, Osmanlı Hanedanı, Algı.

ABSTRACT**TRAVELS OF EVLİYA ÇELEBİ İN THE OTTOMAN DYNASTY**

Seyyar, Metin
Master Thesis
History Department
Early Modern History Programme
Adviser of Thesis: Prof. Dr. Mehmet Yaşar ERTAŞ
Doç. Dr. Yasemin BEYAZIT

November 2014, 106Pages

Seyahatnâme, which was written by Evliya Çelebi in 17th century, is source supply a ot of fields from literature to geography and from architecture to tradition and art and very important composition. Seyahatnâme is also a basis source about Ottoman dynasty and padişah's. At this study, it is argued the perception and information of ottoman dynasty in Seyahatnâme. Evliya Çelebi's narrativeabout dynasty has been determined both writing and an intensive verbal evidences. Evliya Çelebi is loyalty one dependents elite on the Ottoman dynasty. The Ottoman, in his idea, is a holy regimen according to him, the Ottoman Padişah's are gazi, religious one and convervators of islam. Namely, in his idea, the Ottoman's regimen ruled to achieve the intercession of our Prophet and Moslem saints.

Keywords: Evliya Çelebi, Seyahatnâme, Ottoman Dynasty, Perception.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SEYAHATNÂMEDE OSMANLI SULTANLARI VE ŞEHZADELERİ

1.1. PADİŞAHLAR.....	7
1.1.1. Osman Gazi.....	7
1.1.2. Orhân Gâzî.....	8
1.1.3. I. Murad.....	11
1.1.4. I. Bayezîd.....	12
1.1.5. I. Mehmed.....	17
1.1.6. II. Murad.....	19
1.1.7. II. Mehmed.....	20
1.1.8. II. Bâyezîd.....	24
1.1.9. I. Selîm.....	27
1.1.10. I. Süleymân.....	31
1.1.11. II. Selim.....	37
1.1.12. III. Murad.....	39
1.1.13. III. Mehmed.....	40
1.1.14. I. Ahmed.....	41

1.1.15. I. Mustafa.....	43
1.1.16. II. Osman.....	44
1.1.17. IV. Murâd.....	44
1.1.18. İbrahim.....	46
1.1.19. IV. Mehmed.....	47
1.2. ŞEHZADELER.....	50
1.2.1. Osman Gazi'nin Şehzadeleri.....	50
1.2.1.1. Şehzâde Alâeddîn Paşa.....	50
1.2.2. Orhân Gâzî'nin Şehzadeleri.....	50
1.2.2.1. Şehzade Gâzî Süleymân Paşa.....	50
1.2.3. Yıldırım Bayezid'in Şehzadeleri.....	51
1.2.3.1. Şehzâde Düzmece Mustafâ.....	51
1.2.3.2. Şehzade İsa Çelebi.....	51
1.2.3.3. Şehzade Çelebi Süleyman Bey.....	52
1.2.3.4. Şehzade Mûsâ Çelebi.....	52
1.2.4. Fâtih Sultan Mehmed'in Şehzadeleri.....	52
1.2.4.1. Şehzade Hasan.....	52
1.2.4.2. Şehzade Sultan Cem Şah.....	53
1.2.5. Bayezid-i Veli'nin Şehzadeleri.....	53
1.2.5.1. Şehzâde Alemşâh.....	53
1.2.5.2. Şehzâde Mûsâ.....	54
1.2.5.3. Şehzâde Orhân.....	54
1.2.5.4. Şehzâde Osmân.....	54
1.2.5.5. Şehzâde Mahmûd.....	54
1.2.5.6. Şehzâde Ahmed Hân.....	54

1.2.5.7. Şehzâde Murâd.....	55
1.1.5.8. Şehzâde Mehmed Han.....	55
1.2.5.9. Şehzâde Şehinşah.....	55
1.2.5.10. Şehzade Alaeddin.....	55
1.2.5.11. Şehzade Ali Han.....	55
1.2.5.12. Şehzade Korkud Han.....	56
1.2.5.13. Şehzade Ahmed.....	56
1.2.5.14. Şehzade Murad.....	56
1.2.5.15. Şehzade Alâeddin.....	56
1.2.5.16. Şehzâde Mahmûd.....	57
1.2.6. I. Süleyman'ın Şehzadeleri.....	57
1.2.6.1. Şehzâde Alî Hân.....	57
1.2.6.2. Şehzâde Meymendî.....	57
1.2.6.3. Şehzâde Elem Şâh.....	57
1.2.6.4. Şehzade Abdullâh.....	57
1.2.6.5.Şehzâde Sultân Murâd.....	57
1.2.6.6. Şehzâde Sultân Mahmûd.....	58
1.2.6.7. Şehzâde Bâyezîd Şâh.....	58
1.2.6.8.Şehzâde Mehmed.....	58
1.2.6.9. Şehzâde Çelebi Sultan Mustafa.....	58
1.2.6.10.Şehzâde Bâyezîd Hân.....	58
1.2.6.11. Şehzâde Cihângîr.....	59
1.2.7.II. Selim'in Şehzadeleri.....	59
1.2.7.1. Şehzâde Osmân Hân.....	59
1.2.7.2. Şehzade Sultan Mustafa.....	59

1.2.7.3. Şehzade [II.]Süleyman.....	59
1.2.7.4. Şehzade Ali Han.....	59
1.2.8.III. Murad'ın Şehzadeleri.....	60
1.2.8.1. Şehzâde Abdullâh.....	60
1.2.8.2.Şehzâde Mustafâ.....	60
1.2.8.3.Şehzâde Osmân.....	60
1.2.8.4. Şehzâde Bâyezîd.....	60
1.2.8.5. Şehzâde Selîm.....	60
1.2.8.6. Şehzâde Cihângîr.....	61
1.2.8.7. Şehzâde Abdurrahmân.....	61
1.2.8.8. Şehzâde Hasan.....	61
1.2.8.9. Şehzâde Cihângîr.....	61
1.2.8.10.Şehzâde Ahmed.....	61
1.2.8.11.Şehzâde Yakûb.....	62
1.2.8.12.Şehzâde Alemşâh.....	62
1.2.8.13.Şehzâde Yûsuf.....	62
1.2.8.14.Şehzâde Hüseyin Hân.....	62
1.2.8.15.Şehzâde Korkud.....	62
1.2.8.16.Şehzâde Alemşâh.....	63
1.2.8.17.Şehzâde Alî.....	63
1.2.8.18.Şehzâde İshâk.....	63
1.2.8.19.Şehzâde Ömer.....	63
1.2.8.20.Şehzâde Alâeddîn.....	63
1.2.8.21.Şehzâde Dâvûd Hân.....	64
1.2.8.22.Şehzâde Osmân.....	64

1.2.9.III. Mehmed'in Şehzadeleri.....	64
1.2.9.1. Şehzade Mahmûd.....	64
1.2.9.2. Şehzade Sultan Selim Han.....	64
1.2.9.3. Şehzade Sultan Cihangir.....	64
1.2.9.4. Şehzade Mustafa Han.....	64
1.2.10.Sultân Ahmed'in Şehzadeleri.....	65
1.2.10.1. Şehzâde Süleymân Bey.....	65
1.2.10.2. Şehzade Mazlum Osman.....	65
1.2.10.3. Şehzade Bayezid Han.....	65
1.2.10.4. Şehzade Süleyman Han.....	65
1.2.10.5. Şehzade Sultan Mehmed.....	65
1.2.11. Seyahatnâme'de Baba İsmi Belirtilmeyen Şehzadeler.....	66
1.2.11.1. Şehzâde Kâsım Hân.....	66
1.2.11.2. Şehzâde Alî Şâh.....	66
1.2.11.3. Şehzâde Cihân Şâh.....	66
1.2.11.4. Şehzâde Velî Hân.....	66
1.2.11.5. Şehzâde Boğa Hân.....	66

İKİNCİ BÖLÜM

SEYAHATNÂME'DE OSMANLI HANEDANI BİLGİSİ VE ALGISI

2.1. Evliya Çelebi'nin Osmanlı Hanedanı Bilgisi.....	68
2.2. Osmanlılar'ın Soyuna.....	72
2.3.Osmanlı Hanedanında Taht Mücadeleleri ve Kardeş Katli.....	78
2.4. Padişah Ünvanları.....	84
2.5. Osmanlı Padişahı Tipi.....	87
2.5.1. Gâzi Padişah.....	87

2.5.2. Dindar Padişah.....	89
2.5.3. Halife Padişah (İslam Padişahı).....	95
SONUÇ.....	100
KAYNAKLAR.....	102
ÖZGEÇMİŞ.....	106

GİRİŞ

Evliya Çelebi tarafından kaleme alınan Seyahatnâme adlı eser, Osmanlı İmparatorluğu'nun XVII. yüzyıldan yansıyan sosyal, kültürel, askeri, dini, iktisadi, bürokratik ve diplomatik bir aynası hükmündedir. Eser, yazıldığı zamanın koşullarında, birden fazla coğrafyaya ve bu coğrafyalarda meydana gelen sosyo-kültürel-iktisadi olaylara, farklı zümrelerin bireylerin yaşamlarına, mücadelelerine ve savaşlarına tanıklık eder. Osmanlı Devleti bünyesindeki çok çeşitlilik, çok kültürlülük eseri çepeçevre sarmış bunların herbirinden önemli izler taşımıştır. Bu nedenlerle Seyahatnâme, Osmanlıların hüküm sürdüğü tüm coğrafya için bir el kitabı niteliğinde olup Osmanlı Tarihi çalışmaları için vazgeçilmez ve eşsiz bir kaynaktır. Seyahatnâme, Osmanlıların düşünce dünyasını ve zengin entellektüel birikimini ortaya koyması bakımından da önem arz etmektedir.

İlk defa Hammer tarafından bilim camiasına tanıtılan Seyahatnâme¹, 1314 yılında Osmanlıca basılmıştır. Seyahatnâme uzun yıllar ilgi görmemiştir². Orhan Şaik Gökyay'ın ömrünün son yıllarında Seyahatnâme üzerinde çalışması, Robert Dankoff'un araştırmalarını Seyahatnâmede yoğunlaştırması³, eserin transkripsiyonunun Orhan Şaik Gökyay'ın izinden Robert Dankoff, Yücel Dağlı ve Seyit Ali Kahraman tarafından devam ettirilmesi ise eserin kullanılabilirliğinin artmasını sağlamış⁴ ve bu eserle ilgili son

¹Klaus Kreiser, “*Evliya Çelebi*”, *Historians of The Ottoman Empire*, <http://www.ottomanhistorians>, s. 1-9.

²Evliya Çelebi Seyahatnâmesi çalışmaları hakkında geniş bir değerlendirme için bakınız. Nuran Tezcan, “1814’ten 2011’e Seyahatname Araştırmalarının Tarihçesi”, *Evliyâ Çelebi*, Ed. Nuran Tezcan-Semih Tezcan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 2011, s. 78-115.

³Robert Dankoff, *Evliya Celebi In Bitlis*, The Relevant Section of The Seyahatnâme Edited With Translation, Commentary and Introduction, 1990, Brill, Leiden; The Intimate Life of An Ottoman Statesman Melek Ahmed Pasha [1588-1662] As Portrayed In Evliya Celebi’s Book of Travels [Seyahatnâme], Published by State University Of New York Press, 1991; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Okuma Sözlüğü*, Yapı Kredi Yayınları, 2008; *Seyyah-ı Alem Evliya Çelebi’nin Dünyaya Bakışı*, [Çev. M. Gunay], Yapı Kredi Yayınları, 2010.

⁴*Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Robert Dankoff-Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman, 1. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, 2006; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, 2. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, 1999; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, 3. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, 1999; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, 4. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, 2001; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, İ. Sezgin, 5. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, 2001; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, 6. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, 2002; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Robert Dankoff, 7. Kitap, Yapı Kredi Yayınları,

yıllarda pekçok farklı konularda, alanlarda çalışmalar yapılmıştır⁵. Çünkü eser, farklı bilim dallarından çok çeşitli türden çalışmaların yapılmasına, çapraz okumalarla yeni sorularla yeniden ele alınmasına imkân verecek kadar zengin içeriğe sahiptir.

Bu çalışmanın ana amacı, Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesinde Osmanlı hanedanı ile ilgili verdiği bilgileri ortaya koyup, bu bilgilere farklı sorular sorarak Evliya Çelebi gözünden Osmanlı Hanedanı ve hanedan üyelerinin nasıl görüldüğünü, kısacası Evliya'nın hanedan bilgisini ve algısını belirlemektir. Hanedan üyelerinden tahta çıkıp padişah olanlar ile bu şansı yakalayamayıp şehzade olarak hayatını sürdürmüş olanlar inceleme alanını oluşturur. Hanedanın diğer üyeleri ise araştırma dışı bırakılmıştır.

Evliya Çelebi'nin Osmanlı Hanedanı ile ilişkisi, hanedana bakış açısı müstakil uzun soluklu bir araştırmaya konu olmamıştır. Ancak bu konu üzerinde Yahya Kemal Taştan tarafından bir makale kaleme alınmıştır⁶. Makalede, Evliya Çelebi'nin hanedana bakışı merkez-çevre bağlamında incelenmiştir. Biz ise Evliya Çelebi'nin hanedana bakışını Evliya Çelebi'nin zihninde var olan algılar, imgeler üzerinden ve onun tarih bilgisi üzerinden irdelemeye çalışacağız.

Tezimiz ana iki bölüm halinde planlanmıştır. Birinci bölümde Evliya Çelebi'nin hakkında malumat verdiği hanedan üyelerine dair bilgiler, katalog şeklinde alfabetik sıralanmıştır. İkinci bölüm ise tespiti yapılan bilgilere sorduğumuz Evliya'nın zihnindeki Osmanlı Hanedanı algısını anlamaya yönelik sorular ve cevaplardan oluşmaktadır. Öncelikle Evliya'ya göre Osmanlılar kimdir? Ne zaman, nasıl Anadolu

2003; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Robert Dankoff, 8. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, 2003; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff, 9. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, 2005; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Haz. Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Robert Dankoff, 10. Kitap, Yapı Kredi Yayınları, 2007.

⁵Çağının Sıra Dışı Yazarı *Evliya Çelebi*, Nuran Tezcan (Haz.), Yapı Kredi Yayınları, 2009, s. 383-390; *Evliya Çelebi Seyahatnamesi Hac Kitabı*, Hz. Asiye Yılmaz Yıldırım-Zeynep Süslü Berktaş, Yeditepe Yay., İstanbul 2010; *Evliya Çelebi ' Seyahatnamesi'nin Yazılı Kaynakları*, Haz. Hakan Karateke-Hatice Aynur, TTK. Yay, Ankara 2012; Nuran Tezcan, "17. Yüzyıl Osmanlı Türk Edebiyatı ve Seyahatnâme", Çağının Sıradışı Yazarı, s. 383-390; Nuran Tezcan, "Evliya Çelebi'nin Gün Işığına Çıkan Eseri: Nil Haritası", *Toplumsal Tarih*, 207, 2011, s.58-63; Semih Tezcan, "Evliya Çelebi'nin Doğum Günü", *Toplumsal Tarih*, 207, Mart 2011, s. 64-67; Evliyâ Çelebi, Ed. Nuran Tezcan-Semih Tezcan, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara 2011.

⁶ Yahya Kemal Taştan, "Evliya Çelebi'nin Osmanlı Hanedanına Bakışı", Edit. Nuran Tezcan- Semih Tezcan, *Doğumunun 400. yılında Evliya Çelebi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2011, s. 356-390.

topraklarına gelip yerleştiler? İlk siyasi faaliyetleri nelerdi? gibi sorulara cevap aranacaktır. Ardından Evliya'ya göre ideal hükümdar kimdir ve ne gibi vasıflar taşır? Hangi hükümdarlar ideal vafında nitelendirilebilir? Hangileri nitelendirilemez? Soruları üzerinden metin oluşturulacaktır.

Tezimizde, Seyahatnâmenin Yapı Kredi yayınlarından çıkan transkripsiyonu kullanılmıştır. Osmanlı Hanedanı anlatılırken Seyahatnâmede tarih belirtilmeyen yerler [.....] şeklinde parantez içinde gösterilmiştir. Padişahların tahta çıkış tarihlerini belirten beyitler dipnotlar şeklinde verilmiştir. Bu beyitlerin bazıları cifer-ebced ile hesaplanmış ve beytin sonuna tarih düşülmüştür. Evliya'nın düşüncelerini desteklemek için kanıt şeklinde not düştüğü Kur'an'ı Kerim ayetleri de dipnotlar halinde verilmiştir. Seyahatnâme'de hicri tarihlerin yanına parantez içinde miladi tarihleri de koyulmuş ve on cildin içinde cümlelerin geçtiğı yerler cilt numaraları ile birlikte dipnotlarla gösterilmiştir. Aşağıda, öncelikle aşağıda Evliya Çelebi'nin kısa bir hayat hikâyesine yer verilecektir. Hanedan musâhiblerinden Evliya Çelebi'nin babası Kanuni Sultan Süleyman devrinden IV. Murad devrine kadar devlet hizmetlerinde bulunmuş, saray kuyumcubaşısı Derviş Mehmed Zilli'dir. Babası, Kanuni Sultan Süleymanla birlikte Belgrad, Rodos, Budin, İstolni Belgrad ve Zigetvar seferlerine katılmıştır. Sultan I. Ahmed döneminde saraya getirilen Abaza kökenli bir kadınla [cariye] evlendirilen Derviş Mehmed'in bulunduğu konum Evliya'yı hanedana önemli etkenlerden biri olmuştur⁷. Bir diğeri ise annesinin akrabası olan Melek Ahmed Paşa ile yakınlıklarıdır.

Evliya Çelebi, 25 Mart 1611 [10 Muharrem 1020] tarihinde İstanbul'un Unkapanı semtinde dünyaya gelmiştir⁸. Doğum tarihinin özellikle kendisi tarafından 10 Muharrem olarak seçildiğine dair yorumlar mevcuttur⁹. Ailesi -yani büyük atası Ece Yakub- aslen Kütahyalıdır ve Orhan Gazi'nin süt kardeşidir. Büyük dedesi Fatih Sultan Mehmed'in bayraktarlarından olup İstanbul'un fethine katılmış olan Yavuz Er Bey'dir. Kendisi soyunun Hoca Ahmed Yesevî'ye ulaştığını, oradan Muhammed Hanefi'ye,

⁷Taştan, *a.g.m.*, s. 243-244; Yücel Dağı, "Evliya Çelebi Hayatı ve Seyahatnâmesi", *Osmanlı*, C. VIII, Yeni Türkiye Yayınları, s. 344.

⁸*a.g.e.*, C. I, s. 85.

⁹Semih Tezcan, "Evliya Çelebi'nin Doğum Günü", s. 64-67.

İmam Bakır'a ve Hz. Hüseyin'e, nihayetinde Hz. Peygamber'e dayandırmaktadır¹⁰. Evliya Çelebi, paşa çocuğu veya hanedan üyelerinden birisi değildir. Babası sarayda itibar gören birisi olduğundan, soyunu *Hoca Ahmed Yesevi*'ye dayandırması taşradan gelerek sarayda büyüyen birisi için kayda değer ve önem arz eden bir özellik olmalıdır.

Çocukluğu İstanbul'da geçmiştir. Unkapanı'nda Sağırcılar Mahallesi'nde dededen kalma evde doğmuştur. Çocukluk yıllarında babasının memleketi olan Kütahya'ya gidip gelirken Bursa'ya uğrayıp bir müddet orada kalır. Çelebi'nin, Kütahya Sandıklı'da oldukça büyük bir araziye sahip olan babası, ailevi bazı problemlerden ötürü buradaki tüm mal varlığını satarak Bursa'ya geçer. Ancak buradaki ikametleri oldukça kısa sürer ve tekrar İstanbul'a dönerek, tamamen burada yerleşme kararı alır. Evliya Çelebi, Melek Ahmed Paşa'nında yardımıyla bir ramazan ayında Kadir gecesinde Ayasofya Camii'nde Kur'an okurken Sultan IV. Murad'a takdim edilir ve böylece saraya girer ve Enderun'da eğitim görme şansına erişir. Dört yıllık eğitimi süresince sarayda kazanımları büyük olur. Hanedan üleriyle birlikte aynı havayı teneffüs eder ve pek çok olaya şahid olur. Sipahizümresine katılabilecekken o seyahat tutkusunun peşinden koşar.

Onu hanedana yakınlaştıran en önemli özelliği, musahib olmasıdır. Bilindiği gibi çok sert mizaçlı bir padişah olan Sultan IV. Murad'a musahiplik yapmıştır. Onun en sıkıntılı zamanlarında hem gazabını önlemek, hem de sıkıntısını gidermek için sohbetlerde bulunmuş, şaka yapmış, şarkı söylemiş ve sultanı rahatlatmıştır. Sultan IV. Murad'ın üzüntülü olduğu zamanlarda musahiplere emir vererek Evliya Çelebi'yi yanına getirttiği ve onu "işte def-i gam [üzüntü giderici] geldi" diye gülümsediği Seyahatnâmede belirtilir¹¹.

Şeyh Edebalı'nın Osman Gazi'ye yaptığı öğütlere benzer şekilde Derviş Mehmed Zilli de Evliya'ya öğütler vermiştir. Babasından aldığı öğütlerin onun hayatında etkili olduğunu söylemek yanlış olmasa gerektir. Evliya Çelebi, hiç evlenmemiştir. Hatta evliliğin sıkıntılı bir iş olduğunu ve bekârlığın büyük nimet

¹⁰*a.g.e.*, C. V, s. 154.

¹¹*a.g.e.*, C. I, s. 103.

olduğunu da bazı yerlerde ifade etmiştir. Engin bir bilgi birikimine dayalı hayal gücü, dil ve üslûp zenginliği ile ifade kabiliyetine sahip bir "*Seyyâh-ı âlem ve nedîm-i âdem*" olan Evliyâ Çelebi, 1685'de vefat ettiğinde¹² geride dünya edebiyatında eşi az rastlanan on ciltlik bir seyahatnâme bırakmıştır.

¹² Evliya Çelebi'nin ölüm tarihi tartışmalıdır. Bu konuda araştırmacılar farklı tarihler vermiştir. Morttmann Evliya'nın vefatını 1680 olarak verir. Bkz. Semih Tezcan, "Evliya Çelebi'nin Doğum Günü", s. 64. Reşad Ekrem Koçu, Evliya'nın Sadrazamlığa Kara Mustafa Paşa'nın getirildiğini öğrenmiş olduğunu fakat Viyana kuşatmasından haberi olmadığını yazar ve "Evliya'nın 1683'e doğru Viyana bozgununu görmeden öldüğünü anlıyoruz" der. Bkz. Reşad Ekrem Koçu, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi 1*, İstanbul 1943, s. 11.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEYAHATNÂME'DE OSMANLI SULTANLARI VE ŞEHZADELERİ

Evliya Çelebi'nin Seyahatnâme'sinde geçen Osmanlı padişahlarının ve şehzadelerinin hayatı ve yaptığı fetihler, yine Evliya'nın anlatımıyla bu bölümde ele alınmıştır. Bu bölüm, Seyahatnâme'de geçen *Osmanlı padişahları ve şehzadelerinin*¹³ *kataloğu* mahiyetini taşımaktadır.

Seyahatnâmede Osman Gazi'den başlayarak IV. Mehmed'e kadar geçen on dokuz padişaktan bahsolunur: Osman Gâzi, Orhan Gâzi, I. Murad [Hüdavendigâr], I. Bayezid [Yıldırım], I. Mehmed [Çelebi], II. Murad, II. Mehmed [Fatih Sultan], II. Bayezid [-ı Veli], Selim Hân [Yavuz Sultan Selim], I. Süleyman [Kanuni], II. Selim [Sarı], III. Murad, III. Mehmed [Eğri Fatihi], I. Ahmed [Sultan Ahmed], I. Mustafa [Deli], II. Osman [Genç], IV. Murad [Bağdat Fatihi], I. İbrahim, IV. Mehmed [Avcı]¹⁴.

Padişahlara ilaveten, Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde tespit edilebildiği kadarıyla yetmişaltı şehzade isminden bahseder. Şehzadelerle ilgili bilgiler padişahlara göre çok daha sınırlıdır.

¹³Şehzade hakkında geniş bilgi için Bkz. Mehmet Ali Ünal, *a.g.e.*, s. 642-644.

¹⁴Evliya Çelebi IV. Mehmed'in saltanatı müddetinin son on yılını görmeden 1683 yılında vefat etmiştir.

1.1. PADİŞAHLAR

1.1.1. Osman Gazi

Evliya Çelebi'ye göre Osman Gâzi'nin doğum tarihi 656 [1258] yılıdır¹⁵. Ertuğrul Bey, Bursa gazasından dönerken yaralı olarak vefat edip Söğüt adlı kasabada defn edilmiştir ve Savucu Beyoğlu Orhan Domaliç Gazasında şehit olunca, Anadolu âlimleri toplanıp Ertuğrul oğlu Osmancığ 700 [1300] yılının başında *bey* ilan etmişlerdir¹⁶. Bütün Selçuklular gönülden ona biatta bulunmuşlardır. Osmanlılar'da ilksikke Osmân Bey adına Bursa'da kesilmiştir¹⁷. Yine Osmanlılarda ilk hutbe Tursun Fakîh tarafından Osmân Bey adına okunmuştur¹⁸.

Osmân Gâzî emriyle Kara Yalvac oğlu, Kara Yalova Kalesi'ni [...] târihinde feth etmiştir¹⁹. Lefke Kalesi'ni 707 [1307-1308] târihinde Osmân Gâzî Rûm elinden feth etmiştir²⁰. Marmara Adası'nı [---] târihinde Osmân Gâzî feth edip kalesini harap etmiştir²¹. Kite Kalesi 707 [1307-1308] târihinde, Abelyond Kaleside aynı yıl bizzât Osmân Hân-ı Gâzî tarafından Rûm keferesi elinden büyük bir savaş ile feth edilmiştir²². İnegöl Kasabası [---] târihinde Rûm keferesi elinden Sultân Osmâncık fethidir²³. Kara

¹⁵*a.g.e.*, C. X, s. 55. Evliya'nın Osman Gazi için verdiği doğum tarihi, Uzunçarşılı tarafından da aynı tarih verilmektedir. Bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, C. I, s. 104.

¹⁶H. İncalcık; "Bapheus (Koyunhisar) savaşı Osman'a hânedan kurucusu bir "bey" ünü kazandırmış, kendisinden sonra oğlu Orhan rakipsiz beylik tahtına geçmiştir. Böylece 27 Temmuz 1302 tarihi Osmanlı hânedanının, dolayısıyla Osmanlı Devleti'nin kuruluş tarihi olarak kabul edilebilir" der. Ayrıntılı bilgi için bkz. H. İncalcık, " Osman I" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul 2012 s. 449.

¹⁷*a.g.e.*, C. I, s. 258. Evliya Çelebi, Osmanlı' da ilk sikkenin Osman adına Bursa'da kesildiğini aktarmaktadır. Uzunçarşılı ise böyle bir sikkenin olmadığını vurgulamaktadır. Uzunçarşılı; "şimdiye kadar Osman Bey adına ne bir kitabe ne de bir sikke (para) vardır, yalnız tahrir defterinde Şeyh Edebalı ile Ermeni Pazarı'nda Zekeriyya Baba'ya köyler vakf ettiği söyleniyor. Kendisi ilk devirlerinde ucta bir aşîret beyi ve daha sonra ucbeysi olmuş ve beylik alameti olarak kendisine Selçuklu hükümdarı tarafından tabl ve alem denilen davul ile bayrak gönderilmiştir. Kendisine gönderilen bu alametler dolayısıyla bazı tarihler ile bu hususta incelemeler yapanlar bunu Osman Bey'in İstiklal alâmeti zan etmişlerse de bu doğru değildir" der. Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 113-114.

¹⁸*a.g.e.*, C. I, s. 34.

¹⁹*a.g.e.*, C. II, s. 41.

²⁰*a.g.e.*, C. III, s. 10.

²¹*a.g.e.*, C. IX, s. 136.

²²*a.g.e.*, C. V, s. 147.

²³*a.g.e.*, C. IX, s. 9. Ayrıca bkz. İ. H. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 107.

Kilise Kalesi⁷²⁶ [...] târîhinde Bursa fethinden sonra Rûm elinden Karamürsel Bey eliyle feth olunmuştur²⁴.

Osman Gazi nikris hastalığına yakalanmış²⁵, 726 [1326] tarihinde²⁶Orhân Gâzî şehzâde iken Bursa'nın fethi sırasında vefat etmiştir²⁷. Bursa iç kalede medfundur²⁸. Ömrü 69 yıl, saltanat süresi 26 senedir²⁹.

Osman Gazi, seyyidlerden Şeyh Edebalı'nın kızını aldığından Osmanoğullarının soyu anne tarafından seyyidlere dayanır³⁰.

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde Osman Gazi için "*Bey, Osman Hân-ı Evvel, Osmancık*³¹, *Sultan*" ünvanlarını kullanmıştır.

1.1.2. Orhân Gâzî

678 [1278/79] senesinde doğmuştur³². Tahta çıkışı 726 [1326] tarihindedir³³.

721 [1321] târîhinde Orhân Gâzî şehzâdeliği zamanında babası Osmân Gâzî'nin izniyle ve Sultân Hacı Bektâş-ı Velî'nin duâsıyla ilk defa Mudanya Kalesi'ni

²⁴*a.g.e.*, C. V, s. 143.

²⁵Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar -Türkiye (1074-1990)*, C. II, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2005, s. 105.

²⁶*a.g.e.*, C. X, s. 55. H. İncalcık Osman Gazi'nin ölüm tarihini 724 [1324] olarak aktarır. Bkz. H. İncalcık, "Osman I", *a.g.e.*, s. 443.

²⁷*a.g.e.*, C. II, s. 24. Osman Gazi'nin vefatına tarih; "*Feth-i Bursa*" [761] lafzı, diğer tarih; "*Ümmü'l-fütühîn*"dir [626]sene [...]. Uzunçarşılı'ya göre; Osman Gazi vefat ettiği zaman zayıf bir rivayete göre Söğüt'te babasının yanına defn edilmiş ve güya Bursa alınırsa oraya defnini vasiyyet etmişti; bunun için 1326'da Bursa alındıktan sonra vasiyyeti yerine getirilerek naaşı Bursa'ya nakledilip Hisar'da Saint Eli adına yapılmış olan Gümüşlü Kümbet'te defn edilmiştir. Fakat vekayii tetkikine göre vefatının 1326'da Bursa'nın teslim alınmasından sonra olduğu anlaşılıyor. Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.113.

²⁸*a.g.e.*, C. II, s. 10.

²⁹*a.g.e.*, C. X, s. 55.

³⁰*a.g.e.*, C. II, s. 10.

³¹İbn Battûta, Osman Gazi'ye Osmancuk adını da verir. Bkz. H. İncalcık, "Osman I", s. 443.

³²*a.g.e.*, C. V, s. 33.Y. Öztuna, Orhan Gazi'nin 1281 tarihinde doğduğunu belirtir. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, C. II. s. 107. H. İncalcık'a göre Orhan Gazi'nin doğum tarihi tartışmalıdır. İncalcık, Orhan Gazi'nin doğum tarihi ile ilgili "Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'nin oğlu olup doğum tarihi tartışmalıdır. 699'da (1299) Nilüfer'le evlendiğinde "yiğit" (genç) diye anılmış olmasından hareketle bu tarihte on sekiz yaş civarında olduğu düşünülebilir" ifadelerini kullanır. Bkz. H. İncalcık, "Orhan" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul 2012, s. 475.

³³H. İncalcık'a göre, Orhan'ın beyliğe geliş tarihi Rebülevvel 724'tür (Mart 1324). Osman'ın ölümü de bu iki tarih arasında olmalıdır. Bkz. H. İncalcık, "Orhan" s. 376.

feth etmiştir³⁴. Orhân Gâzî şehzade iken 722 [1322] tarihinde Bursa'yı da ele geçirmiştir³⁵.

Orhan Gazi devrinde, Mudurnu, Kocaeli, İznikmit [İzmit]³⁶, Yalakâbâd, İznik, Taraklı, Bursa, Bolu, Göynük, Karesi, Balıkesir, Bergama, Edremit, Çemennik, İşlona hisarı, Tekirdağ Hisarı, Bolayı Kaleleri, Akyazı, Konrapa, Yanbolu ve Gelibolu³⁷ feth edilmiştir³⁸.

Gemlik Kalesi⁷³⁴ [1334] târîhinde³⁹, Sulu Ördek Kalesi,⁷³⁵ [1335] târîhinde Rûm keferesi elinden alınmıştır⁴⁰. 735 [1335] târîhinde Mihaliç Şehrinde altı adet kale feth edip yıkılmıştır⁴¹. Aydıncık Şehri, 735 [1335] târîhinde Rûm keferesi elinden Aydınbey Bey eliyle zabt edilmiştir⁴².

Bergâma Kalesi,[---] târîhinde Orhân Gâzî fethidir⁴³. Kara Foça Kalesi,[---] târîhinde Ceneviz elinden Kara Ece Ya'kûb, Kara Mürsel, Kara Balıkesir, Kara Bekir, Kara Koca ve Kara Foça isimli gâzîler yardımıyla alınmıştır⁴⁴. Birgi Kalesi,[---] târîhinde Gâzî Timurtaş Paşa ve İshâk Paşa yardımıyla alınmıştır⁴⁵. Eskihisar Kalesi⁷⁵⁵ târîhinde feth edilmiştir⁴⁶. Finike Kalesini [---] târîhinde Teke Bay oğlu Ahmed Bay fethedince, Orhân Gâzîdüğününe bin teke keçi ile ve bu Finike Kalesi'nin anahtarlarını düğün hediyesi olarak vermiştir⁴⁷. Adalya Kalesi, [---] târîhinde Ceneviz elinden Sultân Alâeddîn fethidir. Sonrasında [---] târîhinde Orhân Gâzî eline geçmiştir⁴⁸. Teke

³⁴*a.g.e.*, C. II, s. 8-9.

³⁵*a.g.e.*, C. II, s. 19-31.

³⁶ 1337 tarihinde ele geçirilmiştir. Geniş bilgi için bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.122-123.

³⁷ Gelibolu fethine tarih: *Bismirrahmânirrahîmdir. Sene 740.*

³⁸*a.g.e.*, C. II, s. 24.

³⁹*a.g.e.*, C. V, s. 144.

⁴⁰*a.g.e.*, C. V, s. 147.

⁴¹*a.g.e.*, C. V, s. 148.

⁴²*a.g.e.*, C. V, s. 151.

⁴³*a.g.e.*, C. IX, s. 45.

⁴⁴*a.g.e.*, C. IX, s. 46.

⁴⁵*a.g.e.*, C. IX, s. 92.

⁴⁶*a.g.e.*, C. IX, s. 108.

⁴⁷*a.g.e.*, C. IX, s. 147-148.

⁴⁸*a.g.e.*, C. IX, s. 141-142.

Karahisâr Kalesi[...]yılında Orhân Gâzî tarafından feth olunmuştur⁴⁹. Kestel Kalesi, 752 târîhinde⁵⁰, Yalakâbâd Kalesi[---] târîhinde Rûm keferesinden Orhân Gâzîtarafından alınmıştır⁵¹. Afyonkarahisâr Kalesi'ni ilk olarak [---] târîhinde Selçuklu Sultânı Alâeddîn Rûm keferesinden fethetmişti. Daha sonra Osmanoğullarından Sultân Orhân, Germiyanogulları elinden almıştır⁵².

Orhan Gazi, Bursa'da Bektâşi Tekyesi inşa ettirmiştir⁵³. Aynı zamanda İznik'de medrese de yaptırmış, müderrislerin önderi olan Dâvûd-ı Kayserî buraya müderris atanmıştır. Orhan Gazi döneminde Evliya ve âlimler, üst düzey görevlerde yer almıştır⁵⁴. Orhan Gazi, Hacı Bektaş-ı Veli'nin öncülüğünde yeniçeri ocağını kurmuştur⁵⁵.

Evliya Çelebi Orhan Gazi'nin ölüm tarihiyle ilgili iki farklı tarih verir. 761 [1360] tarihinde 83 yaşında vefat ettiğini belirttiği gibi⁵⁶, 771 [1369/70] tarihinde vefat ettiğini de söyler⁵⁷. Medfun olduğu yer ile de aynı durum söz konusudur. Babası Osman Gazi ile Bursa-İç kalede medfundur⁵⁸ dediği gibi kabrinin Bursa İmaretinde bulunduğunu da söyler⁵⁹. Evliya, Orhan Gazi'nin Saltanat süresiyle ilgili de 35 sene⁶⁰ve 41 yıl bilgisini verir. Ömrü 64 yıldır.

⁴⁹*a.g.e.*, C. IX, s. 148.

⁵⁰*a.g.e.*, C. IX, s. 9.

⁵¹*a.g.e.*, C. IX, s. 8.

⁵²*a.g.e.*, C. IX, s. 19.

⁵³*a.g.e.*, C. II, s. 14.

⁵⁴*a.g.e.*, C. II, s. 24.

⁵⁵*a.g.e.*, C. II, s. 26.

⁵⁶*a.g.e.*, C. X, s. 55.

⁵⁷Y. Öztuna, Orhan Gazi'nin ölümüne 1362 tarihini verir. Bkz. Y. Öztuna. *a.g.e.*, C. II, s. 107. H. İncalcık, Orhan Gazi'nin ölüm tarihini şöyle açıklamıştır; " Edirne'nin fethinden az sonra yaşı oldukça ilerlemiş olan Orhan Cemâziyelevvel 763'te (Mart 1362) Bursa'da vebadan öldü. Daha 755'te (1354) karaciğerinden rahatsız olduğu ve kendisine Taronites adlı bir Rum hekimin baktığı belirtilmektedir. Türbesi Bursa'da babası Osman Gazi'nin yanındadır". Bkz. H. İncalcık, "Orhan", s. 383.

⁵⁸*a.g.e.*, C. II, s. 26.

⁵⁹*a.g.e.*, C. II, s. 10.

⁶⁰*a.g.e.*, C. X, s. 55.

Evliya'ya göre Orhan Gazi, Allah yolunda savaşıyan yumuşak huylu bir padişahdır⁶¹. Seyahatnâme'de Orhan Gazi için "*Bey, Gazi, Sultan*" ünvanlarının kullanıldığını görüyoruz. Orhan Gazi için ayrıca, "*Ihtiyarüddîn, Seyfüddîn, Şücâüddîn*" gibi ünvanlarda kullanılmıştır⁶².

1.1.3. I. Murad

Orhan Gazi oğlu Murad Han, 727 [1327] tarihinde doğmuştur⁶³.

Evliya Çelebi I.Murad'ın Edirne'yi fetih tarihi konusunda iki ayrı tarih verir. Fetih ona göre, 761 [1359-1360]⁶⁴ ya da 762 [1360-1361]⁶⁵ târihinde gerçekleşmiştir. Diğer feth ettiği yerler Batnos, Misis, Burgos, Dimetoka⁶⁶, Keşân-ili, İpsala, Edirne Zağrası, Gümölcine, Kütâhiyye, Hamîdili, Akşehir, Seydîşehir, Yalvaçhisâr, Burkoz, Polya, İskete, Marilye, Havâle, Dusin, Zihne, Siroz, Ferkariyye, Köprü, Perilpe, Manastır ve Filoronyakaleleridir. İştib Kalesi⁶⁷ [...] tarihinde feth edilmiştir⁶⁸. Burada I. Murad Han Camii [Orta camii] vardır⁶⁹. Gâzî Hudâvendigâr 761[1360] târihinde Bursa şehrinden Rûm diyârına geçüp Edirne Kalesi'ni Rûm Kralı İdrivne Kral elinden almış ve küçük Makedon olan Filibe şehrini⁷⁰ ve Sofya şehrini⁷¹ ve Üsküb Kalesi'nive nice yüz aded sağlam kaleleri feth eder.

Siroz Şehri 777 [1375/76] târihinde Gâzî Evrenos eliyle Gâzî Hudâvendigâr fethidir⁷². Filibe şehrinde Ulucâmi Edirne Fâtih Gâzî Hudâvendigâr Sultân Murâd Hân-ı

⁶¹*a.g.e.*, C. II, s. 26.

⁶²Yılmaz Öztuna, *a.g.e.*, C. II, s. 107.

⁶³*a.g.e.*, C. X, s. 56. Y. Öztuna, I Murad'ın 1326 tarihinde doğduğunu belirtir. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, C. II, s. 110. H. İncalcık I. Murad'ın doğum tarihini 726 [1326] olarak aktarmıştır. Bkz. H. İncalcık, "Murad I", s. 156.

⁶⁴*a.g.e.*, C. VII, s. 176-177.

⁶⁵*a.g.e.*, C. III, s. 238. Uzunçarşılı, Edirne'nin 764 [1363] tarihinde feth edildiğini aktarır. bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 163.

⁶⁶Dimetoka 1361 tarihinde feth edilmiştir. bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, C. II, s. 110.

⁶⁷Rumeli Eyaletinde Köstendil Sancağındadır.

⁶⁸*a.g.e.*, C. VI, s. 62-63.

⁶⁹*a.g.e.*, C. VI, s. 63.

⁷⁰Filibe, 1363 tarihinde feth edilmiştir. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, C. II, s. 111.

⁷¹Sofya, 1386 tarihinde feth edilmiştir. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, C. II, s. 111.

⁷²*a.g.e.* C. VIII, s. 56.

Evvel'indir⁷³. Kavala Şehrini, 786 [1384/85] târihinde Gâzî Hudâvendigâr yanî Murâd Hân-ı Evvel Rûm elinden feth etmiştir⁷⁴. Sofya Şehri, 777 [1375/76] târihinde Murâd Hân-ı Evvel, yanî Gâzî Hudâvendigâr fethidir⁷⁵. Siroz kalesi⁷⁸⁶ [1384] tarihinde feth edilmiştir.

Evliya Çelebi'ye göre Osmanoğulları tarihinde yaşanan yedi büyük tabur cenginden birisi de 791 [1389]⁷⁶ tarihinde Gazi Hüdavendigâr'ın Sırp ve Herseklerle yaptığı Kosova savaşıdır⁷⁷. Daha sonra Gazi Hüdavendigâr Kosova'da 7 kral ile savaşıp hepsinden zafer ile dönmüştür⁷⁸.

Ömrü 65 sene olup saltanat süresi 31 yıldır. Edirne'de Kosova Savaşı'ndan sonra yaralılar arasında dolaşırken Miloş Koblaki isimli düşman askeri tarafından şehit edilmiştir. Bursa Eski Kaplıca'da defn edilmiştir⁷⁹.

Evliya, Seyahatnâmesi'nde I. Murad için, "*Hüdâvendigar, Gâzi, -ı Evvel, Bey, Han*" ünvanlarını kullanır⁸⁰.

1.1.4. I. Bayezîd

Sultan Murad Hüdavendigâr oğlu Yıldırım Hân Gâzî 748 [1347/48] tarihinde doğmuştur. Çok cesur ve vakarlı bir padişah olan Yıldırım Bayezid'in saltanat süresi 14sene olup 792 [1389/90] tarihinde Bursa'da tahta çıkmıştır⁸¹.

⁷³*a.g.e.*, C. III, s. 217.

⁷⁴*a.g.e.*, C. VIII, s. 51.

⁷⁵*a.g.e.*, C. V, s. 187-188.

⁷⁶Kosova Savaşı için ayrıca bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, C. II, s. 111.

⁷⁷*a.g.e.*, C. VII, s. 40.

⁷⁸*a.g.e.*, C. VII, s. 176-177.

⁷⁹*a.g.e.*, C. X, s. 56, C. VII, s. 177, C. I, s. 34. Evliya'nın Sultan Murad'ın Miloş Koblakoviç (koblaki) tarafından şehit edilmesi ile ilgili verdiği bilgiyi Uzunçarşılı'da aynı şekilde aktarmaktadır Geniş bilgi için bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 256. Ayrıca Uzunçarşılı, Sultan I Murad'ın 791 [1389] tarihinde öldüğünü belirtir. Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s.259, ayrıca bkz. H. İnalçık, "Murad I", s. 162.

⁸⁰Uzunçarşılı I. Murad için "Gazi Hünkâr, Hüdavendigâr" ünvanlarını kullanır. Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 257-256. H. İnalçık, I. Murad'ın için kullanılan ünvanlar için şu ifadeleri kullanır; "Kaynaklarda ve kitâbelerde '*bey, emîr-i a'zam, han, hudâvendigâr, padişah, sultânü's-selâtin, melikü'l-mülûk*' gibi ünvanlarla anılır. Osmanlı tarihlerinde yaygın olarak "*Gazi Hünkâr*" ve "*Hüdâvendigâr*" şeklinde geçer". Bkz. H. İnalçık, "Murad I", s. 156.

Evvelâ Rûmeli'nde Üsküp yakınında Kıratova, Üsküp, Vidin, Vodine, Hiroz, Yanbolu, Silistre, Uruscuk, Yergöğü, Niğbolu Kalelerini, Anadolu'da Alaşehir, Beyşehir, Seydişehir, Konya, Aydın, Saruhan, Ayasuluk, Milâs, Balat, Teke, Menteşe, Osmâncık, Kastamonu, Amasya, Aksarây, Niğde, Kayseri, Sivas, Erzincân ve Malatyakalelerini feth etmiştir⁸². Diğer fetihleri aşağıda ayrıntılı biçimde verilmektedir:

Akşar [Akşehir] Kalesi, 793 [1391] tarihinde Karamanoğulları eşkiyaları elinden Hacıların yol güvenliği sağlanması için feth edildi⁸³. Aksaray, Karamanoğlu Yakup Bey elinden [...] tarihinde alındı⁸⁴. Keskinırı [Çankırı] Kalesi, [...] Türk eşkiyası elinden feth edilmiştir⁸⁵. Şehzâde Alemşâh eliyle Mudurnu, Yıldırım Han zamanında⁸⁶, Şumnu Şehri [...] tarihinde feth edilmiştir⁸⁷. [...] tarihinde Eski Haniçe Kalesi yani Çatalca Kasabası feth edildi⁸⁸.

Urusçuk Kalesi, [...] tarihinde büyük savaş sonunda zapt edilmiştir⁸⁹. Niğbolu Kalesi'ni, [...] târîhinde Yıldırım Hân feth etmiştir⁹⁰. Köstence Kasabası [...] târîhinde Yıldırım Hân feth ettiğinde zorluk çekmiştir. Fetihden sonra kalesini yıkıp taşlarını Karadeniz'e dökmüştür⁹¹. Köstence kasabasında Karaharman Kalesi, Yıldırım Han'ın fethidir⁹².

⁸¹*a.g.e.*, C. II, s. 27, 755'te (1354) doğmuştur. 1. Murad'ın büyük oğludur. Bkz. Halil İnalçık, "Bayezid I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul 2012, s. 231.

⁸²*a.g.e.*, C. II, s. 27. Y. Öztuna, Yıldırım'ın 1360 tarihinde doğduğunu belirtir. Yıldırım'ın tahta çıkış tarihi Y. Öztuna'da da Seyahatname'deki tarihle aynıdır. Öztuna, Uzunçarşılı'nın, Yıldırım'ın doğumuna 1362 tarihini verdiğini de ayrıca belirtir. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, C. II, s. 113.

⁸³*a.g.e.*, C. III, s. 13-14.

⁸⁴*a.g.e.*, C. III, s. 115.

⁸⁵*a.g.e.*, C. III, s. 151-152.

⁸⁶*a.g.e.*, C. III, s. 169.

⁸⁷*a.g.e.*, C. III, s. 178.

⁸⁸*a.g.e.*, C. III, s. 273.

⁸⁹*a.g.e.*, C. III, s. 180.

⁹⁰*a.g.e.*, C. III, s. 182.

⁹¹*a.g.e.*, C. III, s. 202-203. Niğbolu muharebesi 29 Zilhicce 798 [25 veya 28 Eylül 1396] tarihinde alınmıştır. Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. I, s. 287.

⁹²*a.g.e.*, C. III, s. 203.

Sinop Kalesi,796 [1394] târîhinde⁹³, Samsun Kalesi[---] târîhinde⁹⁴, Osman Gazi tarafından yaptırılan Osmançık Kalesi,795 [1395] tarihinde Yıldırım Bâyezîd Hân fethidir⁹⁵.795 [1393] târîhinde Yıldırım Bâyezîd Hân üzerine Timur gelince Amasya Kalesi'ni Timur feth etmesin diye daha önce feth etmiştir. İsâ Çelebi'yi "hâkim bey" tayin edip hutbe okunup akçe⁹⁶ kesilmiştir⁹⁷.Yıldırım Bâyezîd Hân zamanında İstânbul'un yarısı ve Galata'nın yarısı feth edilmiştir⁹⁸. Rodnik Kalesi,[---] târîhinde Yıldırım Bâyezîd Hân fethidir⁹⁹.799 [1397] tarihinde Mora Vilayetinde Moton ve Koron Kalelerini feth ederken Tırhala Kalesi'ni ele geçirmiştir¹⁰⁰.Râhova Kalesi'ni[...] tarihinde feth etmiştir¹⁰¹. [---] târîhinde Niğbolu Kalesi'ni feth etmiştir¹⁰².

Sibin Kalesi'ni Osmanoğullarından Sultan Yıldırım Bayezid Han 793 [1391] târîhinde Eflak elinden feth etmiştir. Yıldırım Han zamanında Eflak, on bir kez isyan ettirmiştir. Bir sene içinde yedi kez isyan edip Yıldırım Han, bir senede Sinop Kalesi'nden Eflak'a geçip yedisinde de düşmanı yenip bir yılda yedi defa yetiştiği için Emir Sultan Bursa'da O'na "*Bayezidim sen yıldırım oldun*" diye söylediği için bu ünvanı almıştır¹⁰³.

Eski Zahra Kalesi,766 [1363/64] tarihinde Koca Lala Şahin Paşa eliyle feth edilmiştir. Malatya, 800 [1398] târîhinde, Tokat Kalesi,795 [1393] tarihinde Yıldırım Hân fethidir. Aynı yıl Amasya da alınmıştır¹⁰⁴. Turhal Kalesi'ndeki Ermeniler,795 [1393] târîhinde Yıldırım Bâyezîd Hân'a savaştan itaat etmişlerdir¹⁰⁵. Boğdan'ın

⁹³a.g.e., C. II, s. 44.

⁹⁴a.g.e., C. II, s. 46.

⁹⁵a.g.e., C. II, s. 93.

⁹⁶"Azze nasruhû, duribe Amasiyye" diye sikkeli akçesi kesilmiştir.

⁹⁷a.g.e., C. II, s. 94.

⁹⁸a.g.e., C. I, s. 177.

⁹⁹a.g.e., C. VI, s. 239.

¹⁰⁰a.g.e., C. VIII, s. 31.

¹⁰¹a.g.e., C. VII, s. 177.

¹⁰²a.g.e., C. VII, s. 178. Niğbolu zaferi'nden sonra Halife El- Mütevekkil, Yıldırım Bayezid'e "Sultân-ı İklîm-i Rûm" ünvanını vermiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Y. Öztuna, a.g.e.,C. II. s. 113.

¹⁰³a.g.e., C. VII, s. 180. Y. Öztuna, Karaman seferinde şehzadelîği döneminde "*Yıldırım*" lakabını almıştır" der. Bkz. Y. Öztuna, a.g.e.,C. II. s. 113.

¹⁰⁴a.g.e., C. V, s. 32-33.

¹⁰⁵a.g.e.,C. V, s. 43.

birçok defa isyan etmesi sonucunda 805 [1402] târîhinde Yıldırım Bâyezîd Hân, cümle isyancıları kılıçtan geçirip şehri feth etmiştir¹⁰⁶. Üsküp Kalesi [...] tarihinde Gazi Evrenos Bey eliyle geçirilmiştir¹⁰⁷. Yıldırım Bâyezîd Hân Semendire Kalesi'ni feth ederken, Sırp krallarından Delakoğlu Doçyagali kızını Yıldırım Han'a vermiş ve aralarında sulh etmişlerdir¹⁰⁸. Dimotoka Kalesi⁷⁶² [1360/61] târîhinde Gâzî Ferhâd Bey eliyle Yıldırım Bâyezîd Hân fethidir¹⁰⁹.

Sinop Kalesi,⁷⁹⁶ [1394] târîhinde¹¹⁰, Samsun Kalesi,[---] târîhinde¹¹¹, Osmâncık Kalesi,⁷⁹⁵ [1392-93] tarihinde¹¹² Amasya Lâdik'i şehri, [---] târîhinde¹¹³, Kalacık Kalesi,[---] târîhinde Yıldırım Bâyezîd Hân fethidir¹¹⁴.

Gâzî Yıldırım Bâyezîd Hân Dimetoka Kalesi'ni 762 [1361] târîhinde Ferhâd Bey eliyle feth etmiştir¹¹⁵. Eski Alaşehir, Aydın Bey oğlu Sultân Yakûb fethidir, [---] târîhinde Yıldırım Hân tarafından feth edilmiştir ve aynı zamanda onun vakfidir¹¹⁶.

792 [1388] târîhinde Yıldırım Bâyezîd Hân deniz gibi asker ile yıldırım gibi Konya Kalesi'ni feth etmiştir¹¹⁷. Bor Kalesi,[---] târîhinde Yıldırım Bâyezîd Hân fethidir¹¹⁸. Aksaray, [---] târîhinde Karamânoğlu Ya'kûb Bey elinden, [---] târîhinde Yıldırım Hân eline girdi¹¹⁹.Gâzî Yıldırım Bâyezîd Hân, Üsküp Şehrinden [...] tarihinde at sürüp gece baskını ile bu şehri ve Tırhala Kalesi'ni yağmalamıştır¹²⁰.

¹⁰⁶*a.g.e.*, C. V, s. 181.

¹⁰⁷*a.g.e.*, C. V, s. 295-296.

¹⁰⁸*a.g.e.*, C. V, s. 317.

¹⁰⁹*a.g.e.*, C. VIII, s. 31.

¹¹⁰*a.g.e.*, C. II, s. 43.

¹¹¹*a.g.e.*, C. II, s. 45.

¹¹²*a.g.e.*, C. II, s. 93.

¹¹³*a.g.e.*, C. II, s. 41.

¹¹⁴*a.g.e.*, C. II, s. 219.

¹¹⁵*a.g.e.*, C. I, s. 205a.

¹¹⁶*a.g.e.*, C. IX, s. 31.

¹¹⁷*a.g.e.*, C. III, s. 18.

¹¹⁸*a.g.e.*, C. III, s. 113-114.

¹¹⁹*a.g.e.*, C. III, s. 113-114,

¹²⁰*a.g.e.*, C. VIII, s. 91.

El-Mütevekkil Alallâh Muhammed tekrar Halife olduktan sonra, 797 [1395] tarihinde Yıldırım Bâyezîd Hân, Rûm'da halîfe olup teberrûken el-Mütevekkil'e elçi gönderip izin talep edip onlara bağılılığını bildirdi. El-Mütevekkil de Yıldırım Hân'a bir seccâde, bir Kelâm-ı İzzet, bir kılıç, bir at, bir koyun gönderip berât vermiştir¹²¹.

Gâzî Şehâbeddîn Paşa eliyle Havale Kalesi'nin [...] ilk yapıcısıdır¹²². Mudurnu'da bir camii inşa ettirdi¹²³. Niğbolu Kalesi'nde, Yıldırım Hân camii vardır¹²⁴. Silistre Kalesi'nde Yıldırım Hân'ın bir tahta minâreli küçük câmi'i mevcuttur¹²⁵. Edirne'de Mihâl Köprüsü başında Yıldırım Han Camii¹²⁶ vardır¹²⁷. Bursa içinde Ebû İshâk Kâzvinî'nin makâmını yaptırmıştır¹²⁸. Bursa Ulu Camii'ni, [...] tarihinde inşa ettirmiştir¹²⁹. Yıldırım Bâyezîd Hân Camii [---] târîhinde Bursa Şehri'nin doğu tarafında yapılmıştır. Timur olayından dolayı eksik kalan camiye oğlu Musa Çelebi Rumeli'nde yardım göndererek tamamlamıştır¹³⁰. Tokat Şehrinde Yıldırım Hân câmi'i vardır¹³¹. Bursa Ulu Câmi'i [---] târîhinde Yıldırım Bâyezîd Hân yaptırmıştır¹³². Bursa şehrinin doğu tarafında Yıldırım Bâyezîd Hân Camii [---] târîhinde binâ olunmuştur¹³³. 805 [1402] tarihinde Timur ile Ankara Savaşında yenilmiştir¹³⁴. Bu savaştan sonra Yıldırım Han demir kafes içinde üzüntüsünden ateşli sıtmaya yakalanarak vefat etmiştir¹³⁵. Oğlu

¹²¹*a.g.e.*, C. X, s. 300 .

¹²²*a.g.e.*, C. VI, s. 53.

¹²³*a.g.e.*, C. III, s. 153.

¹²⁴*a.g.e.*, C. III, s. 182.

¹²⁵*a.g.e.*, C. III, s. 191.

¹²⁶Bu eski câmi Mihâl köprüsü başında Meriç Nehri kıyısı yakınında Filibe şehri anayolu üzerinde bir düz geniş İrem Bağı gibi yeşillik içinde Küpeli câmi' ismiyle meşhur Yıldırım Hân Musallasıdır. İsimlendirilmesinin sebebi, bu câmi'nin inşası Timur hâdisesinde yarım kalınca Yıldırım Hân oğlu Çelebi Sultân Mehmed ve Yıldırım Hân kızı Küpeli Sultân bir küpesini satarak Babasının camiini tamamlamıştır. Bu sebeple Küpeli Câmi' denmiştir.

¹²⁷*a.g.e.*, C. III, s. 242.

¹²⁸*a.g.e.*, C. II, s. 34.

¹²⁹*a.g.e.*, C. II, s. 11-12.

¹³⁰*a.g.e.*, C. II, s. 13.

¹³¹*a.g.e.*, C. V, s. 33.

¹³²*a.g.e.*, C. II, s. 12.

¹³³*a.g.e.*, C. II, s. 13.

¹³⁴Tedbirsizlik, kötülüğü isteyen adamların yanıltıcı görüşleri ve Tatar askerinin Timur tarafına geçmesiyle savaşı Timur kazanmıştır. Ankara Savaşı ayrıca bkz. H. İnalçık, "Bayezid I", s. 233.

¹³⁵Uzunçarşılı, Yıldırım Bayezid'in 14 Şubat 805 [9 Mart 1403] Perşembe günü vefat ettiğini yazmıştır. Yıldırım'ın ölüm nedeni ile ilgili ise çeşitli rivayetler vardır; birincisi yüzük taşının altındaki zehri

Çelebi Mehmed Han Amasya'da Timur ile yaptığı savaşta babasını Bursa'ya götürüp, babasının camii sahasında defn etmiştir¹³⁶. Saltanatı 14, ömür müddeti 67 senedir¹³⁷. Cenazesi, Bursa'da Yıldırım câmi'ine getirip defn ettiler¹³⁸.

Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde I. Bayezid için "*Yıldırım, Hân, Gazi*" ünvanlarını kullanmıştır.

1.1.5. I. Mehmed

Doğumu 776 [1375/76] yılındadır. 804 [1401/02] yılındahalife olmuştur¹³⁹. [---] târihinde tahta çıkışları Bursa'da gerçekleşti¹⁴⁰. Bu dönemde kardeşleri Süleymân Çelebi, İsâ Çelebi ve Mûsâ Çelebi Rûmeli'nde padişahlık davasına düşünce, onlar Çelebi Mehmed tarafından ahirete gönderildi¹⁴¹.

Rûmeli'nde Peravadi Kalesi, Ofçabolu, Köprülü, Eflak ve Boğdan'ı harâca bağladı. Rusçuk karşısında Eflâk hudûdunda Tuna kenarında Çöl Kalesiyani Yergöğü Kalesini binâ edip asker yerleştirmiştir. Anadolu'da Mudurnu Kalesi'ni tekrâr feth etmiş, Kastamonu ele geçirilmiştir. Evliya onun diğer fetihlerini, 260 hutbesibulduğunu söyleyerek ifade eder¹⁴².

Divriği¹⁴³, Eğin¹⁴⁴, Arapkir Kalesi¹⁴⁵ [1413] tarihinde¹⁴⁵ ele geçirilmiştir. Zile Kalesi[...] tarihinde Türkmen elinden¹⁴⁶, İskilip Kalesi, Türk eşkıyalar

içmiştir. İkinci rivayet ise Humma veya nefes darlığından ölmesidir. Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. I. s. 320-321Y. Öztuna, Yıldırım Bayezid'in nefes darlığından vefat ettiğini aktarır. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, C. II. s. 113. I. Bayezid'in ölüm tarihi için bkz. H. İnalçık, "Bayezid I", C. 5, s. 231.

¹³⁶*a.g.e.*, C. II, s. 28, C. V, s. 33

¹³⁷*a.g.e.*, C. II, s. 27. I. Bayezid'in saltanat süresi için bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. I. s.321.

¹³⁸*a.g.e.*, C. X, s. 56.

¹³⁹*a.g.e.*, C. X, s. 56. Çelebi Mehmed, 788 (1386) veya 789 (1387) yılında dünyaya gelmiştir. Bkz. H. İnalçık, "Mehmed I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 28, İstanbul 2012, s. 391.

¹⁴⁰*a.g.e.*, C. II, s. 28.

¹⁴¹*a.g.e.*, C. II, s. 28. Çelebi Mehmed ile kardeşleri arasındaki taht kavgaları için ayrıca bkz. H. İnalçık, "Mehmed I", s. 391-394.

¹⁴²*a.g.e.*, C. II, s. 28.

¹⁴³*a.g.e.*, C. III, s. 131.

¹⁴⁴*a.g.e.*, C. III, s. 133.

¹⁴⁵*a.g.e.*, C. III, s. 134.

¹⁴⁶*a.g.e.*, C. III, s. 147.

elinden¹⁴⁷feth edildi. Çankırı Kalesi⁸²² [1419] tarihinde feth edilmiştir¹⁴⁸. Çelebi Sultan Mehmed padişah olduktan sonra Ruscuk Kalesi'nin feth ederek ikinci fatih oldu, bu kale daha önce Yıldırım Han eliyle feth edilmiştir¹⁴⁹. 827 [1424] tarihinde Nusaybin Kalesifeth edilmiştir¹⁵⁰.

822 [1419] tarihinde Çağa Eski Hisarı [Kastamonu] feth edildi¹⁵¹. 816 [1413] tarihinde Yergöğü Kalesizabt olundu¹⁵². Germiyanoğlu kızını Çelebi Mehmed'e verdikten sonra çeyizlik olarak Tavşanlı Kalesi'nin anahtarını vermiştir¹⁵³.

Bursa'da, kendi adına Yeşil adıyla bir imaret yaptırmıştır¹⁵⁴. Bu yapı grubunda, medrese, hamam ve imaret [Yeşil İmaret] bulunur¹⁵⁵. Sivas Şehri'nde Yüksek Kale'yi inşa etmiştir¹⁵⁶. Zağra Yenicesi'nde Meyyitoğlu Mehmed Bey ziyareti, Çelebi Sultan Mehmed hayratıdır¹⁵⁷.

Hicret'in 824 [1421] tarihinde 38 yaşında vefat etmiştir¹⁵⁸. Saltanat süresi 7 sene 11 ay 12 gündür. Yeşil imaret adında bir camii önünde kubbe içinde medfundur¹⁵⁹.

Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde I. Mehmed için "*Hân, Çelebi, Sultan*" ünvanlarını kullanmıştır¹⁶⁰.

¹⁴⁷*a.g.e.*, C. III, s. 148.

¹⁴⁸*a.g.e.*, C. III, s. 94a.

¹⁴⁹*a.g.e.*, C. III, s. 151.

¹⁵⁰*a.g.e.*, C. IV, s. 180.

¹⁵¹*a.g.e.*, C. V, s. 331.

¹⁵²*a.g.e.*, C. V, s. 43.

¹⁵³*a.g.e.*, C. IX, s. 179.

¹⁵⁴*a.g.e.*, C. II, s. 12.

¹⁵⁵*a.g.e.*, C. II, s. 14-15.

¹⁵⁶*a.g.e.*, C. III, s. 121-122.

¹⁵⁷*a.g.e.*, C. III, s. 212-213.

¹⁵⁸Çelebi Mehmed, 824 Cemayiz'el-evvel [Mayıs 1421] tarihinde vefat etmiştir. Geniş bilgi için bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. I. s. 373. Çelebi Mehmed'in ölüm tarihi ile ilgili Y. Öztuna da Evliya'nın verdiği tarihi vermektedir. Çelebi Mehmed'in ölüm nedeni, sürmenaj (aşırı çalışmadan gelen yorgunluk) sonucunda kalb krizi. Geniş ayrıntı için bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 123. H. İnalçık'ta Evliya'nın verdiği tarihi doğrulamaktadır. H. İnalçık, I. Mehmed'in ölüm tarihi hakkında, "I. Mehmed 23 Cemâziyelâhir 824'te (25 Haziran 1421) Edirne'de vefat etmiştir" ifadelerini kullanır. Bkz. H. İnalçık, "Mehmed I", s. 393.

¹⁵⁹*a.g.e.*, C. II, s. 28.

1.1.6.II. Murad

II. Murad'ın doğum tarihi 806 [1403-04] tarihinde doğan II. Murad¹⁶¹, 824 [1421] yılında halife olmuştur¹⁶².

Saltanatı döneminde feth ettiği kaleler; İzmir, Güvercinlik, Canik vilayeti, Selanik ve Yanya, Yenişehir, Tırhala, Semendire, Novoborda kaleleri feth edilmiştir. Despotoglu haraca bağlanmıştır. II. Murad'ın yaşlı olduğunu öne süren Kapıkulu askerleri 847 [1443] tarihinde II. Mehmed'i tahta geçirmişlerdir. İki sene sonra II. Murad tekrar tahta geçmiştir¹⁶³. (...) tarihinde Kapıkulu askerleri tekrar ayaklanıp; "Padişahımız (II. Murad) koca oldu yani yaşlandı bize genç şanlı bir padişah lazım" diyerek Muharrem'in 16. günü 855 [18.02.1451] tarihinde II. Mehmed'i tekrar tahta geçirmişlerdir¹⁶⁴.

843 [1439-40] tarihinde Ürgüp feth edilmiştir. Evliya, Ürgüp şehrinin adının nerden geldiği ile ilgili şu bilgileri aktarmıştır; II. Murad "Bre bunda asker ürküp dağılmadan feth oldun" dediğinden ismi böyle anılmıştır¹⁶⁵.

Sultan II. Murad, Edirne'de Üç şerefeli camii, yine Edirne'de iki medrese, Bir daru'l-hadis, bir bedesten, Ergene köprüsü yaptırmış ve Ergene'de bir camii ve imaret gaza malıyla yaptırmıştır. Seyyidlere ilk defa ulufe tayin etmiştir¹⁶⁶.

İzmir Kalesi, Osmanoğullarından ilk başta 844 [1441] tarihinde Cüneyd Bey tarafından II. Murad dönemi fethidir,¹⁶⁷. Merzifon'da eski çarşı içinde Sultân Murâd-ı Sâni Câmî'i vardır¹⁶⁸.

¹⁶⁰Çelebi Mehmed, I. Bayezid'in Devlet Hatun adlı bir câriyesinden doğma dördüncü oğludur. "Çelebi" veya Yunanca "krytsez"(genç efendi) kelimesinden gelen "Kirişçi" lakabıyla tanınır. Bkz. H. İncelik, "Mehmed I", s. 391.

¹⁶¹*a.g.e.*, C. II. s. 29

¹⁶²*A.g.e.*, C. X, s. 56. II. Murad'ın tahta çıkış tarihi için ayrıca bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, C. I. s. 375. Y. Öztuna, II. Murad'ın 1404 tarihinde Amasya'da doğduğunu 1421 tarihinde edirne'de tahta geçtiğini aktarır. Ölüm nedeni ise aşırı yorgunluktan beyin kanamasıdır. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 127.

¹⁶³*a.g.e.*, C. II. s. 30

¹⁶⁴*a.g.e.*, C. II. s. 30

¹⁶⁵*a.g.e.*, C. V, s. 381

¹⁶⁶*a.g.e.*, C. II. s. 30.

Saltanat süresi 31 yıl ömrü 49 sene olup, Evliya bir başka yerde II. Murad'ın süresi için, 28 sene olarak ifade etmektedir, 855 [1451] tarihinde Edirne'de vefat etmiştir¹⁶⁹. Evliya, Murad Hân için "Koca" ünvanını da kullanmıştır¹⁷⁰.

Evliya Çelebi, Seyahatnamesi'nde II. Murad için "*Murâd-ı Sâni, Koca*" ünvanlarını kullanmıştır.

1.1.7. II. Mehmed

Sultan II. Murad Han'ın oğludur. 835 [1431/32] yılında doğmuştur¹⁷¹. 855 [1451] tarihinde halife olmuştur¹⁷².

Fatih Sultan Mehmed'e kadar Osmanlı Padişahlarına "*bey*" denirdi, Fatih İstanbul'u feth edip Akşemseddîn hazretleri "*Sultân*" deyip sikkelerine öyle yazıldı¹⁷³. İstanbul'un fethinden sonra bazı Osmanlı Âlimleri¹⁷⁴ "*Han*", Rum uleması "*Sultan*", Acem şeyhleri fetih günü yani savaşta çarpışan askerlerin kanını kanı görünce "*Hünkar*" demişlerdir¹⁷⁵.

İstanbul'un fethi 857 [1453] tarihinde gerçekleşmiştir¹⁷⁶. Koca Murâd Hân'ın üç oğlundan ikisi Hüsâmeddîn oğlu Şeyh Abdurrahmân'ın, elini öperler. Şehzâde Mehmed ayağını öpünce şeyh boğazından atkısını Şehzâde Mehmed'in boynuna sarıp

¹⁶⁷*a.g.e.*, C. IX, s. 49.

¹⁶⁸*a.g.e.*, C. II, s. 206.

¹⁶⁹*a.g.e.*, C. X, s. 56.

¹⁷⁰*a.g.e.*, C. II, s. 31.

¹⁷¹II. Mehmed, 27 Receb 835 (30 Mart 1432) tarihinde Edirne'de doğdu. II. Murad'ın dördüncü oğludur. Bkz. H. İnalçık, "*Mehmed II*" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 28, İstanbul 2012, s. 395.

¹⁷²*a.g.e.*, C. X, s. 56. II. Mehmed'in doğum ve tahta geçiş tarihleri ile ilgili Y. Öztuna Evliya ile aynı bilgiler verir. aynı bilgi verilmiştir. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 131. Ayrıca bkz. H. İnalçık, "*Mehmed II*", s. 396.

¹⁷³*a.g.e.*, C. II, s. 23.

¹⁷⁴Akşemseddin, Molla Gürani, Emir Buhari, Ensar Dede Sultan.

¹⁷⁵*a.g.e.*, C. X, s. 41.

¹⁷⁶*a.g.e.*, C. III, s. 238. II. Mehmed İstanbul'un fethinden sonra ikinci kez Eyüb Camii'nde Akşemseddin'den kılıç kuşanmıştır. İstanbul'un fethi için geniş ayrıntı bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 132. H. İnalçık, İstanbul, "26 Rebülevvel - 20 Cernâziyelevvel 857 (6 Nisan - 29 Mayıs 1453) tarihleri arasında elli dört gün süren İstanbul muhasara edilmiştir" diye aktarır. Ayrıntılı bilgi için bkz. H. İnalçık, "*Mehmed II*", s. 397-998.

"Kostantıniyye Kalesi'ni tamir edip camiler ve medresele inşa eyle" diye Fâtiha okurlar. Yirmi bir yıldan sonra Ebü'l-feth Mehemed Hân'a İslâmbol'u feth etmek nasip olur¹⁷⁷.

Karahisar Kalesi,[...] tarihinde Azerbaycan şahı Uzun Hasan'dan alınmıştır¹⁷⁸. Kızılhisar Kalesi,Koca Mahmûd Paşa tarafından feth olunmuştur¹⁷⁹. [...] tarihinde Alasonya ve Gölükesri kaleleri¹⁸⁰,Hacı Murad Kalesi, Uzun Hasan elinden alınmıştır¹⁸¹. HersekKalesi, 861[1457] târîhinde Hersek kralının oğlu yardımıyla feth edilmiştir¹⁸². Gülek Kalesisene 872 [1466/67] târîhinde Karamânoğlu'nun Varsak eşkiyâsîelinden feth edilerek, Hac yolu güvenli hale getirilmiştir¹⁸³. Adana Kalesi [---] târîhinde feth olunmuştur¹⁸⁴. [---] târîhinde Silivri Kalesi, Vefî Mahmûd Paşa eliyle feth edilmiştir¹⁸⁵. Silivri Şehrinde Çorlu Kalesi¹⁸⁶[---] veFener Kasabası da bu devirde ele geçirilmiştir¹⁸⁷.

Tuna Belgrad' ı kuşatılıp fetihsiz dönülmüştür. 875 [1470/71] tarihinde Mora yarımadasında Gördös, Misistre, Konstantiniyye, Atina ve Eğriboz Kaleleri feth edilmiştir. Avrathisarı, Alacahisarı, Belgrad yakınında Havale Kalesi,SemendireKalesi,Silifke, Mut Varsak Karahisarı Kalesi,Germiyan vilayetinde Kütahya Kalesi,Karaman'da Ermenak Kalesi,Kalon Hisarı ve Kefe Kalesi⁸⁸⁰ [1475/76] tarihinde ele geçirilmiştir. Germiyanoglu Kalesi,Sudak Kalesi,Kerç Kalesi,Balıkağa Kalesive Menkub Kalesizabt olunmuştur¹⁸⁸. Karaboğdan vilayeti 881 [1476/77] tarihinde¹⁸⁹, Ayameki ve Pulya adası 800 [1475/76] tarihinde feth edilmiştir¹⁹⁰.

¹⁷⁷*a.g.e.*,C. II, s. 29.

¹⁷⁸*a.g.e.*,C. II, s. 169.

¹⁷⁹*a.g.e.*,C. VIII, s. 111.

¹⁸⁰*a.g.e.*,C. VIII, s. 85-86.

¹⁸¹*a.g.e.*,C. II, s. 202.

¹⁸²*a.g.e.*,C. III, s. 7.

¹⁸³*a.g.e.*,C. III, s. 30.

¹⁸⁴*a.g.e.*,C. III, s. 19b.

¹⁸⁵*a.g.e.*,C. III, s. 169.

¹⁸⁶*a.g.e.*,C. III, s. 170-171.

¹⁸⁷*a.g.e.*,C. III, s. 270.

¹⁸⁸Kefe Kalesi'nden sonra yazılan kaleler Kırım adası çevresindedir.

¹⁸⁹*a.g.e.*,C. I, s. 61.

¹⁹⁰*a.g.e.*,C. I, s. 61.

Samsun, Sinop, Trabzon kaleleri 864 [1461] de ele geçirilmiştir. İlbasan Kalesi⁸⁷¹ [1466/67] yılında, 882 [1477/78] de Karaman vilayeti feth edilmiştir. Rumeli'de Arnavut İskenderiyesi 883 [1478/79] yılında zapt olunmuştur. Uzun Hasan ile Otlukbeli Savaşı 878 [1473/74] tarihinde gerçekleşmiştir.

İzmir Kalesi'ni 856 [1452/53] tarihinde Fatih Sultan Mehmed Han Gazi feth edip dua etmiştir¹⁹¹. Köylüç Kalesi,[---] târîhinde Gâzî Balı Bey eliyle Sırp Kralı elinden fethedilmiştir¹⁹². Balı Bey, Virse kalesini de [...] tarihinde zapt etmiştir. Yeni Palanka¹⁹³[...] tarihinde feth edilmiştir¹⁹⁴. Tuna Güvercinlik Kalesi¹⁹⁵ [...] tarihinde, Şehit Koca Mahmud Paşa eliyle alınmıştır¹⁹⁶.

Mut Kalesi, 884 [1479-80] târîhinde Venedik'ten alınmıştır. Eski Yelaç Kalesi,[---] târîhinde Ebü'l-feth Mehemed Hân asrında Hersekoğlu Ahmed Paşa tarafından feth edilmiştir¹⁹⁷. Akhisar Kalesi[---] târîhinde¹⁹⁸, Bosna Kalesi[---] târîhinde¹⁹⁹, Gılamuç Kalesi[---]târîhinde²⁰⁰, Gölhisar Kalesi[---] senede²⁰¹, Vişegrad Kalesi,[---] târîhinde²⁰², İzmir Kalesi, 856 [1453] târîhinde feth edilmiştir²⁰³.

Vona Kalesi[---] târîhinde Ebü'l-Feth Sultân Mehemed fethidir²⁰⁴. Giresun Kalesi, [---] târîhinde Musahib Mahmûd Paşa eliyle Ebü'l-Feth Sultân Mehemed fethidir²⁰⁵. 878 [1473] târîhinde Ebü'l-Feth Sultân Mehemed ilk defa denizden

¹⁹¹*a.g.e.*, C. IX, s. 49.

¹⁹²*a.g.e.*, C. VII, s. 168.

¹⁹³Kaleden küçük müstahkem mevkidir. Ekseriya arkası toprak dolma ahşap şarampollerle muhafaza edilirdi. Bkz. Mehmet Ali Ünal, *a.g.e.*, s. 539.

¹⁹⁴*a.g.e.*, C. VII, s. 166.

¹⁹⁵Rumeli'nde Dimetoka karası yakınındadır.

¹⁹⁶*a.g.e.*, C. VII, s. 168.

¹⁹⁷*a.g.e.*, C. VI, s. 258.

¹⁹⁸*a.g.e.*, C. V, s. 232-233.

¹⁹⁹*a.g.e.*, C. V, s. 222.

²⁰⁰*a.g.e.*, C. V, s. 264.

²⁰¹*a.g.e.*, C. V, s. 266-267.

²⁰²*a.g.e.*, C. V, s. 288-289.

²⁰³*a.g.e.*, C. IX, s. 49. II. Mehmed'in fetihleri için ayrıca bkz. H. İnalçık, "Mehmed II", s. 395-407.

²⁰⁴*a.g.e.*, C. II, s. 46.

²⁰⁵*a.g.e.*, C. II, s. 47.

Trabzon'u feth etti 865 [1461] tarihinde de tamamen alınmıştır²⁰⁶. Orta Hisar Kalesi 865 [1461] tarihinde feth edildi ve burada bulunan kilise camiye²⁰⁷ çevrilmiştir²⁰⁸.

İstanbul'un fethinden sonra²⁰⁹, Bizans Kralı'nın kilisesi yıkılıp yerine Eski Saray inşa edilmiştir (858-862) [1454-1458]²¹⁰. Fatih Camii, (862-875) [1458-1472/73] yıllarında inşa olunmuştur²¹¹. Yenikale, 883 [1478-79] tarihinde²¹², GeçitKalesi²¹³[---] târihinde Sultân Mehmed tarafından yaptırılmıştır²¹⁴. Babaeski Kasabası'nın içinde Sultan Mehmed Câmii vardır²¹⁵.

Sultan Mehmed, saltanat süresi boyunca 77 sancak feth etmiştir. Saltanatı 31, ömrü 51 yıldır ve 886 [1481] tarihinde vefat etmiştir. Fatih Sultan Mehmed Han, İstanbul'da kendi adına yaptırdığı caminin önünde defn edilmiştir²¹⁶.

Evlîya Çelebi, Seyahatnamesi'nde II. Mehmed için "*Gâzî, Han, Ebü'l-feth, Sultân*" ünvanlarını kullanmıştır.

²⁰⁶a.g.e., C. II, s. 248b.

²⁰⁷Kur'ân, Bakara, 144; "*Yüzünü artık Mescid-i Haram tarafına çevir*" ayetiyle de desteklenmiştir.

²⁰⁸a.g.e., C. II, s. 50.

²⁰⁹a.g.e., C. I, s. 36.

²¹⁰a.g.e., C. I, s. 47.

²¹¹a.g.e., C. I, s. 58.

²¹²a.g.e., C. VI, s. 62.

²¹³İzmir körfezi kenârında bir kumsal yerdedir

²¹⁴a.g.e., C. IX, s. 48.

²¹⁵a.g.e., C. III, s. 270-271.

²¹⁶a.g.e., C. I, s. 61, C. X, s. 56. Târih-i vefât-ı Ebü'l-feth Gâzî; *Ölmedi şeh Mehmed ibn Murâd, Belki bâğ-ı cinâna kıldı seyr, işi hayr olduğuyçün halka, Oldu târih ana du'â-yı hayr*. Sene 886 [1481].II. Mehmed, Fatih camiinde medfundur. Laestro locobo adında Venedik casusu Yakub Paşa adıyla müslüman etmiş görünen hekimin bir hafta içinde süreli olarak zehir vermesiyle [1481 tarihinde] vefat etmiştir. Geniş ayrıntı için bkz. Y. Öztuna, a.g.e., s.131. H. İncalcık ise II. Mehmed'in ölümü hakkında şu ifadeleri kullanır; Yeni bir imparatorluğun gerçek mânada kurucusu olan Fâtih Sultan Mehmed, yeni bir sefer için Üsküdar'a geçtikten sonra Üsküdar ile Gebze arasında Hünkârçayın (Maltepe civarında) denilen yerde 4 Rebülevvel 886'da (3 Mayıs 1481) vefat etti. Ölüm sebebi nikris hastalığına bağlanır. Zehirlenerek öldüğü yolundaki iddialar Âşıkpaşazâde'de yer alan bilginin yorumuna dayanır ve başka kaynaklarla doğrulanmaz. Türbesi yaptırdığı ve kendi adıyla anılan cami hazîresindedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. H. İncalcık, "Mehmed II", s. 405.

1.1.8. II. Bâyezîd

855 [1451] tarihinde²¹⁷, Trabzon'da doğup İstanbul'da tahta çıkmıştır²¹⁸. Annesi, Fransa Kralı'nın kızıdır²¹⁹. Bâyezîd Hân 886 [1481/82] tarihinde halife olmuştur²²⁰.

Tahta çıktığında İstanbul'da yedi gün altı gece büyük bir deprem olmuştur. Galata Kulesinin bazı yerleri yıkılmıştır. Yıkılan yerler padişahın emriyle altmış günde yeniden inşa edilmiştir.

Kili ve Akkirman Kalelerinin fethi 889 [1484] yılındadır. Akkirman Kalesifeth edildikten sonra 47 bin adet Tatar'ı, Eflak, Boğdan, Kazak, Leh, Moskov, Çek ve Macar kâfirlerinin böğrüne çivi olsun diye iskân ettirmiştir²²¹. Sultan Bayezid, Kili ve Akkirman Kalelerini feth ettikten sonra Boğdân 'ı haraca bağlamıştır.²²².

Babadağı ve Sala kalesi²²³889 [1484] yılında feth edilmiştir²²⁴. Misis Kalesi⁸⁹² [1486] tarihinde İspanya elinden feth edildi²²⁵. 895 [1489-90] tarihinde Karitina Kalesi²²⁶ele geçirilmiştir²²⁷. Zıştovi Kalesi[...] tarihinde feth edildi²²⁸. Yıldım Bayezid, Balıbadra Kalesi'ni 892 [1487] tarihinde Moton ve Koron Kalelerini fethine giderken

²¹⁷*a.g.e.*, C. X, s. 56. Öztuna, II. Bayezid'in Dimetoka Sarayında 1450 doğduğunu, Çekmece'de 1512 yılında da vefat ettiğini yazar. Bayezid Camii yanında medfundur. Öztuna, Babinger'in II. Bayezid'in doğum tarihini 1448 olarak kabul ettiğini de belirtir. Ayrıntılı bilgi bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 142. Şerafettin Turan, Evliya'nın verdiği tarihten farklı olarak; "II. Bayezid, 1448'de Dimetoka'da doğmuştur. Fâtiş Sultan Mehmed'in Gülbahar Hatun'dan doğan büyük oğludur" der. Bkz. Şerafettin Turan, " Bayezid II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 5, İstanbul 2012, s. 234.

²¹⁸*a.g.e.*, C. I, s. 140.

²¹⁹*a.g.e.*, C. I, s. 40-41.

²²⁰*a.g.e.*, C. X, s. 56.

²²¹*a.g.e.*, C. VI, s. 197.

²²²*a.g.e.*, C. VIII, s. 50.

²²³Tuna Nehri'nde bataklık bir yerde sivri bir kaya üzerinde Babadağı Şehri'nin güvenliği için inşaa olunmuştur.

²²⁴*a.g.e.*, C. V, s. 116-117.

²²⁵*a.g.e.*, C. III, s. 30.

²²⁶ Petratina Vilayeti

²²⁷*a.g.e.*, C. VIII, s. 152.

²²⁸*a.g.e.*, C. III, s. 181.

feth etmiştir²²⁹.Yenisala Kaleside [Babadağı'nda] Bâyezîd-i Velî fethidir²³⁰.İnebahtı Hisarı905[1499/1500] târîhinde Venedik elinden alınmıştır²³¹.

Bâyezîd-i Velî zamanında Voniçe Kalesi,905 [1499/1500] tarihinde Faik Paşa fethidir²³². 906[1500/1] târîhinde Sultân Bâyezîd-i Velî Mora'da Moton ve Koron Kalelerini fethine giderken Kavala Kalesine uğrayıp feth etmiştir. Holumiç Kalesi[---] târîhinde Sultân Bâyezîd-i Velî fethidir²³³.Sultân Bâyezîd-i Velî, İzakilse Kalesive adasını Moton ve Koron Kalelerini fethine giderken feth etmiştir²³⁴.

Pondikoz Kalesi'ni906 [1500/1] tarihinde feth edip, fethinden sonra yıkmıştır²³⁵. 906 [1500/1] senesinde Fener Kalesi'ni Koca Mustafa Paşa eliyle feth etmiştir²³⁶. Sultan II. Bayezid Han 906 [1500/1] tarihinde Moton Kalesi'ni feth ettiğinde, Koron askerleri padişah'ın gücüne karşı koyamayacağını anlayınca anahtarını teslim etmişlerdir²³⁷. Moton, Koron, Arkadiya, Kalamata, Kalavrata, Holumiç, Trabolice, Ballıbadra, Anavarinkaleleri 906 [1500-01] tarihinde feth olunmuştur²³⁸. Tarsûs, Adana,Arnavudluk'da Dırac, Avlonya Kanye'sikaleleri feth edilmiştir. 918 [1512] tarihinde Kara Boğdan isyân edince, harâca kesilmiştir²³⁹.

II. Bayezid zamanında Gedik Ahmet Paşa Keşan Kalesi'ni [...] tarihinde feth etmiştir²⁴⁰. Hüsrev Paşa,Sultân Bâyezîd-i Velî'nin kızlarından doğmuştur. 33 sene Bosna Valiliği yapmıştır²⁴¹.

²²⁹*a.g.e.*,C. VIII, s. 130.

²³⁰*a.g.e.*,C. III, s. 204.

²³¹*a.g.e.*,C. VIII, s. 271-72.

²³²*a.g.e.*,C. VIII, s. 276.

²³³*a.g.e.*,C. VIII, s. 134.

²³⁴*a.g.e.*,C. VIII, s. 135.

²³⁵*a.g.e.*,C. VIII, s. 138.

²³⁶*a.g.e.*,C. VIII, s. 138.

²³⁷*a.g.e.*,C. VIII, s. 147.

²³⁸Bu Kalelerin hepsi Mora Adasının Güney ve Batı tarafındaki kalelerdir.

²³⁹*a.g.e.*,C. I, s. 61.

²⁴⁰*a.g.e.*,C. V, s. 168.

²⁴¹*a.g.e.*,C. V, s. 231.

Kırım Hanlarından Tohtamış Giray Han, yani Durmuş Han oğlu Doğan Han büyük bir kale yapıp kaleye kendi ismini vermiştir. Sultan Bayezid-i Veli, Kili ve Akkırman Kalelerini Boğdan elinden feth ettikten daha sonra Kazaklar tarafından yağmalanan bu kaleyi eski temeli üzerine büyük bir kale yapıp ismini Gazıkırman koymuştur²⁴². Sultân Bâyezîd-i Velî tarafından 897 [1492] tarihinde İhram Hisarı inşa edilmiştir²⁴³.

İzmit Sancağı Geyve Kasabasında Sakarya Nehri üzerine, Osmancık şehrinde Kızılırmak Nehri üzerine ve Saruhan'da nehri Gediz Nehri üzerine büyük köprüler inşa etmiştir. 903 [1497-98]'de başlanıp 911 [1505-06] tarihinde tamamlanan İstanbul Eskisaray yakınında kendi adına bir camii yaptırmıştır²⁴⁴. İstanbul'da adına bir medresesi vardır²⁴⁵. İstanbul- Beykoz'da Sultaniye Bahçesini yaptırmıştır²⁴⁶. Sultan Bayezid-i Veli tarafından Yanıkhisar Kalesi inşa ettirilmiştir²⁴⁷. Foça Şehri'nde Tihotine Nehri'nin doğu tarafında ki mescidlerden cümle üç yerde ilm-i hadîsgörülür. Bunlar, Bâyezîd Hân ve Fâtıma Sultân câmi'indedir²⁴⁸. İnebahtı Körfezi ağzında İnebahtı'na 5 mil uzaklıkta [yaklaşık 8,5 km]Rûmeli Kasteli'ni²⁴⁹ yaptırmıştır²⁵⁰.

I. Selim Han, Bayezid Han'dan padişahlığı zorla aldığıında babasını eski taht merkezi olan Dimetoka Kalesi'ne sürmüştür. Bayezid Han Havsa denilen yerde vefat etmiştir. Cenazesi İstanbul'a getirtilip camiinin mihrabı önünde defn edilmiştir²⁵¹.

Saltanat süresi 31 yıl, ömrü 62 yıldır²⁵². Bir diğer yerde, saltanat süresi [Hicri olarak] 32 yıl ve ömürleri 57 yıl olarak belirtilmiştir. Cenazesi İstanbul'da Camiinin

²⁴²*a.g.e.*, C. VII, s. 200.

²⁴³*a.g.e.*, C. VII, s. 167.

²⁴⁴*a.g.e.*, C. I, s. 61.

²⁴⁵*a.g.e.*, C. I, s. 129.

²⁴⁶*a.g.e.*, C. I, s. 198-199.

²⁴⁷*a.g.e.*, C. V, s. 64.

²⁴⁸*a.g.e.*, C. VI, s. 256.

²⁴⁹Küçük kalelere verilen isim.

²⁵⁰*a.g.e.*, C. VIII, s. 274.

²⁵¹*a.g.e.*, C. VIII, s. 31.

²⁵²*a.g.e.*, C. X, s. 56. Yeniçerilerin desteğiyle tahta çıkan II. Bayezid, 30 yıl, 11 ay, 2 gün süren bir saltanattan sonra yine yeniçerilerin baskısıyla 24 Nisan 1512'de tahttan çekilmiştir. Bkz. Şerafettin Turan, "Bayezid II" s. 237.

mihrabı önünde türbede gömülmüştür²⁵³. Sultan Bâyezîd-i Velî, yagcı ve okçuluğu ile bilinir²⁵⁴.

Evliya, Seyahatnâme'de II. Bayezid için "*Hân, Velî, Sultan*" ünvanlarını kullanmıştır.

1.1.9. I. Selîm

Evliya Çelebi, Selim'in doğum tarihiyle ilgili iki farklı bilgi verir. Birincisi, doğumunun 873 [1468/69] yılında Trabzon'da olduğudur²⁵⁵. İkinci olarak ise, 875 [1470/71] tarihini verir²⁵⁶. Tahta çıkış tarihi ise, 918 [1512] yılıdır ve Selim bu tarihte 43 yaşındadır. Saltanat süresi 8 yıldır.

Selîm Hân-ı Evvel, [---] târîhinde Sultân Bâyezîd Hân-ı Velî ile Çorlu'da savaşp babasını yenerekhalifelîği ele geçirmiştir. Bayezid Han, "Selîmler ömrünüz az olsun ve gazânız çok olsun ve hilâfeti benden Çorlu'da aldınız, yine Çorlu'da veresiz" diyerek bedduada bulunduğunda dolayı I. ve II. Selim'in hilafetleri sekiz ve dokuz yıl sürmüştür ve Çorlu da vefat etmişlerdir²⁵⁷.

922 [1516] tarihinde Mısır feth edilmiştir²⁵⁸. Mısır feth edildikten sonra Sultan Selim"*Hâdimü'l-Haremeyni's-şerîfeyn*" ünvanını almıştır. Kemâl Paşazâde Ahmed

²⁵³*a.g.e.*, C. I, s. 140. Şerafettin Turan'a göre: "Bayezid çok kadınla evlenen ve çok çocuklu bir padişah olarak da tanınır. Adı bilinen hanımlarının sayısı sekizdir. Bunlardan sekiz oğlu ile on bir kızının olduğu bilinmektedir. İbn Kemal'in kaydına göre çocuklarının ve torunlarının sayısı 300'ü aşmıştır", der. Bkz. Şerafettin Turan, "Bayezid II", s. 237.

²⁵⁴*a.g.e.*, C. I, s. 179.

²⁵⁵*a.g.e.*, C. X, s. 56. Öztuna'ya göre, Yavuz Selim Amasya'da 1470 yılında doğmuştur, vefat tarihi Edirne- Sirt köyü 1520'dir. Sultan Selim'in ölümü dokuz gün saklanmıştır.

²⁵⁶Evliya Çelebi gibi Feridun Emecen de Sultan I. Selim'in doğumu için iki farklı tarih verir; Bir rivayete göre 872 (1467-68), daha kuvvetli bir ihtimal olarak 875'te (1470) babası II. Bayezid'in sancak beyi olarak bulunduğu Amasya'da doğdu. Bkz. F. Emecen, "Selim I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 36, İstanbul 2012, s. 407.

²⁵⁷*a.g.e.*, C. I, s. 146.

²⁵⁸*a.g.e.*, C. X, s. 69. Kemal Paşazâde sözleriyle Mısır'ın fethi Tarihi; *Fethu memaliki'l Arab* Sene 922. Şeyh Nasrullah sözleriyle; *Sultan Selim şivey şivey* sene 922. Diğer tarih [...] *Fâtihu memalili'l Arab* sene 923. Öztuna, Mısır seferini Osmanlı tarihinin en uzun seferi olarak adlandırmaktadır. Öztuna, Sultan Selim'in İran ve Mısır seferlerini şöyle aktarır; 1514 tarihinde Çaldıran, 1516'da Mercidabık 1517 Ridaniye, 1514 Tebriz'in fethi, 1516 Şam'ın fethi, 1517 Kahire'nin fethi, 1519 tarihinde Cezayir'in resmen Osmanlı torpaklarına katılması, 1517 yılında Hicaz'ın ele geçirilmesi... Ayrıntılı bilgi bkz. Y. Öztuna,

Efendi ve Ebussu'ûd Efendi "*Hâdimü'l-Haremeyn*" demişlerdir²⁵⁹. Osmanoğullarında ilk "*Hâdimü'l-Haremeyn*" ünvanını kullanan Sultan Selim Han olmuştur²⁶⁰.

Selim Şah, padişah olduktan sonra ilk gazası İran'a Şah İsmail'e karşı olmuştur. Ahıska Kalesi altında Çıldır ovasında Şah'ı bozguna uğratmıştır. Kars, Ahıçka, Ardahan ve çevresi, Hasan Kalesi Erzurûm, Bayburd, Kemâh Kalesi ve yine Kara Hamîd ve Diyârbekir ve kırk parça tabi kaleleri feth edildi. Maraş sahibi Dulkadiroğlu Sultân Alâüddeve katl olunup yetmiş aded boy beyleri kelleleri ile Mısır Sultânı Gavrî'ye gönderildi²⁶¹. 920 [1514] târîhinde Osmanoğulları ortaya çikalı dört büyük cenklerinden²⁶² Çıldır [Çaldıran] savaşında Selim Şah, İran Şah'ı Şah İsmail'i mağlup etmiştir²⁶³. Osmanoğulları tarihindeki yedi büyük tabur cenginden biri, 920 [1514] târîhinde Selim Şâh-ı Evvel ile Şâh İsmâîl arasında gerçekleşen Çaldıran Gazâsıdır²⁶⁴.

Anteb Şehri, 922 [1514-15] târîhinde Sultân Selîm Mısır fethine giderken Yûnus Paşa tarafından feth edilmiştir²⁶⁵. Haleb Şehri, 921 [1515-16] târîhinde alınmıştır²⁶⁶. Tartûs Kalesi, 921 [1515-16] târîhinde Selîm Şâh Mısır fethine giderken feth edilmiştir²⁶⁷. Tarabulus-ı Şâm, [---] târîhinde Selîm Şâh, Mısır fethine giderken²⁶⁸, Sayda Kalesi, [---] târîhinde²⁶⁹, Şam Kalesi, 921 [1515-16] tarihinde feth edidi²⁷⁰. Oltu kaleside, Selîm Hân fethidir²⁷¹.

a.g.e., s. 156. Sultan I. Selim'in Mısır ve İran seferleri için ayrıntılı bilgi için bkz. F. Emecen, "Selim I", s. 409-412.

²⁵⁹a.g.e., C. II, s. 23, C. X, s. 41.

²⁶⁰Hız. Ali Cifrinde vasıfları vardır. Hz. Ali [r.a] şöyle buyurmuştur: *Mutlaka Âli Osman'ın bir Selim'i Rum, Acem sonra da Ceziretü'l-Arab'a sahip olacaktır.* Bkz. C. I, s. 142.

²⁶¹a.g.e., C. VII, s. 73-74.

²⁶²a.g.e., C. VII, s. 70.

²⁶³a.g.e., C. X, s. 61-62.

²⁶⁴a.g.e., C. VII, s. 70.

²⁶⁵a.g.e., C. IX, s. 54.

²⁶⁶a.g.e., C. IX, s. 184.

²⁶⁷a.g.e., C. IX, s. 201.

²⁶⁸a.g.e., C. IX, s. 203.

²⁶⁹a.g.e., C. IX, s. 213.

²⁷⁰a.g.e., C. IX, s. 266-267, Şam Kalesinin fethi, *Kur'ân, eş-Şu'arâ*, 89; "*Ancak Allah'a kalb-i selîm [temiz bir kalp] ile gelenler [o günde fayda bulur].*" ayeti ile desteklenmiştir.

²⁷¹a.g.e., C. II, s. 166.

921 [1515] tarihinde Mecidabık'ta²⁷² Sultan Gavri'yi bozguna uğratmıştır²⁷³. Mıdık Kalesi²⁷⁴, 922 [1516-17] târîhinde Selîm Hân'ın fethidir²⁷⁵. Şecer Kalesi, 922 [1516-17] târîhinde Gavri elinden Selîm Şâh-ı Evvel feth etmiştir.²⁷⁶ 921 [1515] tarihinde Mecidabık'ta Sultan Gavri'yi bozguna uğratmıştır²⁷⁷. Mar'aş, Ayntâb, Rîha, Ma'arra, Rûha, Birecik, Harrân, Kilis, Azez, Haleb, Hamâ, Hıms, Mıdık, Şecer, Ayntâkıyye, Lâtıkıyye, Cebeliyye, Markab, Hüsün, Tarabulus, Berût, Sayda, Akka, Sıfet, Remle, Zübdâniyye, Ba'lebekke, Şıkıf, Taberistân, Filistîn, Leccûn, Aclûn, Nâbulus, Kudüs, ve İzzetü'l-Hâşim bu gibi yüz kırk kaleler feth edilmiştir. Benî Selâme ve Reşîdoğulları, Vahîdâtoğulları, Benî Umûrî, Benî Zühd Kabilesi, Ribâhoğulları, Turâbîoğulları, Sâlimoğulları kısacası yetmiş Arap kabilesi, Dürzî, Teymânî, Yezîdî, Mervânî, Hübârî, Ma'rûfî, Aklı, Kızıllı, Şehâbî, Şehbâzî, Nusayrî, Tâtekî, kısaca Sayda Berût dağlarında kabilelerin²⁷⁸ tamamı kalelerin feth edildiğini anlayınca Sultan Selim Şah'a itaatlerini bildirdiler²⁷⁹. 922 [1516] tarihinde Mısır'ı feth edip Mekke ve Medine'de "*Hâdimü'l-Haremeyni's-şerîfeyn*" oldu.

Lıgradçık Kalesi 921 [1515] târîhinde Selîm Hân-ı Evvel Mısır fethinde iken bu kaleyi Koca Zirin yeniden binâ etmiştir²⁸⁰. Termik Kalesi²⁸¹ Yavuz Sultan Selim Han tarafından 921 [1515] tarihinde inşa edilmiştir²⁸².

*272 Mercidabık Savaşı'na Beyit;
Seher çün germ olup bâzârı Mihrin
Asar altun terâzûsun sipihrin
Anıniçün Zühre germ etmişdi bâzâr
Ki nakd-i ömre kızgın Müşteri-vâr
Meğer mîzâne çekmiş Yûsuf'u mâh
Ki genc açmış Züleyhâ-yı sehergâh
Seherden doğdu çün nûr-ı ilâhî
Zümürriid kubbenin zerrîn külâhı
Süvâr oldu kamu sâhib-kırânlar
Peleng-i bebre bindi pehlivânlar.*

²⁷³a.g.e., C. X, s. 63.

²⁷⁴ Haleb Eyaletindedir.

²⁷⁵a.g.e., C. III, s. 39.

²⁷⁶a.g.e., C. III, s. 39.

²⁷⁷a.g.e., C. X, s. 61-62.

²⁷⁸Yukarıda ismi geçen Kabileler Sultan Selim huzuruna gelip "*Ancak Allah'a kalb-i selîm [temiz bir kalp] ile gelenler [o günde fayda bulur]*" [Kur'an, Şuara, 89] ayetini okuyarak teslim olmuşlardır.

²⁷⁹a.g.e., C. X, s. 64-65.

²⁸⁰a.g.e., C. V, s. 284.

Kızıldaş Kalesi²⁸³ Sultan I. Selim Han tarafından 921 [1515] tarihinde adayı birçok defa yağmalayan Çerkez eşkiyasını önlemek için inşa olunmuştur²⁸⁴. Sarı Arslan²⁸⁵ 922 [1516-17] târîhinde Selîm Hân Mısır'ı feth edip gelince bu kaleyi dokuz ayda tamamlamıştır Selîm Hân gördüğünde safâsından "Benim Sarı Arslan'ım" diye söylenmiştir²⁸⁶.

Çorlu ovasında hastalanarak 926 [1520] yılındavefat etmiştir²⁸⁷. Ömrü 53 senedir.

Evliya Çelebi, I. Selim için "*Hân, Evvel, Sultan, Hân, Şah [Şeh]*" ünvanlarını kullanmıştır²⁸⁸.

²⁸¹Kefe Eyaleti'nde voyvodalık olan Kalenin doğu tarafındaki kapısı üzerinde celî hat ile: *Amelî's-Sultan Murad ibn Selim Han-ı Sâni, Amel-i Hacı Ali ağa dizdar-ı zamane, sene 983.*

²⁸²*a.g.e.*, C. VII, s. 267-268.

²⁸³Adahun Gölü'nün Karadeniz'e karıştığı yerde deniz kıyısında dört köşe kargir kırmızı taş yapı olduğundan Kızıldaş Kalesi derler.

²⁸⁴*a.g.e.*, C. VII, s. 265.

²⁸⁵ Sarı taştan yapıldığı için bu isimle adlandırılmıştır. Şam Kalesi'ne verilen isim.

²⁸⁶*a.g.e.*, C. IX, s. 267.

²⁸⁷Vefatına tarih: *Hest târîh temîz ûrâ Nevverallâhu kabrehu nûra. Sene 926 [1520].* Diğer târîh: *Ehl-i îmân rûhıyîçün Fâtîha. Sene 926 [1520].* Bkz. *A.g.e.*, C. X, s. 56. C. VII, s. 73. Sultan Selim 22.09. 1520 tarihinde vefat etmiştir. İstanbul Sultan Selim Camiinde medfundur. Oğlu Sultan Süleyman, 01.10.1520 tarihinde Sultan Selim'in cenazesini Edirne kapısında karşılayıp, cenaze namazı Fatih camiinde kılınmıştır. Geniş ayrıntı için bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 155. F. Emecen, Sultan I. Selim'in ölüm nedeni tarihi hakkında şu bilgileri aktarır; " Sirtında çıkan bir büyük ur (muhtemelen veba yumrusu) yüzünden Çorlu'dan ileri gidemedi; hekimlerin müdahalesine rağmen hastalığı giderek ağırlaştı ve iki ay kadar burada ümitsiz bir tedavi gördükten sonra 8-9 Şevval 926 (21-22 Eylül 1520) gecesi sabaha karşı yakın adamı olan Hasan Can yanında iken vefat etti. Hasan Can'ın oğlu Şeyhülislâm Hoca Sâdeddin Efendi'ye naklettiğine göre ölüm halindeyken onun tilâvet ettiği Yâsîn sûresini tekrarlarlarken "selâm" âyetine geldiklerinde ruhunu teslim etmiştir. Ölümü oğlu Süleyman'ın Manisa'dan İstanbul'a gelişine kadar gizli tutuldu. 1 Ekim' - de İstanbul'a getirilen naaşı oğlu ve devlet adamları tarafından şehir girişinde karşılandı ve Fâtih Camii'ne indirildi. Burada kılınan namazdan sonra bugünkü türbesinin bulunduğu Mirza Sarayı denilen yerde (Sultan Selim) defnedildi. Üzerine geçici olarak bir çadır kuruldu, daha sonra oğlu Süleyman tarafından buraya bir türbe ve cami (Sultan Selim Camii ve Külliyesi) yaptırıldı." Bkz. F. Emecen, "Selim I", s. 413.

²⁸⁸Şehzadelğinde "Sultan Selim Şah Hân " diye anılmıştır. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 155. Ayrıca I. Selim için; Osmanlı belgelerinde adı "Selim Şah" diye geçer. Ancak daha kendi döneminde sert mizacı, cesareti ve ataklığı sebebiyle "Yavuz" lakabıyla tanınmıştır. Bkz. F. Emecen, "Selim I", s. 407.

1.1.10. I. Süleymân

900 [1494/95] tarihinde dünyaya gelmiştir²⁸⁹. Selim Şâh 926 [1520] yılında vefât edince oğlu Sarı Süleymân Hân pâdişâh olmuştur²⁹⁰. Saltanat süresi 48 sene, ömrü [...] senedir²⁹¹.

Şehzâde Süleymân Trabzon'da doğmuştur, yine orada hâkim olmuştur. Süleyman Han [...] tarihinde padişah olunca, bu Trabzon doğum yeri olduğundan annesini bu Trabzon'a göndermiş, Batum Sancaklarını da buraya bağlamıştır²⁹². Kefe Hisarı'nda beylerbeyi olup Osmanoğulları adına sikke kesmiştir²⁹³.

Bosna'da Yayıçseve Belgrad kaleleri Ebü'l-feth zamanında feth edilememiştir. Şehzâde Süleymân Hân, elinden tarihi bırakıp: "*Eğer Allâh bana -tâc ü taht u raht u baht-ı Âl-i Osmânî'yi- verirse ahdim olsun kim ibtidâ gazâm Tuna Belgradı ve Yayıçse kal'ası ve Malta Rodos'u üzre sefer edeyim*" diyeyemin etmiştir.

927 yılı Cemâziye'l âhir'inde [Mayıs 1521] Belgrad'ın dört tarafında bulunan kaleleri feth etmiştir. İlk feth edilen kale Böğürdelen kalesi'dir. (927) [7 Temmuz 1521]. Zümon Kalesi sene 927 [1521]'de Hüsrev Bey'in eliyle, Islankamin Kalesi, 927 [1521]'de Bosna Sancağı Paşa'sının oğlu Küçük Balı Bey eliyle, Kopnik ve İrşovakaleleri 927 [1521] tarihinde, Ömer Beyzâde Hasan Bey eliyle feth edilmiştir. 927

²⁸⁹"Allah bu ümmete her yüzyılın başında dinini yenileyecek birisini gönderir." hadisine mazhar düştüğü için Selim Han bütün kardeşlerini katl etmiştir ki oğlu Süleyman tahta çıksın. Sultan Süleyman Trabzon Sarayında 27.04.1495 tarihinde doğmuştur. Bir başka rivayetde 22.09.1494 tarihidir. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.* s. 161. Feridun Emecen, Sultan Süleyman Han'ın doğum tarihi hakkında şu bilgileri aktarır; "6 Safer 900 (6 Kasım 1494) tarihinde Trabzon'da dünyaya geldi. Doğum tarihi başka kaynaklarda farklı olarak verilir; XVI. yüzyıla ait kaynaklarda genellikle 900 yılı başları ifadesi geçer; Mecdî ise Şâban 901 [Nisan- Mayıs 1496] tarihini belirtir". Bkz. F. Emecen, "Süleyman I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 38, İstanbul 2012, s. 62.

²⁹⁰*a.g.e.*, C. X, s. 74-75, C. IV, s. 90-91. Sultan Süleyman, 22.09.1520 yılında tahta çıkmıştır. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s.161.

²⁹¹*a.g.e.*, C. X, s. 56.

²⁹²*a.g.e.*, C. II, s. 48.

²⁹³*a.g.e.*, C. VII, s. 254-255.

târîhi Ramazân ayının 26'sında [30 Ağustos 1521] Perşembe günüBelgrad feth edilmiştir²⁹⁴.

Osmanoğulları tarihinde yedi büyük tabur cenginden biri,932 [1526] târîhinde Süleymân Hân ile Lagoş Kral'ın Mohaç gazâsıdır²⁹⁵.Eğirsek Kalesi,938 [1531-32] tarihinde Alman seferine gidilirken feth edildi. Kapolinye Kalesiaynı tarihte feth edilmiştir. Şilye palankası, Belvar Kalesi,VetoşKalesi,ZizinKalesi,Çiçon Kalesi²⁹⁶, ZekanKalesifeth edildi. Mitroviçse Kalesi, 927 [1520-21] târîhinde²⁹⁷, Sotin Palankası, Süleymân Hân Varadin Kalesi'nifethe giderken 932 [1525-26] târîhininde ele geçirilmiştir²⁹⁸. Vulkavor Kalesi,932 [1525-26] târîhinin Şevval ayında Süleymân Hân Varadinpetre Kalesifethine giderken Vezîria'zam İbrâhim Paşa tarafından feth edilmiştir. Bodrum Kalesi,928 târîhinde Malta küffârı elinden Kapudan Palak Mustafâ Paşa eliyle Süleymân Hân Gâzîtarafından zabt olunmuştur²⁹⁹. Kefaloz Kalesi³⁰⁰,Seçoy Kalesi³⁰¹, Varadin ve Ösek kaleleride feth olunmuştur.³⁰²

939 [1532] senesinde Kapornok Kalesi,Pelendvar Kalesi,Lak Kalesi,YeleşkeKalesi,Şarvar Palankası³⁰³, Kemenvar Kalesi,Romçivar Palankası, Eğitvar Kalesi939 [1532] Muharrem'inde; Meşter Kalesi,Sünbüthel Kalesi, Meştivar

²⁹⁴A.g.e.,C. VII, s. 2-3. Öztuna, Sultan Süleyman'ın on yıl yedi ay yedi gününü seferlerin başında geçirdiğini aktarır. Sultan Süleyman'ın sefer-i hümayûnları; 1521 Belgrad'ın dördüncü kez kuşatılması ve fethi, 1522-23 tarihinde Rodos'un üçüncü defa kuşatılması ve fethi, 1526 tarihinde ikinci Macar seferi, 1525'de Mohaç seferi, Budin'in fethi 1526 senesinde (bu fetihle Sultan süleyman "Macaristan Fatihi" olmuştur.), 1526 tarihinde Viyana'nı kuşatılması, 1532'de Almanya seferi, Tebriz'in fethi 1534 tarihinde, Bağdat'ın fethi 1534'de, Barbaros'un 1534'de Tunus'u fethi, 1537 senesinde İtalya-Otronto seferi, 1538'de Praveze deniz zaferi, 1541 senesinde Budin seferi 1542-43 tarihinde Estergon seferi, 1548 yılında ikinci İran seferine Tebriz'in yeniden feth edilmesi, 1553-54-55 tarihlerine üçüncü İran seferi ve Nahcivan'ın alınması ve Sultan Süleyman'ın son seferi 1566 tarihinde Zigetvar'ın kuşatılması. Ayrıntılı bilgi için bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*,s.163.

²⁹⁵*a.g.e.*,C. VII, s. 70.

²⁹⁶*a.g.e.*,C. VII, s. 2.

²⁹⁷*a.g.e.*,C. VI, s. 102.

²⁹⁸*a.g.e.*,C. VI, s. 103.

²⁹⁹*a.g.e.*,C. IX, s. 110.

³⁰⁰*a.g.e.*,C. IX, s. 117.

³⁰¹*a.g.e.*,C. VI, s. 120.

³⁰²*a.g.e.*,C. VI, s. 109-110.

³⁰³*a.g.e.*,C. VII, s. 2-3.

Palankası³⁰⁴, Kösek Kalesi,Sobron Kalesi,JeletinvarKalesi,Büyük Purunduk Şehri 939 [1532] tarihinde³⁰⁵, Raytinad Kalesi³⁰⁶, Yenora Şehri Kalesi,Beşluka Şehri Kalesi³⁰⁷, Kanije Kalesi³⁰⁸, Komar Kalesi,Hedvik Kalesi,Eğirvar Kalesi³⁰⁹, Vaşvar Kalesi³¹⁰, Kapoşvar Kalesi⁹⁶¹ [1554] tarihinde³¹¹ feth edilmiştir.

Gırıjgal Kaleside Makbul İbrahim Paşa eliyle zabt olunmuştur³¹².Peçuy Kalesi,950 [...] târîhinde alınmıştır³¹³. Şemetorna Kalesi⁹⁵¹ [1544] tarihinde Mustafa Paşa ve Kâsım Bey eliyle feth olunmuştur³¹⁴. Menekşe, Termiş, Arhoz ve Anabolukaleleri Süleymân Hân Kapudan Kâsım Paşaeliyle 958 [1551] tarihinde ele geçirilmiştir³¹⁵.

Façat Kalesi,958'de [1551] Ulama Paşa tarafından Süleymân Hân fethidir³¹⁶. Varva Dağı yani Lipova Kalesi,958 [1551] tarihinde Süleyman Han zamanında ele geçirilmiştir³¹⁷. Fenlak Kalesi,958 [1551] târîhinde Mehemed Bey eliyle feth olmuştur³¹⁸. Arat Palankası,958 [1551] târîhinde³¹⁹, Solmoş Kalesi,959 [1551] târîhinde³²⁰, Kral Lagoş tarafından yapılan Vilagoş Kalesi,959 [1551] tarihinde³²¹ Vezîri Ahmed Paşa tarafından ele geçirilmiştir.

304 *a.g.e.*, C. VII, s. 3-4.

305 *a.g.e.*, C. VII, s. 5.

306 *a.g.e.*, C. VII, s. 6.

307 *a.g.e.*, C. VII, s. 7.

308 *a.g.e.*, C. VII, s. 10.

309 *a.g.e.*, C. VII, s. 10-11.

310 *a.g.e.*, C. VII, s. 11-12.

311 *a.g.e.*, C. VII, s. 17.

312 *a.g.e.*, C. VII, s. 18.

313 *a.g.e.*, C. VI, s. 113.

314 *a.g.e.*, C. I, s. 17.

315 *a.g.e.*, C. V, s. 155.

316 *a.g.e.*, C. V, s. 207.

317 *a.g.e.*, C. V, s. 208.

318 *a.g.e.*, C. V, s. 207.

319 *a.g.e.*, C. V, s. 207-208.

320 *a.g.e.*, C. V, s. 210.

321 *a.g.e.*, C. V, s. 211.

Tin Dağı yani Sin Kalesi³²², Kilis Kalesi³²³, Nadin Kalesi³²⁴Süleymân Hân zamanında Gâzî Hüsrev Paşa fethidir. Kaminler ve Virlika Kaleleri 961 [1553/54] tarihinde Gâzî Malkoç Bey tarafından zabt olunmuştur³²⁵. Klariçe vadisi yani Ustorviçe Kalesi,Süleymân Hân zamanında 961 [1554] tarihinde Gâzî Malkoç Bey eliyle feth etmiştir³²⁶. Pojega Kalesinde Süleymân Hân tarafından feth olunmuştur³²⁷.

Şah Tahmasb'ın kardeşi Elkas Mirza Kırım üzerinden Edirne'ye gelip Süleyman Han'dan çok iltifat görmüş ve Sultan Süleyman ile birlikte İran'a gidip Revan, Gence, Nahçıvan, Tebriz, Hoy, Merdend, Romiye, Dümdüm ve Dümbüli memleketleri tamamen feth edilmiştir. 955 [1548/49] tarihinde Van Kalesi ve 70 parça sağlam kale feth edilmiştir³²⁸. 955 [1548/49] târihinde İran'dan geri dönüldüğünde Erciş Kalesi'ni feth edilmiş, Van eyaletinde Sancak beyi tahtı yapılmıştır³²⁹.

Evliya Çelebi, Sultan Süleyman'ın ünvanını da içeren bir kitabede şunları aktarmaktadır; Marmaris Kalesi'nde iskele başında kârgir bina bir han kapısı üzerinde beyaz mermer üzerine tarihi şöyle yazılmıştır; *"Benâ hâze'l-imârete fî ümmi[?] Sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn mâlikü memâliki'l-'Arab ve'l'Acem zıllullâhi fi'l-'âlem es-Sultân ibn es-Sultân es-Sultân Süleymân Hân ibn es-Sultân Selîm şâh halledallâhu mülkehu ilâ inkirâzi'd-devrân li-sene isnâ ve 'ısrîn ve tis'amie, ketebehu Hasan Çelebi ibn Ahmed el-Karahisârî."* [922]³³⁰.

Ebussu'ûd Efendi, Sultan Süleyman'a *"Sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn"* demiştir. Zîrâ Maltave Rodos'un feth edip *"sâhib-i bahr"* olmuştur. Bağdâd'ı feth edip *"Sultânü'l-berreyn"* demişlerdir. Süleymân Hân 929 [1523] târihinde Malta küffârı elinden cezîre-i Rodos adası feth ettiğinde Kemâl Paşazâde ve Ebussu'ûd Efendi *"sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn"* demişlerdir. Bağdâd ya Rodos elden gitse *"es-*

³²²a.g.e.,C. V, s. 240-241.

³²³a.g.e.,C. V, s. 240-241.

³²⁴a.g.e.,C. V, s. 244.

³²⁵a.g.e.,C. V, s. 242.

³²⁶a.g.e.,C. V, s. 248.

³²⁷a.g.e.,C. V, s. 277.

³²⁸a.g.e.,C. IV, s. 90-91.

³²⁹a.g.e.,C. IV, s. 101.

³³⁰a.g.e.,C. IX, s. 119.

Sultânü'l-berreyn ve'l-bahreyn" demek doğru olmaz. Onun içinOsmanoğulları Bağdâd ve Rodos'un korunmasına gayret etmişlerdir. Süleymân Hân Engürüs'ü feth ettiğinde zamânın *sâhib-kırânı* demişlerdir. Süleymân Hân, Bağdâd'ı feth ettiğinde RûmUleması "*Seyyidü'l-Arab ve'l-Acem*" ünvanını almıştır. Süleymân Hân, Mağrib ülkesindeTanca, Cezâyir, Tûnus ve Tarabulus'u feth edince "*Fâtihü'l-Meğârib*" olmuştur. Mısır'da Tavâşî Süleymân Paşa Süleymân Hân izniyle Hindistân'dan 7 ülke ve 7 İskele feth edince "*Fâtihü'l-Meğârib ve'l-Maşârik*" demişlerdir³³¹.

Halkalı Kasabası, Süleymân Hân zamânında mimârbaşısı Koca Mimâr Sinân tarafından yaptırılmıştır³³². Ösek Kalesi'nin iç tarafında Süleyman Han Camii vardır³³³. Peçuy Kalesindeki Sultan Süleyman Camii, önceleri Eflâtûn-ı İlâhî'nin ma'bedgâhıdır. Sonra Süleymân Hân mihrâbın Kudüs'den Kâbe'ye çevirtip bir camiiye çevirmiştir³³⁴. Birnivar Palankası Sultan Süleyman Han tarafından yapılmıştır³³⁵. Mihaç Palankası 932 [...] yılında Süleyman Han, Mohaç Gazası'ndan sonra bu hisarı yeniden yapmıştır³³⁶. Bender Kalesi, Süleymân Hânemriyle yapılmıştır. Benderkalesinde Süleyman Han'ın camii vardır³³⁷. Bender Kalesinde aşağı kapı olan büyük kule içinde Süleyman Han'ın bir camii daha vardır³³⁸. Süleymân Hân'ın on iki parça topları ellişer karış ve ellişer ve kırkar vukıyye demir gülle atar. Tâ Akdeniz boğazında yigirmi mîl [uzak] yerden kuş uçurmaz toplardır³³⁹. Niş şehrinde Aleksaniçe Palankasını,ilk inşaa eden Süleymân Hân'dır³⁴⁰. Belgrad aşağı kalesiiçindeSultân Süleymân Hân Câmii kurşumludur ve bir aded Süleymân Hân hânı ve bir aded Süleymân Hân hammâmıvardır³⁴¹. Tımişvar Kalesiiçinde Süleyman Han Camii bulunur³⁴². Solmoş Kalesiiç tarafında Süleymân

³³¹a.g.e.,C. X, s. y27b.

³³²a.g.e.,C. VI, s. 73.

³³³a.g.e.,C. VI, s. 106.

³³⁴a.g.e.,C. VI, s. 115-116.

³³⁵a.g.e.,C. VI, s. 111.

³³⁶a.g.e.,C. VI, s. 111.

³³⁷a.g.e.,C. V, s. 65-66.

³³⁸a.g.e.,C. V, s. 66.

³³⁹a.g.e.,C. V, s. 156.

³⁴⁰a.g.e.,C. V, s. 189.

³⁴¹a.g.e.,C. V, s. 193.

³⁴²a.g.e.,C. V, s. 205.

Hân'ın içine on insanın sığacağı küçük câmii mevcuttur³⁴³. Sedd-i İslam Kalesi'ni, 943 [1536/37] târîhinde Süleymân Hân izniyle Gâzî Hüsrev Paşa müceddeden (yeniden) binâ etmiştir³⁴⁴. Ağrıboz Kalesi'nin yukarı kapısı üzerine Süleyman Han büyük bir kule yaptırmıştır³⁴⁵. İskender-i Zülkarneyn'in Aleksandira adlı kilisesinin yerinde Sultân Cihângîr camiini inşaa etmiştir³⁴⁶. Bat Ösek Palankası içindeki kilise, camiye çevrilerek "Süleyman Han camii" olmuştur³⁴⁷. Tovna Palankası içinde Süleyman Han Camii vardır³⁴⁸. Pahşa Palankasını 936 [1529-30] tarihinde Süleyman Han yapmıştır ve içinde Manastır'dan bozma Süleyman camii vardır³⁴⁹. Penteli Palankası, 936 [1529-30] târîhinde Budin feth edildikten sonra bu kaleyi Süleymân Hân yeniden inşa etmiştir³⁵⁰. Cankurtaran Kalesi içinde Süleyman Han Camii vardır³⁵¹. Hamza Bey palankası, Süleymân Hân fermânıyla Şimatorna Kalesi, Bey'i Hamza Bey tarafından inşa edilmiştir³⁵². Kâbe-i şerif örtüsü, *Bâb-ı Şerif örtüsü* Süleyman Hân hayratıdır³⁵³.

Kuyumcubaşu esnafına şöhret veren iki padişaktan [Sultân Selîm-i Evvel ve Sultân Süleymân Hân] birisidir. Bu iki pâdişâh Trabzon şehri tahtgâhında doğup ikisi de kuyumculuk işini öğrenmişlerdir. Unkapanı'nın iç yüzünde kuyumcu Rûm Kostanta isimli bir şahıs Süleymân Hân'ın üstâdıdır³⁵⁴.

Evliya Sultan Süleyman'ın ölümü hakkında çeşitli bilgiler verir. Gâzî Süleymân Hân Sigetvâr dögülürken kale altında vefat etmiştir. Vefatından 7 gün

³⁴³a.g.e., C. V, s. 210.

³⁴⁴a.g.e., C. V, s. 244.

³⁴⁵a.g.e., C. VIII, s. 109-110. Kapının iç yüzünde beyaz mermer üzere yazılan tarih: *Şeh Süleymân Ağrıboz'un etdirüp ta'mîrini, Dedi kim şâdân olasıñ kapularla işbu tâk, Avn-i Hak ile dedim Zilhicce târîhini, Bâb-ı bâlâ üstüne kılâydı bünyâd iki tâk.*

³⁴⁶a.g.e., C. I, s. 188.

³⁴⁷a.g.e., C. VI, s. 121.

³⁴⁸a.g.e., C. VI, s. 122.

³⁴⁹a.g.e., C. VI, s. 122.

³⁵⁰a.g.e., C. VI, s. 123.

³⁵¹a.g.e., C. VI, s. 124.

³⁵²a.g.e., C. VI, s. 126.

³⁵³a.g.e., C.X, s. s.251.

³⁵⁴a.g.e., C. I, s. 186a.

sonra Zigetvar feth edilmiştir³⁵⁵. 974 [1566-67] Rebiülevvel'inin 9. gününde [04.10.1566] vefat etmiştir³⁵⁶.

Evliya, Sultan Süleyman için "*Han, Sarı, Sultan, Kanuni, Grando*" ünvanlarını kullanmıştır.

1.1.11. II. Selim

929 [1522/23]³⁵⁷ tarihinde doğmuştur³⁵⁸. Babası Sultan Süleyman Han Zigetvar seferi sırasında öldüğünde Manisa'dan Zigetvar'daki orduya yetişerek 974 [1566/67] tarihinde³⁵⁹ tahta geçmiştir. Babası Sultân Süleymân Hân için türbe inşa

³⁵⁵*a.g.e.*, C. VII, s. 19. Sultan Süleyman, kırk sekiz yaşında iken (bir başka rivayette 52) 12. seferinde Macaristan'da Zigetvar'ın kuşatıldığı zaman vefat etmiştir. Vezir-i Azam Sokollu Mehmed Paşa tarafından ölümü askerlerden saklanmıştır. Mohaç'ta 25.09.1566 tarihinde ölümü açıklanmıştır. Sultan Süleyman için 28.11.1566'da Belgrad'da, daha sonra 05.12.1566 tarihin de de İstanbul'da cenaze namazı kılınmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s.161. Evliya ayrıca Sultan Süleyman'ın ölüm tarihini ayetle de desteklemektedir; Kur'ân, Fecr 28: "*Rabbine dön*". emrine itaat edip vefat etmiştir.

³⁵⁶*a.g.e.*, C. VI, s. 43a. F. Emecen, Sultan Süleyman'ın ölümü hakkında; "20-21 Safer 974 (6-7 Eylül 1566) gecesi hayata gözlerini yumdu, kalenin alındığını göremedi. Ölümü maharetle gizlendi, onun ölümünden haberdar birkaç kişiden biri olan Feridun Bey, iç organları çıkarılıp amber ve misk kokuları sürülen cesedinin tabut içinde tahtın altına geçici olarak defnedildiğini belirtmektedir. Sigetvar Kalesi'nin düşmesinin ardından ordu dönüş için harekete geçtiğinde kırk iki gündür gömülü olan ceset gizlice arabaya konuldu ve yol esnasında padişah yaşıyormuş gibi davranıldı. Nihayet daha önce kendisine haber gönderilen yeni padişah II. Selim'in Belgrad'a gelişi üzerine vefat haberi resmen ilân edildi. İstanbul'a ulaşıldığında cenaze merasimi üçüncü defa 23 Kasım'da Süleymaniye Camii'nde yapıldı, Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi'nin kıldırıldığı cenaze namazının ardından camî yanındaki türbesine defnedildi" der. Bkz. F. Emecen, "Süleyman I", s. 72.

³⁵⁷*a.g.e.*, C. X, s. 56. Öztuna, II. Selim'in doğum tarihini 1524 olarak aktarmaktadır. Bilgi için bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s.170.

³⁵⁸II. Selim, Kanûnî Sultan Süleyman'ın Hürrem Sultan'dan doğan oğludur. Vezîriâzam Makbul İbrâhim Paşa'nın düğün şenlikleri sırasında 26 Receb 930'da (30 Mayıs 1524) Topkapı Sarayı'nda dünyaya geldi. Bu bakımdan İstanbul'da doğup saltanat makamına geçen ilk padişaktır. Bkz. F. Emecen, "Selim II", s. 414.

³⁵⁹*a.g.e.*, C. X, s. 56. Sultan II. Selim, 1566 tarihinde kırk iki yaşında tahta geçmiştir. Geniş bilgi için bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 170. Ayrıca F. Emecen II. Selim'in tahta çıkış tarihi ile ilgili şu ifadeler yer verir; "Kanûnî Sultan Süleyman'ın Sigetvar Kalesi önlerinde vefatı haberini Vezîriâzam Sokollu Mehmed Paşa'dan alan Şehzade Selim, yanında hocası Birgivî Atâullah Efendi, lalası Hüseyin Bey (Paşa) ve musâhibi Celâl Bey olduğu halde süratle İstanbul'a ulaştı. Selânikî, İstanbul'a geliş tarihini 15 Rebiülevvel 974 (30 Eylül 1566) olarak belirtir (Târih, I, 43). Feridun Bey 8 Rebiülevvel (23 Eylül), Vüsûlî 6 Rebiülevvel (21 Eylül) Pazartesi tarihini verir. Ancak pazartesi günü 9 Rebiülevvel'e tesadüf eder. Lokman, Cenâbî ve Mehmed bin Mehmed gibi çağdaş tarihçiler 9 Rebiülevvel (24 Eylül) Pazartesi tarihinde mutabaktır". Ayrıntılı bilgi için bkz. F. Emecen, "Selim II", s. 416.

etmiştir³⁶⁰. İçkiye, eğlenceye düşkün, yumuşak huylu kerim bir padişaktır³⁶¹. "*Sarı*" ve "*Sarhoş*" Selim lakablarıyla bilinir.

Sultan Süleyman Han zamanlarında 960 [1553] tarihinde Halep'te Şehzade Cihangir vefat edince, Şehzade Selim buraya gelmiştir³⁶².

975 [1567-68] tarihinde Basra'da Ulyânoğlu isyânı bastırıldı. Ejderhân seferi sene 976 [1568-69]'da yapıldı. Irâk-ı Dâdyân ve Deşt-i Kıpçak 976[1568-69] senesinde feth edildi. Yemenve Aden Vilayeti tekrar feth edildi.KıbrısAdası'nın ve içindeki kaleler 978 [1570-71] tarihinde Lala Kara Mustafâ Paşa eliyle feth edildi. Lefkoşe, Mağosa, Girne ve Baf Kaleleri üç senede ele geçirildi³⁶³. Tûnus Kalesive Afrika bölgesi Kılıç Alî Paşa eliyle 977 [1569-70] tarihinde feth edildi. Donanma-yı Hümâyûn'un büyük bozguna uğradığı tarih 979 [1571]'dur.Serdâr Sinân Paşa Bosna' yı 982 [1574]'de feth etti³⁶⁴.

Mekke-i Mükerreme'nin üstü 979 [1571-72]'da tamir edildi. 981 [1573] de Ayasofya câmi'ine ayak ve minârele yapıldı. Edirne'de Selimiye Camii yapıldı.

Padişah, Edirne'de yapımı tamamlanan Caminin [Selimiye] ilk cuması için yola çıkınca, Çorlu adlı yerde sancıya yakalanıp 18 Şaban Cuma günü vefat etmiştir³⁶⁵. Cenazesi Ayasofya avlusunda nurlu türbesinde³⁶⁶ defn edilmiştir³⁶⁷.

³⁶⁰*a.g.e.*,C. VII, s. 18-19.

³⁶¹*a.g.e.*,C. I, s. 146.

³⁶²*a.g.e.*,C. I, s. 83.

³⁶³Târîh-i feth-i Kıbrıs: *iki fâtilh Kıbrıs'ı feth etdiler. Aldı Kıbrıs atasın şeh Selîm*. Sene 978 [1570-71].

³⁶⁴*a.g.e.*,C. I, s. 84.

³⁶⁵F. Emecen, II. Selim'in ölüm tarihleri ile ilgili farklı rivayetlerin olduğunu şu ifadelerinde yer verir; "Ölüm tarihi konusunda Osmanlı kaynaklarında değişik rivayetler bulunur. O sırada sarayda görevli bulunan Selânikî bu tarihi 1 Ramazan (15 Aralık 1574) şeklinde verir. S. Gerlach ise ölüm haberinin 22 Aralık'ta duyurulduğunu, ancak padişahın 13 Aralık'ta öldüğünü ifade eder. Mehmed b. Mehmed, düştükten sonra iki ay kadar divana çıkmadığını, sonunda 28 Şâban 982 (13 Aralık 1574) Pazartesi akşamı vefat ettiğini ve on iki gün sarayda bekletildiğini (çağdaş müelliflerden Cenâbî Mustafa Efendi de aynı tarihi verir ve Murad'ın İstanbul'a gelişiyle ölüm haberinin duyurulduğunu yazarak Gerlach'ın verdiği tarihleri teyit eder. Lokmân b. Hüseyin ise bir aydır hasta olduğu halde 7 ve 8 Şâban (22-23 Kasım) günü yapılan iki divana da katıldığını, Fas hâkiminin kardeşini kabul ettiği divan toplantısı sonunda rahatsızlığının arttığını ve "selh-i Şa'bân" (29 Şâban / 14 Aralık) Pazartesi (28 Şâban'a denk düşer) günü vefatının vuku bulduğunu belirtir. Bu dört kaynak II. Selim'in vefat tarihi konusundaki belirsizliği giderir". Ayrıntılı bilgi için bkz. F. Emecen, "Selim II", s. 417.

Evliya, Seyahatnâmesi'nde Selim Han ile ilgili saltanat süresiyle ilgili çeşitli bilgiler aktarmıştır. Saltanat müddeti 9 sene, ömrü [...] senedir³⁶⁸. Saltanat süresi 8 yıl ömrü 52 sene olup, 982 [1574/75] yılında vefat etmiştir³⁶⁹. Saltanat süresi [...] sene olup 18 Şaban 982 [13.12.1574] tarihinde vefat etmiştir³⁷⁰.

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde, II. Selim için "*Sarı, Sarhoş*" ünvanlarını kullanmıştır.

1.1.12. III. Murad

952 Cemâziyelevveli'nin 5. gününde [15.07.1545] doğmuştur³⁷¹. Tahta çıkış tarihi 982 Ramazan'ının 8. Çarşamba [22.12.1574] günüdür³⁷². Saltanat süresi 21 yıl, ömrü [...] senedir. 1003 [1594/95] tarihinde vefat etmiştir³⁷³. Kabri büyük Ayasofya avlusunda yüksek bir türbededir³⁷⁴.

³⁶⁶Nurlu türbesinin kapısının üzerinde; *Ancak Allah'a Selim kalb ile varan müstesna* [Şuara,89] yazılmıştır.

³⁶⁷*a.g.e.*, C. VI, s. 306, Ölümüne tarih; *Hâtif-i kudsî dedi târihini, Türbe-i Sultân Selim-i pâk-ı dîn* tarih [...]

³⁶⁸*a.g.e.*, C. I, s. 146.

³⁶⁹*a.g.e.*, C. X, s. 56

³⁷⁰*a.g.e.*, C. X, s. 56. II. Selim, İstanbul- Topkapı Sarayı'nda 15.12.1574 tarihinde vefat etmiştir. Cenaze namazını Şeyhülislam Hâmid Efendi kırdırmıştır. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 170.

³⁷¹5 Cemâziyelevvel 953'te (4 Temmuz 1546) babası II. Selim'in Saruhan sancak beyliğiyle Manisa'da bulunduğu sırada Bozdağ yaylağında doğdu. Asıl adı Cecilia Baffo olan Venedik asıllı Nurbânû Sultan'ın oğludur. Bkz. Bekir Kütükoğlu, "*Murad III*" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 31, İstanbul 2012, s. 172.

³⁷²Babasının vefatı haberini Vezîriâzam Sokullu Mehmed Paşa ve annesi Nurbânû Sultan'ın gönderdiği adamlardan alan ve büyük oğul sıfatıyla tahta davet edilen Murad alelacele yola çıkarak Mudanya İskelesi'ne geldi. Burada kendisini almak için gönderilen kadırgaya rastlayamadığından fırtınaya rağmen iskelede bulunan nişancı Feridun Ahmed Bey'e ait bir gemiye binip İstanbul'a hareket etti. Zor bir yolculuktan sonra Sarayburnu'na ulaştı ve burada Sokullu Mehmed Paşa ile buluşarak gece yarısı saraya girdi. Ertesi gün 8 Ramazan 982'de (22 Aralık 1574) II. Selim'in ölümü ve III. Murad'ın tahta cülûsu resmen ilân edilmiştir. Bkz. Bekir Kütükoğlu, "*Murad III*" s. 172.

³⁷³*a.g.e.*, C. X, s. 56. Öztuna'nın III. Murad'ın doğumuna verdiği tarih 04.07.1549'dur. II. Murad'ın ölüm tarihi hem Öztuna'da hemde Evliya'nın Seyahatnamesi'nde aynıdır. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 175. III. Murad, 6 Cemâziyelevvel 1003 / 17 Ocak 1595 tarihinde vefat etmiştir ve Ayasofya hazîresine defnedilmiştir. Bkz. Bekir Kütükoğlu, "*Murad III*", s. 175.

³⁷⁴*a.g.e.*, C. X, s. 56, ayrıca bkz. C. I, s. 84.

Birgi havâlisinde Bozdağ tekyesinde medfûn olan El-Mevlâ İbrâhîm Efendi, III. Murad'ın hocasıdır³⁷⁵.

İstanbul dışına çıkmadan ölen ilk padişaktır. Ahlak ve güzel hayırlarıyla meşhur iyi görüşlü bir padişaktır. Toplam 326 evladının olduğu söylenmektedir. 19 şehzadesini bir anda şehit etmiştir. Seyahatnâme'de diğer bir yerde 120 şehzadesini şehit ettiği aktarılmaktadır. Kendisinden sonra geride 26 kızı kalmıştır³⁷⁶.

1.1.13. III. Mehmed

976 [1568/69] târîhinde Manisa'da doğmuştur³⁷⁷. 1003 [1595] Cemaziyelevveli'nin 16. Cuma günü [27.01.1595] günü tahta çıkmıştır³⁷⁸. Saltanat süresi 9, ömrü [...] yıldır³⁷⁹. "*Eğri Fatihî*" ünvanıyla anılmaktadır³⁸⁰.

Osmanoğulları tarihinde yedi büyük tabur cenginden biri, Nemse, Macar ve yedi kral ve 700 bindüşman askerini kırıldığı Eğri'nin tabur savaşıdır. Ama bu bütün savaşlara üstün gelmiştir. Zîrâ bu çarpışmada yedi kralın beşi ölüp ikisi firâr edip yedi kral askerinden azı kaçabilmiştir³⁸¹. Evliya'ya göre bu savaş, Hz. Peygamber'in yeryüzüne inmesinden beri olan yedi büyük savaştan biridir³⁸².

³⁷⁵a.g.e., C. IX, s. 95

³⁷⁶a.g.e., C. I, s. 146-147, ayrıca bkz. a.g.e., C. I, s. 84.

³⁷⁷a.g.e., C. IX, s. 44. Öztuna'ya göre, III. Mehmed, 26.05.1566 tarihinde doğmuştur. Bkz. Y. Öztuna, a.g.e., s. 180. F. Emecen'e göre; III. Mehmed, 7 Zilkade 973'te (26 Mayıs 1566) Manisa'da Sart ovasında doğdu. Babası III. Murad, annesi Arnavut asıllı, Dukakin'de Rezi köyünden olan Safiye Sultan'dır. Bkz. F. Emecen, "Mehmed III", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 28, İstanbul 2012, s. 407.

³⁷⁸a.g.e., C. I, s. 146-147, tahta çıkışına tarih; *Cülûs etdi bu gün Sultân Mehmed adl [u] dâd ile*. Sene 1003 [1595]. III. mehmed'in tahta çıkış tarihi için bkz. Y. Öztuna, a.g.e., s. 180. III. Mehmed'in tahta çıkış tarihi için ayrıca bkz. F. Emecen, "Mehmed III", s. 408. "III. Mehmed tahta çıktıktan üç gün sonra askere cülûs bahşişi ve terakki dağıtmıştır. O sırada yeniçeri kâtibi olan tarihçi Âlî Mustafa sadece yeniçerilere dağıtılan miktarı 660.000 altın olarak gösterir." Ayrıntılı bilgi için bkz. F. Emecen, "Mehmed III", s. 408.

³⁷⁹a.g.e., C. I, s. 147, *ölüm tarihine beyit*; Hürm-i Firdevs idüğine [---]. *Diğer târîh-i zîbâ*, Hükmi görüp binâsı için târîhin dedi Firdevs oldu merkadi Sultân Mehmed'in. Azmiyâ târîhidir, Okuyun Sultân Mehmed cânıyığın Fâtiha. *Sene Sene* [---].

³⁸⁰a.g.e., C. III, s. 249.

³⁸¹a.g.e., C. VII, s. 70. Eğre'nin feth için ayrıca bkz. F. Emecen, "Mehmed III", s. 409-410.

³⁸²a.g.e., C. I, s. 147.

Nahçıvan- Karabağlar 1012 [1603/04] tarihinde Osmanlı elinde iken Acem zafer bulup kaybedilmiştir³⁸³.

Saltanat süresi 9 yıldır. Ömrü [...] senedir. 1012 [1603/04] tarihinde vefat etmiştir³⁸⁴. Kabri Ayasofya avlusunun divanyolu köşesinde baştan aşağı beyaz ham mermer ile yapılmış büyük bir türbe içinde medfundur.

Evliya Çelebi, Seyahatnâmesi'nde III. Mehmed için "*Eğri Fâtihi, Sâlis*" ünvanlarını kullanmıştır³⁸⁵.

1.1.14. I. Ahmed

III. Mehmed'in oğludur. 998 [1580] tarihinde Manisa şehrinde dünyaya gelmiştir³⁸⁶. III. Mehmed Han'dan sonra oğlu Ahmed Hân 1013 [1604/05] tarihinde Receb'in 18. gününde tarihinde halîfe olmuştur³⁸⁷. Tahta çıktığında 14 yaşındadır³⁸⁸. 1026 [1617] yılında vefat etmiştir. Saltanatı 14 yıl, ömrü 28 senedir³⁸⁹.

³⁸³*a.g.e.*, C. II, s. 118.

³⁸⁴*a.g.e.*, C. X, s. 56. Öztuna'ya göre, III. Mehmed'in ölüm tarihi Topkapı Sarayı, 21.12.1603'tür. Ölüm nedeni kalb krizidir. III. Mehmed'in cenaze namazını Şeyhülislam Ebulmeyamin Mustafa Efendi kıldırmıştır. bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 180. III. Mehmed'in 14 Receb'de (18 Aralık) hastalığı iyice artmış ve 16 Receb'de (20 Aralık) vefat etmiştir. Mehmed bin Mehmed er-Rûmî onun şişmanlıktan kaynaklanan mide rahatsızlığından mustarip olduğunu belirtir. Bazı kaynaklarda da kalp krizi sonucu öldüğü kaydedilir. Türbesi Ayasofya Camii hazîresindedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. F. Emecen, "Mehmed III", s. 412.

³⁸⁵Ayrıca bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 180.

³⁸⁶*a.g.e.*, C. I, s. 202. Öztuna; "I. Ahmed'in 18.04.1590 tarihinde Manisa Sarayında doğmuştur" der. Bkz. Y. Ötuna, *a.g.e.*, s. 184.

³⁸⁷*a.g.e.*, C. X, s. 56. I. Ahmed'in tahta çıkış tarihi için ayrıca bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 184.

³⁸⁸*a.g.e.*, C. X, s. 56. Sultan Ahmed, Babası III. Mehmed'in Saruhan valiliği sırasında 28 Nisan 1590'da Manisa'da doğdu. Annesi Handan Sultan'dır. Celâlî fetretinden dolayı sancağa çıkamamıştır. Babasının 18 Receb 1012'de (22 Aralık 1603) ölümü üzerine on dört yaşında tahta geçti. Bkz. Mücteba İlgürel, "Ahmed I" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 2, İstanbul 2012, s. 30.

³⁸⁹*a.g.e.*, C. X, s. 56, C. X, s. 55-56. Öztuna'ya göre, I. Ahmed 22.11.1617 tarihinde geceyarısından sonra vefat etmiştir. Cenaze namazını Şeyhülislam sun'ullah efendi kıldırmıştır. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 184.

1021 [1611-13] yılında Edirne seferini³⁹⁰ yapmıştır³⁹¹. 1014 [1604-05] tarihinde Estergon Kalesi¹⁰¹⁸ [1609]' da Halep Kalesi,¹⁰¹⁹ [1610-11]'da Tebriz ele geçirilmiş yetmiş küçük şehre daha sefer düzenlenmiştir³⁹².

Kösem Vâlide Sultân³⁹³, Sultân Ahmed Hân'ın eşidir³⁹⁴. [...] tarihinde Sultan Ahmet zamanında Celâli korkusundan Dirmiri Kalesi yapılmıştır. Sultan Ahmed Han Ayasofya Camii'nde padişahlara mahsus mihrabın sol tarafında bir maksûre³⁹⁵ yapmıştır³⁹⁶.

Yanıkhisar Kalesi³⁹⁷, 1025 [1616] târîhinde Sultân Ahmed Hân emri ile Özü hâkimi Şakşakî Paşa tarafından inşa edilmiştir. Anadolu Hisarı'nda, Sultân Ahmed Hân çeşmesi vardır³⁹⁸. Muallâk taş [sahratullah] üzerine altınlarla bir gölgelik yapmıştır. Altın ve cevahirine paha biçilmez bir örtüdür³⁹⁹. Ravza-i Mutahhara'da, yedi büyük Şamdan vardır, biri Sultân Ahmed'indir⁴⁰⁰. Hayf [Zayf] Camii, Hz. Peygamber zamanında yaptırılmıştır. Sultan Ahmed, Mekke-i Mükerrreme'yi genişletilip, bir kale cami inşa edilmiştir⁴⁰¹.

³⁹⁰Edirne Seferinin tarihi, Ganîzade güftesiyle: *Cennet-âbâd oldu Sultan Ahmed ile Edirne*. Tarih: 1021 [1612-13]. Mahmud Efendi güftesiyle: *Edirne tahtına bu yıl ferah geldi ve gam gitti*. tarih: 1021 [1612-13]

³⁹¹*a.g.e.*, C. I, s. 85.

³⁹²*a.g.e.*, C. I, s. 86.

³⁹³Osmân Hân'ın ve Murâd Hân'ın ve İbrâhîm Hân'ın anneleridir. Siyâvuş Paşa emriyle Dîv Süleymân adlı kızlarağası Kösem Vâlide Sultan'ı saçıyla boğup sene [---] târîhinde şehîd etmiştir.

³⁹⁴*a.g.e.*, C. I, s. 202.

³⁹⁵Câmilerde etrafı alçak tahta parmaklıklarla ayrılmış yerler. Bkz. Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, Ekim 2011, s. 441.

³⁹⁶*a.g.e.*, C. I, s. 52.

³⁹⁷Akkirman toprağında Turla Nehri batağı geçidinde Galata Kulesi gibi yuvarlak üzeri sivri tahta kubbeli bir binadır.

³⁹⁸*a.g.e.*, C. V, s. 157, Çeşme'nin târîhidir: *Dervîş İbrâhîm dedi târîhini Mâ-i cârî çeşme-i âb-ı hayât*. sene 1025 [1616].

³⁹⁹*a.g.e.*, C. I, s. s. 269.

⁴⁰⁰*a.g.e.*, C. IX, s. 324.

⁴⁰¹*a.g.e.*, C. IX, s. 363.

Sultan Ahmed Han, adına yaptırdığı camii'nin [Sultan Ahmed Camii] dış avlusunu, türbe ve medresesini tamamlayamadan⁴⁰² Zilkade 1026 [1615] [31.10.-29.11.1617] senesinde vefat etmiştir⁴⁰³.

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde I. Ahmed için "*Han, Sultan*" ünvanları kullanılmıştır.

1.1.15. I. Mustafa

III. Mehmed'in oğlu, Sultan Ahmed'in kardeşidir. 23 Zilkade 1026 [22.11.1617] tarihinde tahta çıkmıştır. Saltanat süresi 1 yıl 3 aydır. Azledilerek tahttan indirilmiştir⁴⁰⁴.İki defa padişah olmuştur⁴⁰⁵.Evliya'ya göre Aklında biraz hafiflik vardır.Müslümanların hazinesini yok yere harcadığından bütün devlet adamları toplanıp Mustafa Hân'ı tahttan indirmişlerdir⁴⁰⁶.

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde Ahmed için "*Han, Sultan*" ünvanları kullanılmıştır.

⁴⁰²*a.g.e.*, C. I, s. 88.

⁴⁰³*a.g.e.*, C. I, s. 86. I. Ahmed, elli bir gün süren bir mide hastalığı sonucu 22 Kasım 1617'de yirmi sekiz yaşında vefat etmiştir. Bkz. Mücteba İğürel, "Ahmed I" s. 32.

⁴⁰⁴*a.g.e.*, C. X, s. 56. I. Mustafa için ayrıca bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s.190. F. Emecen; "Muhtemelen 1000 (1591-92) yılında babası III. Mehmed'in Saruhan sancak beyi olarak bulunduğu Manisa'da doğdu. Abaza asıllı olan annesinin adı bilinmemektedir. Babasının 1003'te (1595) tahta cülûs için Manisa'dan ayrılmasının ardından diğer kardeşleriyle birlikte İstanbul'a götürüldü." der. Bkz. F. Emecen, "Mustafa I" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 31, İstanbul 2012, s. 272.

⁴⁰⁵*a.g.e.*, C. X, s. 56

⁴⁰⁶*a.g.e.*, C. I, s. 88. İlk saltanatı doksan altı gün, ikinci saltanatı bir yıl üç ay yirmi iki gün süren I. Mustafa tahttan indirildikten sonra on beş yıl boyunca kapalı tutulduğu odada yaşadı. Bu dönemdeki durumu hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Onun 15 Ramazan 1048'de (20 Ocak 1639) vefat ettiği, bunda daha önce aynı anneden olmayan kardeşleri Süleyman ile Bayezid'i öldürten IV. Murad'ın rolü olduğu da rivayet edilir. Mehmed b. Mehmed onun "ecel-i tabî" ile vefat ettiğini belirtir. Ayrıntılı bilgi için bkz. F. Emecen, "Mustafa I" s. 275. Evliya Çelebi, cenazesinin bir süre ortada kaldığını, gömülecek yer arandığını, nihayet Ayasofya önündeki bir binaya Hasbahçe'den toprak getirtilmek suretiyle defnedildiğini yazar.

1.1.16. II. Osman

1 Rebiülevvel 1027 [1617/18] tarihinde tahta çıkmıştır. Saltanat süresi 5 yıldır ve 8 Recep 1031 [1621/22]'de şehit edilmiştir⁴⁰⁷. Saltanat süresi 4yıldır. Ömrü 18 senedir. 1031'de [1621/22] tekrar Mustafa Han tahta çıkmıştır. [...] ay halife olduktan sonra yine azledilmiştir⁴⁰⁸.

Sultan Osman'ın şehit edilmesinde bulunan âlimler:Şeyhülislâm Esad Efendi, Nakîb Gubârî Efendi,Zekeriyâyâde Yahyâ Efendi, Azmîzâde Hâletî Efendi,Kâfzâde Fâizî Efendi, Büyük Şeyhlerden Ömer Efendi, Sivasî Efendi, Cerrâh Şeyhiİbrâhîm Efendi, Dervîş Efendi, Kadızâde Efendi⁴⁰⁹. Evliya, Sultan Osman hakkında; "İstanbul içinde bir eser yapamadan ahirete gitti", der⁴¹⁰.

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nde II. Osman için "*Sâni, Sultan*" ünvanları kullanılmıştır⁴¹¹.

1.1.17. IV. Murâd

Sultan Ahmed Han oğludur. 14 Zilkade 1032 [09.09.1623] tarihinde tahta geçmiştir⁴¹². "Bağdâd Fâtîhi" ünvanına sahiptir⁴¹³. Saltanat süresi on yedi yıl, ömrü

⁴⁰⁷a.g.e.,C. I, s. 89. Genç Osman'ın şehadetine tarih; *Kafâsıyla bu gün şehîd oldu Osmân*, sene 1031 [1622]. Y. Öztuna; "II. Osman 03.11.1604 tarihinde Topkapı Sarayında doğmuştur. 20.05.1622 yılın da Yedi kule zindanlarında şehit edilmiştir. Ceneza namazını Şeyhulislam Yahya Efendi kıldırmıştır" der. Ayrıntılı bilgi için bkz. Y. Öztuna, a.g.e., s. 191.

⁴⁰⁸a.g.e.,C. X, s. 56. Bkz. Mustafa.

⁴⁰⁹a.g.e.,C. I, s. 88.

⁴¹⁰a.g.e.,C. I, s. 89.

⁴¹¹II. Osman, hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. F. Emecen "*Osman II*" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul 2012, s. 453-456.

⁴¹²a.g.e.,C. X, s. 56. Y. Öztuna; "IV. Murad, 27.07.1612 tarihinde doğmuştur, 10.09.1623 senesinde tahta geçmiştir ve 08.02.1640 yılında da vefat etmiştir" ifadelerini aktarmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Y. Öztuna, a.g.e.,s. 192. IV. Murad, 28 Cemâziyelevvel 1021'de (27 Temmuz 1612) İstanbul'da doğdu. I. Ahmed ile Mâhpeyker (Kösem) Sultan'ın oğludur. Bkz. Ziya Yılmaz, "Murad IV", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 31, İstanbul 2012, s. 177. IV Murad'ın tahta çıkışıyla ilgili Ziya Yılmaz şu ifadeler yer vermektedir; Amcası I. Mustafa'nın akli dengesi yerinde olmadığından devlet idaresinde beliren karışıklığı gidermek için başta Sadrazam Kemankeş Ali Paşa ile Şeyhülislâm Zekeriyâyâde Yahyâ Efendi bulunduğu halde ileri gelenler tarafından I. Mustafa'nın tahttan indirilmesine karar verildiğinde küçük yaşta olmasına rağmen muhtemelen annesi Kösem Sultan'ın tesiriyle tahta çıkarıldı (15 Zilkade 1032 / 10 Eylül 1623). Ertesi gün Eyüp Sultan Türbesi'nde Aziz Mahmud Hüdâyî eliyle kılıç kuşandı ve beş gün sonra sünnet edildi. Saltanatının ilk yıllarında idare daha çok annesinin etkisi altındaki devlet adamlarının elinde kaldı. 1041'e (1632) kadar devam eden bu dokuz yıllık süre boyunca devrin

[...]senedir⁴¹⁴.Toplam 32 evladı vardır.Kendisinden sonra İsmihan Kaya Sultan adında bir kızı kalmış, O da Melek Ahmed Paşa ile evlenmiştir.

Harezbil Kalesi⁴¹⁵ Safer ayının 27. günü [05.10.1630] IV. Murad veziri Hüsrev Paşa tarafından harap edilmiştir⁴¹⁶. 1039 [1629/30] yılında Sultân Murâd Hân asrında Hüsrev Paşa Hemedân , Dergezîn, Hille ve Bâğ-ı Cinân'ı feth etmiştir. 1048 [1638/39] tarihinde Bağdat feth edildi. Fetih sonrasında İstanbul'a gelen IV. Murad,burada aynı yıl vefat etmiştir⁴¹⁷. Revân feth olunmuş⁴¹⁸, yedi günde alınmıştır. 1048 [1638/39] târîhinde Sultân Murâd Hân cennet benzeri Bağdad'ı fethedince Hilletü'l-Feyha Kalesi'ni savaşız feth etmiştir⁴¹⁹. 1048 [1638/39] târîhinde Efrâsiyâb Alî Paşa Sultân Murâd Hân'a itaat ettiği için Basra Eyaleti kendisine verilmiştir⁴²⁰. Kuşadası şehri, [---] târîhinde Bağdâd Fâtîhi Sultân Murâd Hân binâsıdır⁴²¹.

Atmeydanında babası Sultan Ahmed'in yanında medfundur⁴²². [---] târîhinde Sultân Murâd Hân-ı Râbi' vefât edip Sultan Ahmed türbesinde, Revân seferinde iken şehîd ettiği iki kardeşi yanında medfundur.Evliya, Seyahatnâme'de IV. Murad için "-ı Râbi', Bağdat Fâtîhi, Hân" ünvanlarını kullanmıştır.

olaylarında herhangi bir tesiri olmadı. Yönetimi tam anlamıyla, Sadrazam Receb Paşa'yı bertaraf edip zorbaları ortadan kaldırdığı Şevval 1041'den (Mayıs 1632) itibaren ele aldı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ziya Yılmaz, "Murad IV", s. 177.

⁴¹³a.g.e.,C. III, s. 13.

⁴¹⁴a.g.e.,C. X, s. 56.

⁴¹⁵Ardalan Dağı eteklerine yakın, yüzü doğu tarafa bakan bir şehir.

⁴¹⁶a.g.e.,C. IV, s. 201.

⁴¹⁷a.g.e.,C. IV, s. 217.

⁴¹⁸a.g.e.,C. IV, s. 113, C. III, s. 85-86.

⁴¹⁹a.g.e.,C. IV, s. 275.

⁴²⁰a.g.e.,C. IV, s. 288.

⁴²¹a.g.e.,C. IX, s. 76.

⁴²²a.g.e.,C. I, s. 90. Ölüm tarihine beyit; *Ah elinden ey adaletsiz felek feryâd û dad, sen muradın aldın ancak oldu hep halk nâ-murad*. 15 Şevval 1049 (8 Şubat 1640) tarihinde yatsıdan sonra Şehzade Kasım'ı boğdurduğu odada vefat etti. Cenazesi, gazâlarda bindiği üç at tersine eyerlenmiş olarak tabutu önünde götürüldüğü halde büyük merasimle kaldırılıp Sultan Ahmed Camii yanındaki babası I. Ahmed'in türbesine defnedildi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ziya Yılmaz, "Murad IV", s. 182.

1.1.19. İbrahim

Sultan Ahmed Han'ın yedi şehzadesinden en küçük oğludur⁴²³. 1049 [1639/40] tarihinde tahta çıkmıştır⁴²⁴. Saltanat süresi [...], ömrü [...] yıldır⁴²⁵. 1058 yılı Recep ayının 29. gününde [19.08.1648] İbrahim Han cellat Kara Ali tarafından boğularak şehit edilmiştir. Amcası Sultan Mustafa'nın yanında medfundur⁴²⁶.

Hanya Kalesi'nin⁴²⁷, 1077 [1666/67] tarihinde Sultan İbrahim zamanında fethine başlanıp Girit adasının tamamının fethi yirmi yedi yıl sonra gerçekleşmiştir⁴²⁸. Hanya Kalesi içinde Sultan İbrahim Han Camii vardır⁴²⁹. Retime Kalesi, [...] tarihinde Sultan İbrahim Han zamanında Deli Hüseyin Paşa tarafından feth edilmiştir. İçinde Sultan İbrahim Han Camii vardır⁴³⁰. İnadiye Kalesi, Sultan İbrahim Han emriyle Deli Hüseyin Paşa tarafından yapılmıştır⁴³¹.

Seyahatnâme'de I. İbrahim için "*Han ve Sultân*" ünvanları kullanılmıştır.

⁴²³a.g.e., C. I, s. 85, Bkz. *İbrâhîm Hân*, C. X, s. 59.

⁴²⁴a.g.e., C. I, s. 110, C. VI, s. 81, C. X, s. 56. İbrâhîm Hân'ın tahta çıkış tarihi: *Yine kadr ü şeref buldu serîr-i mülk-i Osmânî Erişdi âfitâb ü âsumâna efser ü deyhim yazıldı resm-i Osmânî ile teşrîfine târîh Cülûs-ı pâdişâh-ı dâd-ger Sultân ibrâhîm*. Sene 1049 [1639/40]. Diğer târîh: *Halledallâhu mülke İbrâhîm* [...] Sultan Ahmed'in saltanat makamına çıkmış üç oğlunun sonuncusu olup 12 Şevval 1024'te (4 Kasım 1615) doğdu. Annesi Kösem Mahpeyker Sultan' dır. Tahta geçtiğinde yirmi beş yaşında olan İbrahim'in şehzadelik yılları Osmanlı sarayının en karışık dönemine rastlar. Bkz. F. Emecen, "İbrahim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 21, İstanbul 2012, s. 274.

⁴²⁵a.g.e., C. X, s. 56.

⁴²⁶a.g.e., C. I, s. 113. İbrahim Han 05.11.1615 tarihinde doğmuş, 08.02.1640'da da tahta çıkmıştır. 08.08.1648 yılında Cellatbaşı Kara Ali Ağa tarafından Topkapı Sarayı haremde öldürülmüştür. Ayrıntılı bilgi için bkz. Y. Öztuna, a.g.e., s. 197. Katib Çelebi, Sultan İbrahim için alınan fetvadan bahsederken 8 Şaban Salı günü (Bu tarih 28 Receb /18Ağustos olmalıdır) şeyhülislam, veziriazam ve yeniçeri ağasının içeri girip cellat Kara Ali'nin "mübaşeretini" ile onun "alem-i bekaya gönderildiğini" belirtir. Naima ise Sultan İbrahim'in idamını olayın içindeki Bahal Mehmed Efendi'den duyan kaynağı Şarihülmenarzade'ye dayanarak ayrıntılı, ancak inandırıcılıktan biraz uzak çok dramatik bir üslupla anlatır. Sultan İbrahim'in cenaze namazı kılındıktan sonra Ayasofya Camii kapısı yanında bulunan ve sonraları daha çok "İbrahim Türbesi" diye anılan I. Mustafa Türbesi'ne defnedildi. Ayrıntılı bilgi için bkz. F. Emecen, "İbrahim", s. 280.

⁴²⁷Girit Adası'ndadır

⁴²⁸a.g.e., C. VIII, s. 237, Silahdar Gazi Yusuf Paşa'nın Hanya Kalesini feth ettiğine tarihtir; [...] *Kuvvet-i Bazı-yı sultan ile alındı Girit sene* [...]

⁴²⁹a.g.e., C. VIII, s. 173.

⁴³⁰a.g.e., C. VIII, Vr. 176.

⁴³¹a.g.e., C. VIII, Vr. 178.

1.1.19. IV. Mehmed

1051 [1641-42] tarihinde doğmuştur⁴³². Recep ayının 26. günü [16 Ağustos 1648] Eyyub'da kılıç kuşanıp büyük alay ile saraya gelip tahtına oturmuştur, Evliya, tahta 1058 Receb'inin 18. günü [8 Ağustos 1648]'de oturduğunu da söyler.⁴³³. Tahta geçtiğinde yedi yaşındadır⁴³⁴. 1058 Şaban'ının Salı günü [25.07.1648] tarihinde 3.700 kese cülus bahşişi dağıtmıştır. Evliya'ya göre Osmanoğulları tarihinde tahta çıkış tarihlerinde böyle masraf olmamıştır⁴³⁵. Yaşı yirmiye ulaştığında avcılığa merak salmıştır⁴³⁶.

Sultan İbrahim Han oğlu Sultân Mehmed Hân zamanında Yanova Eyaleti feth olunmuştur⁴³⁷. Şam Eyaleti'nde 1059 [1649] tarihinde Dürziler bozguna uğratılmışlardır. 1060 [1650] tarihinde Girit Adası, Serdar Deli Hüseyin Paşa eliyle alınmıştır. Selne, Retime, Apokoron, İsfakiye kaleleri feth edilmiştir⁴³⁸. Pençprimoglu, bozguna uğratılmıştır⁴³⁹. Melek Ahmet Paşa eliyle 1065 [1655] tarihinde Bitlis

⁴³²Sâni-i Vani güftesiyle; *Nürdür geldi Mehmed sulb-i İbrahim'den.*(sene 1051), diğer tarih; *Du 'â-yı hayr ile Cevrî dedi Şehzâdeye târîh Ola Sultân Mehmeded âfitâb-ı matla '-ı ikbâl.* (sene 1051). Öztuna; IV. Mehmed, 02.01.1642 tarihinde doğmuştur ve henüz 6 yaşında iken tahta çıkmıştır. 06.01.1693 yılında da vefat etmiştir. F. Emecen'e göre, IV. Mehmed'in doğum tarihi; "30 Ramazan 1051 (2 Ocak 1642) senesidir. Bkz. F. Emecen, "Mehmed IV" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 28, İstanbul 2012, s. 414. Evliya'nın ölümünü göremeden vefat ettiği IV. Mehmed, 28 Rebülâhîr 1104'te (6 Ocak 1693) bu çok sevdiği şehirde vefat etti, naaşı İstanbul'a getirilerek annesi Turhan Sultan'ın Yenicami civarındaki türbesine gömüldü. Bkz. F. Emecen, "Mehmed IV", s. 417.

⁴³³Tahta çıkışında 3.700 kise cülus bahşişi dağıtılmıştır.

⁴³⁴*a.g.e.*, C. II, s. 248-249, ayrıca bkz. Mehmed Hân-ı Râbî için C. X, s. 56. Tahta çıkış tarihi; *Cülûs-ı Hân Mehmed eyledi âsûde dünyâyı. Diğer târîh-i âhar, Oldu Sultân Mehmed-i Gâzî Cümle hâkândan a'del ü ekrem. Sene 1058 [1648]*. Babasının (I. İbrahim) dengesiz davranışlarının sürmesi üzerine büyükannesi Kösem Sultan'ın, devlet adamlarının ve yeniçerilerin muvafakatiyle 18 Receb 1058'de (8 Ağustos 1648) yedi yaşında iken Osmanlı tahtına çıkarıldı. Kısa kesilen, sadece şeyhülislâmın, sadrazamın ve vezirlerin katıldığı biat töreninin ardından büyük annesiyle bostancıbaşıya teslim edildi. Bir hafta sonra kılıç alayı töreni yapıldı ve Eyüp Sultan Camii'nde Şeyhülislâm Hoca Abdürrahim Efendi'den kılıç kuşandı. Cülûs bahşişi meselesi, başta Cinci Hoca olmak üzere Sultan İbrâhim döneminin zengin ve nüfuzlu kişilerinden zorla alınan paralarla halledildi. Ayrıntılı bilgi için bkz. F. Emecen, "Mehmed IV", s. 414.

⁴³⁵*a.g.e.*, C. I, s. 113-114.

⁴³⁶*a.g.e.*, C. I, s. 114. IV. Mehmed, ava olan tutkusundan dolayı "Avcı" lakabıyla anılır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Feridun Emecen, "Mehmed IV", s. 414.

⁴³⁷*a.g.e.*, C. I, s. 81.

⁴³⁸*a.g.e.*, C. I, s. 118-119.

⁴³⁹*a.g.e.*, C. I, s. 118-119.

HanAbdal Han'ı⁴⁴⁰yenmiştir. Melek Ahmet Paşa eliyle Özi ve Bozcaada Kaleleri tekrar feth edilmiştir⁴⁴¹. Sadrazam Köprülü Mehmed Paşa [...] tarihinde Yanova, Şebeş ve Logoş kaleleri feth olunmuştur⁴⁴². Köprülü Fazıl Ahmet Paşa eliyle Kandiye Kalesi[...] tarihinde feth edilmiştir⁴⁴³. Serdar Köse Ali Paşa eliyle 1081 [1670/71] tarihinde Manya Vilayeti ve Zaranta Kalesiele geçirilmiştir⁴⁴⁴. Kamanıçe Kalesi, IV. Mehmed'in sefer çıkmasıyla feth edilmiştir⁴⁴⁵. Omanıçe, Çehriliçe kaleleri [...] tarihinde alınmıştır⁴⁴⁶.

Lugoş Kalesi,[---] târîhinde, Köprülü Mehmed Paşa eliyle⁴⁴⁷, Uyvar Kalesi,1074 [1663/4] tarihinde Köprülü Mehmed Paşa oğlu Sadrazam Fazıl Ahmet Paşa tarafından feth edilmiştir⁴⁴⁸.Halep Kalesi⁴⁴⁹1069 [1058/59] târîhinde Sultân Mehmed Hân emriyle Köprülü Mehmed Paşa eliyle yapılmıştır⁴⁵⁰. ZenânKalesi, Mehmed Hân emriyle Mehmed Paşa-i Cısrî tarafından yaptırılmıştır⁴⁵¹.

Çamlıca Kasrı⁴⁵² 1077 [1663/4] tarihinde, Südlüce Kasabası yakınında Karaağaç Bahçesi Köşkü⁴⁵³ 1083 [1673] tarihinde, Edirne yakınında Akpınar Kasrı⁴⁵⁴1082 [1672] tarihinde yaptırılmıştır. Adalet kasrı yandıktan sonra 1083 [1673] tarihinde yeniden inşa edilmiştir⁴⁵⁵.

⁴⁴⁰Abdal Han için Bkz. Yasemin Beyazıt, "Evliya Çelebi'nin Sunduğu Önemli Bir Portre: Bitlis Han'ı Abdal Han", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı X, 2011.

⁴⁴¹*a.g.e.*, C. I, s. 119.

⁴⁴²*a.g.e.*, C. I, s. 121.

⁴⁴³*a.g.e.*, C. I, s. 124.

⁴⁴⁴*a.g.e.*, C. I, s. 124, Manya Vilayeti ve Zaranta Kalesi'nin savaşız feth edildiğine tarih; *Evlîyâ bu feth içinde bulunup etdi pesend Âh edüp, Manyalı dedi târîhin vay Zarnata*. Sene 1081[1670/71].

⁴⁴⁵*Hâtîf-i gaybî beşâretle dedi târîhin, Aldı Leh'den Kamanıçe'yi şehinşâh-ı cihân*. sene 1083 [1672].

⁴⁴⁶*a.g.e.*, C. I, s. 123.

⁴⁴⁷*a.g.e.*, C. VI, s. 1.

⁴⁴⁸*a.g.e.*, C. VI, s. 227, Uyvar Kalesinin Fethine tarih; *Allâh mu'în oldu feth eyledik Uyvar'ı, Sene 1074*. Diğer târîh, güfte-i Mezâkî Efendi: *Ey Mezâkî dedi târîhini ehl-i himmet Sa'y-i Ahmed Paşa Uyvar'ı Macar'dan aldı, Sene 1074*.

⁴⁴⁹Halep Kalesi için bkz. C. IX, s. 194.

⁴⁵⁰*a.g.e.*, C. IX, s. 194.

⁴⁵¹*a.g.e.*, C. IX, s. 201.

⁴⁵²*Dedim ey Evliyâ bu kâha târîh Mübârek ola kasrın pâdişâhum*. Sene [---].

⁴⁵³*Dediler Evliyâ bu câya târîh Zehî kasr-ı ser-efrâz-ı hümayûn*. Sene 1083.

⁴⁵⁴*Görünce Evliyâ târîhini der Latîf şâhâne eyvân oldu kasrı*. Sene 1082.

⁴⁵⁵*Evlîyâ itmâmuna târîh dedi Kasr-ı divân oldu şâhâne latîf*. Sene 1083. *a.g.e.*, C. I, s. 118.

IV. Mehmed dönemi (son on yılı hariç) Evliya Çelebi'nin bizzat gördüğü bir padişah dönemidir. Evliya Seyahatnâmesi'nde IV. Mehmed için "*Avcı, Rabi', Hân*" ünvanlarını kullanmıştır.

1.2. ŞEHZADELER

1.2.1. Osman Gâzî'nin Şehzadeleri

1.2.1.1. Şehzâde AlâeddînPaşa

Osman Gazi'nin oğludur. 704 [1305] tarihinde İç kalede babasıyla Orhan Gazi arasında yatmaktadır⁴⁵⁶.

1.2.2 Orhân Gâzî'nin Şehzadeleri

1.2.2.1. Şehzade Gâzî Süleymân Paşa

Orhan Gazi döneminde Şehzade Gâzî Süleymân Paşa, Bolayır Kalesi'ni⁴⁵⁷, Dimetoka Kasabası'nı 735[1335] tarihinde⁴⁵⁸, 758 [1357] târîhinde İpsala'yı feth etmiştir ve burada Orhan Gazi adına sikke kesilmiştir. Bu kale feth edildikten sonra gaziler kendi aralarında "gele bol mala" diyerek birbirlerini savaşa teşvik etmişlerdir. Bunun üzerine ismi Gelibolu diye kalmıştır⁴⁵⁹. ErdekKalesi'nin fâtîhi Gâzî Süleymân Paşa'dır. Rûmeli'ne Kapudağı'ndan ve Erdek'den geçip Eceovalarını, İpsala'yı, Enez'i, Keşân'ı, Bolayır'ı ve Gelibolu'yu feth etmişlerdir⁴⁶⁰. Dimetoka'da Zindel Baba Sultân ve Açıkbaş Baba Sultân [Âşık Paşa Sultân]Orhân Gâzî oğlu Süleymân Paşa ile Rumeli'ye geçen kırk kişi arasındadır. Harap Ekşimil Kalesi758[1357] târîhinde⁴⁶¹ ve Bolayır Kasabası 758[1357] târîhinde feth olunmuştur⁴⁶².

Süleymân Paşa, Bolayır adlı yerde avlanırken atından düşüp boynu kırılarak vefat etmiştir. Burada defn olunmuştur⁴⁶³.

⁴⁵⁶*a.g.e.*, C. II, s. 29.

⁴⁵⁷*a.g.e.*, C. II, s. 24.

⁴⁵⁸*a.g.e.*, C. V, s. 153.

⁴⁵⁹*a.g.e.*, C. V, s. 161- C. V, s. 167.

⁴⁶⁰*a.g.e.*, C. V, s. 149.

⁴⁶¹*a.g.e.*, C. V, s. 167.

⁴⁶²*a.g.e.*, C. V, s. 166.

⁴⁶³*a.g.e.*, C. I, s. 258- C. II, s. 24. Süleyman Paşa bir avı takip ederken atından düşerek kırk üç yaşında 761 [1360] tarihinde vefat etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 158.

1.2.3.Yıldırım Bayezid'in Şehzadeleri

1.2.3.1. Şehzâde Düzmece Mustafâ

Yıldırım Bayezid Han oğludur⁴⁶⁴.

Düzmece Mustafa'nın hayatı ile ilgili iki rivayet vardır; birincisine göre, Düzmece Mustafa Edirne'de ortaya çıkmıştır ve Uzunçarşı başında asılarak öldürülmüştür. İkinci rivayette Evliya Çelebi IV. Mehmed'den; *"Bu Nefes Sultân bizim Osmanoğullarının temiz ırkıdan olup Yıldırım Bâyezîd Hân oğlu Düzmece Mustafâ Çelebi'dir. Kendisini Dünya'dan el-etek çekerek Nefes Sultan tekkesinde [Dimetoka'da bir Bektaşî Tekkesidir] yaşamaktadır. Şehzâde Mustafâ Nefes Dede ismiyle bu dergahda alemlerin padişahı olmuştur. Bizim zürriyetimizdendir."* şeklinde dinlediğini aktarmaktadır. Evliya Çelebi; Nefes Sultân, Yıldırım Hân oğlu Mustafâ Çelebi olduğuna şüphe yoktur. 47 yaşında vefat edince Nefes Sultan diye bu tekkeye gömmüşlerdir, diye anlatmaktadır⁴⁶⁵.

1.2.3.2. Şehzâde İsa Çelebi⁴⁶⁶

Yıldırım Bayezid Han'ın oğludur. [---] târîhinde Edirne'de pâdişâhlığı zamanında Dobruca Vilayeti'nde Hacıoğlu kasabasını feth etmiştir⁴⁶⁷. Babası, Timur hadisesinde vefat edince Rumeli'nde küçük bir beylik kurup padişah olmuştur. Daha sonra kardeşi Çelebi Mehmed Han bir yolla katl edip [...] tarihinde cenazesini [...] türbesinde defn etmiştir⁴⁶⁸.

⁴⁶⁴*a.g.e.*, C. VIII, s. 34-35. ayrıca bkz. Yılmaz Öztuna, *a.g.e.*, s. 108.

⁴⁶⁵*a.g.e.*, C. VIII, s. 34-35.

⁴⁶⁶Öztuna, İsa Çelebi'nin doğum tarihini 1378, ölüm tarihini 1405 olarak verir. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 115.

⁴⁶⁷*a.g.e.*, C. IX, s. 233.

⁴⁶⁸*a.g.e.*, C. II, s. 197, 28, 30-31. Ayrıca bkz. *a.g.e.*, C. III, s. 120-121, 169, 243.

1.2.3.3.Şehzâde Çelebi Süleyman Bey⁴⁶⁹

Yıldırım Bayezid Han'ın oğludur. Babası, Timur hadisesinde vefat edince Rumeli'nde küçük bir beylik kurup padişah olmuştur. Daha sonra kardeşi Çelebi Mehmed Han bir yolla katl edip [...] tarihinde cenazesini [...] türbesinde defn etmiştir⁴⁷⁰. Süleyman Çelebi 2 sene 7 ay 20 gün padişah olmuştur⁴⁷¹.

1.2.3.4. Şehzade Mûsâ Çelebi⁴⁷²

Yıldırım Bayezid Han'ın oğludur. Çenge Kalesi'ni, 814[1411] târîhinde Mûsâ ÇelebiMihal-i Kebîr oğlu Mehmed Bey yardımıyla feth edip, kaleyi harâb etmiştir⁴⁷³. Keliğra Sultân Kalesi[---] târîhinde Mûsâ Çelebî, Rûm keferesi elinden feth etmiştir⁴⁷⁴.

Edirne'de pâdişahlığını ilan edince⁴⁷⁵ kardeşi Çelebi Mehmed Han bir yolla katl edip [...] tarihinde cenazesini [...] türbesinde defn etmiştir⁴⁷⁶.

1.2.4. Fâtiḥ Sultan Mehmed'in Şehzadeleri

1.2.4.1. Şehzade Hasan

Fâtiḥ Sultan Mehmed'in küçük kardeşidir. Fatih, tahta çıktığında Şehzade Hasan'ı boğarak şehit etmiştir. II. Murad Han'ın cenazesine Bursa'ya gönderilip Murad Han türbesinde defn edilmiştir⁴⁷⁷.

⁴⁶⁹Y. Öztuna, Süleyman Çelebi'nin 1375 yılında Bursa'da doğduğunu, ölümünün ise 1410 veya 1411 tarihli olduğunu belirtir. Yine Öztuna'ya göre Süleyman Çelebi, Edirne yolunda Döğenciler köyünde köy halkı tarafından öldürülmüştür. Geniş ayrıntı için bkz Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 117.

⁴⁷⁰*a.g.e.*, C. II, s. 38.

⁴⁷¹*a.g.e.*, C. II, s. 38.

⁴⁷²Y. Öztuna; Musa Çelebi'nin doğum tarihini 1388, ölüm tarihini 1413 olarak aktarır. Ayrıca Öztuna, Musa Çelebi'nin Kardeşi Çelebi Mehmed tarafından Samako'da (Bulgarsitan) ki meydan savaşında öldürüldüğünü, Bursa'da Hüdavendigâr türbesine gömülü olduğunu belirtir. Bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, s. 121.

⁴⁷³*a.g.e.*, C. III, s. 175.

⁴⁷⁴*a.g.e.*, C. II, s. 75.

⁴⁷⁵*a.g.e.*, C. II, s. 38.

⁴⁷⁶*a.g.e.*, C. II, s. 38-C. III, s. 242.

⁴⁷⁷*a.g.e.*, C. II, s. 30.

1.2.4.2. Şehzâde Sultan Cem Şah

Evliya Çelebi, Seyahatnâmesi'nde Şehzade Cem ile ilgili hem "*Sultan*" hem de "*Şah*" ünvanlarını kullanır. Kardeşi Bayezid-i Veli ile yaptığı savaşta bozguna uğrayıp onbir sene Mekke, Medine, Yemen ve Aden' de seyahat edip oradan Mısır' gelmiştir, İstanbul'a gitme niyetinde iken Rodos'ta Malta generali tarafından Fransa'ya götürülmüştür. Cem Şah'ı annesinin annesi Fransa Kralı'nın eşine teslim ettiler. Sultan Bayezid'in istemesiyle Fransa Kralı Cem Şah'ı zehirli ustura ile zehirleyerek İstanbul'a göndermiştir⁴⁷⁸. Bayezid'in izniyle naaşını II. Murad yanında başka bir türbe içinde defn ettiler⁴⁷⁹.

Evliya Çelebi, Cem Sultan'ın akıbeti ile ilgili şu önemli ayrıntıları da aktarmamıştır; Fransızların inancına göre: Fransa kralı zehirli ustura ile Cem Şah'a benzer sarı benizli bir adamı traş edip "Cem Şah'ın naaşıdır" diye Bayezid'e göndermişlerdir. Yine Evliya'nın 1074 [1664] tarihinde Alman diyarına seyahatinde: Cem Şah'ın annesini Fatih İstanbul'u feth ederken Sarayburnun'da nasıl aldığını, Bayezid ve Cem Şah'ın o kızıdan olduğunu ve Cem Şah'ın Mısır'da, Mekke, Medine, Yemen ve Aden'de İspanya ve Fransa'da seyahat edip dış Fransa kralı olduğunu tarihlerinden okumuşlardır. Bundan dolayı "Cem tarafından ve annesi tarafından Fransa'nın Osmanoğullarına yakınlığı vardır" derler.⁴⁸⁰

1.2.5. Bayezid-i Veli'nin Şehzadeleri

1.2.5.1. Şehzâde Alemşâh

Bayezid-i Veli oğlu Şehzade Mahmud'un evladıdır. Silivri Kalesi,Şehzâde Alemşâh eliyle feth olunmuştur⁴⁸¹.

Sultan Selim tarafından dünya saltanatı için şehit edilmiştir. Bursa'da Orhan Gazi'nin yanında yatmaktadır⁴⁸².

⁴⁷⁸*a.g.e.*,C. II, s. 36.

⁴⁷⁹*a.g.e.*,C. II, s. 36.

⁴⁸⁰*a.g.e.*,C. II, s. 36.

⁴⁸¹*a.g.e.*,C. III, s. 169.

1.2.5.2. Şehzâde Mûsâ

Bayezid-i Veli oğlu Şehzade Mahmud'un evladıdır. Sultan Selim tarafından dünya saltanatı için şehit edilmiştir. Bursa'da Orhan Gazi yanında yatmaktadır⁴⁸³.

1.2.5.3. Şehzâde Orhân

Bayezid-i Veli oğlu Şehzade Mahmud'un evladıdır. Sultan Selim tarafından dünya saltanatı için şehit edilmiştir. Bursa'da Orhan Gazi yanında yatmaktadır⁴⁸⁴.

1.2.5.4.Şehzâde Osmân

Şehzâde Alemşâh'ın⁴⁸⁵ oğludur, Sultan Selim tarafından dünya saltanatı için şehit edilmiştir. Bursa'da Orhan Gazi yanında yatmaktadır⁴⁸⁶.

1.2.5.5. Şehzâde Mahmûd

Bâyezid-i Veli'nin oğludur, Sultan Selim tarafından dünya saltanatı için şehit edilmiştir. Bursa'da Orhan Gazi yanında yatmaktadır⁴⁸⁷.

1.2.5.6. Şehzâde Ahmed Hân

Yavuz Sultan Selim Han'ın kardeşidir⁴⁸⁸. Bursa Yenişehir'i'nde Selim Hân ile savaşırken atdan düşüp yakalanmıştır. Selim Han'ın çadırına getirilip boğdurularak şehit edilmiştir⁴⁸⁹. Cenazesi Bursa'da Orhan Gazi yanındadır⁴⁹⁰.

482 *a.g.e.*, C. II, s. 29-30.

483 *a.g.e.*, C. II, s. 29-30.

484 *a.g.e.*, C. II, s. 29-30.

485 Bkz. Şehzade Alemşâh.

486 *a.g.e.*, C. II, s. 29-30.

487 *a.g.e.*, C. II, s. 29-30.

488 *a.g.e.*, C. IX, s. 8.

489 Şehzade Ahmet'in bozguna uğramasının tarihi: *Sidi Sultân Ahmed'i Sultan Selim-i kâmrân sene*, H. 927.

490 *a.g.e.*, C. II, s. 29, C. IX, s. 8.

1.2.5.7. Şehzâde Murâd

Şehzade Ahmed'in oğlu, babasının Selim Han tarafından öldürüldüğünü görünce Erdebil'e kaçıp Şah İsmail'in yanında üç sene sonra vefat etmiştir. Kabri erdebil şehrinde Şeyh Safi Hazretleri yanında gömülüdür⁴⁹¹.

1.2.5.8. Şehzâde Mehmed Han

Şehzade Şehinşah'ın oğludur. Sultan Selim tarafından dünya saltanatı için şehit edilmiştir. Bursa'da Orhan Gazi yanında yatmaktadır⁴⁹².

1.2.5.9. Şehzâde Şehinşah

Sultan Bayezid-i Veli'nin oğludur. Sultan Selim tarafından dünya saltanatı için şehit edilmiştir. Bursa'da Orhan Gazi yanında yatmaktadır⁴⁹³.

1.2.5.10. Şehzade Alaeddin

Şehzade Ahmed Han'ın iki oğlunun büyüğüdür. Babalarının Selim Han tarafından şehit edilmesinden sonra alimlerin ricasıyla Selim Han tarafından günahsızlar diye af edilmiştir. İstanbul'da kısa süre sonra vebadan ölmüştür. Bursa'da Osman Gazi ve Orhan Gazi yanında defn olunmuştur⁴⁹⁴.

1.2.5.11. Şehzade Ali Han

Şehzade Ahmed Han'ın iki oğlundan küçüğüdür. Babalarının Selim Han tarafından şehit edilmesinden sonra alimlerin ricasıyla Selim Han tarafından günahsızlar diye af edilmiştir. İstanbul'da az müddet sonra veba'dan ölmüştür. Bursa'da Osman Gazi ve Orhan Gazi yanında defn ettiler⁴⁹⁵.

⁴⁹¹*a.g.e.*, C. II, s. 29.

⁴⁹²*a.g.e.*, C. II, s. 29.

⁴⁹³*a.g.e.*, C. II, s. 29.

⁴⁹⁴*a.g.e.*, C. II, s. 29.

⁴⁹⁵*a.g.e.*, C. II, s. 29.

1.2.5.12. Şehzade Korkud Han

I. Selim Han'ın kardeşidir. Sultan Selim Han'dan büyük ve Şehzade Ahmet'ten küçük Bayezid Han'ın en çok sevdiği oğludur⁴⁹⁶.

Selim Han ile saltanat için giriştiği savaşta yenilmiştir. Teke vilâyetinde Piyâle lalasıyla bir mağarada saklanmış bulunup 919[1513] târîhinde katl olunup, Bursa'da II. Murâd yanında defn olunmuştur⁴⁹⁷.

1.2.5.13. Şehzade Ahmed

Yavuz Sultan Selim Han'ın kardeşidir. Mısır hazırlığında iken etrafındakilerin kışkırtmasıyla yönünü çevirip Bursa Yenişehir yakınında savaşmıştır. Şehzade Ahmet attan düştüğünde tutuklanıp otağda şehit edilmiştir. Kabri Bursa'da II. Murad Han yanındadır⁴⁹⁸.

1.2.5.14. Şehzade Murad

Babası Şehzade Ahmed'in⁴⁹⁹ şehit edilmesinden sonra Erdebil'e Şah İsmail'in yanına kaçıp burada 3 yıl kaldıktan sonra vefat etmiştir. Kabri Erdebil'dedir⁵⁰⁰.

1.2.5.15. Şehzade Alâeddin

Yavuz Sultan Selim Han'ın kardeşi Şehzade Ahmed'in küçükoğludur. Babası Şehzade Ahmed'in şehit edilmesinden sonra Şah İsmail'in yanına kaçmıştır. Masum olduğu için affedilmiş, daha sonra İstanbul'da boğdurulmuştur⁵⁰¹.

⁴⁹⁶a.g.e.,C. I, s. 141, Şehzade Korkud Han Beyti; *Beyt: Tâc [u] kabâyı terk edüp uryân olalım bir zamân, Gurbetde seyrân eyleyüp mihmân olayın bir zamân.*

⁴⁹⁷a.g.e.,C. II, s. 36.

⁴⁹⁸a.g.e.,C. X, s. 80.

⁴⁹⁹Bkz. Şehzade Ahmed.

⁵⁰⁰a.g.e.,C. X, s. 80.

⁵⁰¹a.g.e.,C. X, s. 80.

1.2.5.16. Şehzâde Mahmûd

II. Bayezid'in oğludur. Sultân Selîm, Şehzâde Ahmed Hân üstüne Bursa Yeni-şehri üzere sefere gideceği sırada dünyâ saltanatı için şehîd etmiştir. Orhan Gâzî yanında defn edilmiştir⁵⁰².

1.2.6.Kanuni Sultan Süleyman'ın Şehzadeleri

1.2.6.1. Şehzâde Alî Hân

Şehzade Süleyman Han'ın evladı Ali Han, Kefe şehri mezarlığında yukarı iç kalede mermer sandıklar içinde medfundur⁵⁰³.

1.2.6.2.Şehzâde Meymendî

Şehzade Süleyman Han'ın evladı., Kefe şehri mezarlığında yukarı iç kalede mermer sandıklar içinde medfundur⁵⁰⁴.

1.2.6.3. Şehzâde Elem Şâh

Şehzade Süleyman Han'ın evladı olanŞehzâde Elem Şâh, Kefe şehri mezarlığında yukarı iç kalede mermer sandıklar içinde medfundur⁵⁰⁵.

1.2.6.4.Şehzade Abdullâh

İstanbul'da dedesi Yavuz Sultan Selim Han'ın yanında medfundur⁵⁰⁶.

1.2.6.5. Şehzâde Sultân Murâd

İstanbul'da dedesi Yavuz Sultan Selim Han'ın yanında medfundur⁵⁰⁷.

⁵⁰²*a.g.e.*,C. II, s. 36.

⁵⁰³*a.g.e.*,C. VII, s. 260.

⁵⁰⁴*a.g.e.*,C. VII, s. 260.

⁵⁰⁵*a.g.e.*,C. VII, s. 260.

⁵⁰⁶*a.g.e.*,C. I, s. 143.

⁵⁰⁷*a.g.e.*,C. I, s. 143.

1.2.6.6. Şehzâde Sultân Mahmûd

İstanbul'da dedesi Yavuz Sultan Selim Han'ın yanında medfundur⁵⁰⁸.

1.2.6.7. Şehzâde Bâyezîd Şâh

Şehzâde Süleymân Hân'ın evlâdlarındandır. Kefe Şehri'nde yukarı iç kalede mermer sandıklar içinde medfundur. Bu mezarlıkta ziyaretgâhı vardır⁵⁰⁹.

1.2.6.8. Şehzâde Mehmed

Sultan Süleyman'ın en sevdiği oğludur. Süleyman Han Şehzade Mehmed'i çok sevdiği için onu bütün seferlere götürmüştür. Süleyman Han, Manisa'davefat edenşehzadesi adına bir cami yaptırmıştır ki altıncı selatin camisidir⁵¹⁰.

1.2.6.9. Şehzâde Çelebi Sultan Mustafa

Süleyman Han oğludur. [...] tarihinde Süleyman Han, Acem seferine giderken, Karaman Ereğlisi'ne vardığında otağına gelen Şehzade Çelebi Sultan Mustafa'yı⁵¹¹ bazı devlet adamlarının kışkırtmasıyla boğdurarak şehit etmiştir⁵¹². Naaşını Bursa'ya getirip II. Murad Han türbesine defn etmişlerdir⁵¹³.

1.2.6.10. Şehzâde Bâyezîd Hân

Süleyman Han'ın şehzadesidir⁵¹⁴. 966 [1559] tarihinde Şehzâde Bâyezîd Hân, kardeşi II. Selim Han ile Konya ovasında savaşmış ve yenilmiştir⁵¹⁵. Dâmâd Hasan Paşa [Süleymân Hân'ın dâmâdı olup], kardeşi Selim Han ile Konya ovasında ki

⁵⁰⁸*a.g.e.*, C. I, s. 143.

⁵⁰⁹*a.g.e.*, C. VII, s. 260.

⁵¹⁰*a.g.e.*, C. I, s. 67.

⁵¹¹Evliya Çelebi, Sultan Süleyman'ın oğlu Şehzade Mustafa ile ilgi şu ifadeleri aktarmaktadır; "Ancak bir Süleyman Han oğlu Mustafa da Eyyub Sultan'ın kabri şerifi yakınında Harem kapısının doğu tarafında "sa'id-i şehid" diye tarihiyle mezar taşında yazılı bir Şehzade Mustafa var Bunu da hançerle vurup şehit etmiştir. Süleyman Han'ın iki Şehzade Mustafa'sı olma ihtimal ola". Bkz. *a.g.e.*, C. II, s. 30-31.

⁵¹²Şehzade'nin vefatına tarih: "*Mekr-i Rüstem*"dir. Sene, [1553].

⁵¹³*a.g.e.*, C. II, s. 31.

⁵¹⁴*a.g.e.*, C. VII, s. 102a.

⁵¹⁵*a.g.e.*, C. VII, s. 103b. Şehzade Bayezid ile II. Selim arasındaki mücadele için ayrıca bkz. F. Emecen, "Süleyman", *a.g.e.*, s. 71.

savaşta⁵¹⁶yenilip Acem'e kaçan Şehzâde Bâyezîd için İran'a elçilik ile gidip Şehzâde Bâyezîd'i beş evlâdıyla ile alıp Sivas Kalesinde boğarak şehîd etmiştir. Paşa Kalesi, yanında defn edilmişlerdir⁵¹⁷.

1.2.6.11. Şehzâde Cihângîr

Sultan Süleyman evladı, İstanbul'da Şehzade Camii'nde medfundur⁵¹⁸. 960 [1553] tarihinde vefat etmiştir⁵¹⁹.

1.2.7.II. Selim'in Şehzadeleri

1.2.7.1. Şehzâde Osmân Hân

II. Selim Han'ın oğludur. Babasının yanında medfundur⁵²⁰

1.2.7.2. Şehzade Sultan Mustafa

II. Selim Han'ın oğludur. III. Murad'dan küçüktür. Babasının yanında medfundur⁵²¹.

1.2.7.3. Şehzade Süleyman [II.]

II. Selim Han'ın oğludur. Babasının yanında medfundur⁵²².

1.2.7.4. Şehzade Ali Han

II. Selim Han'ın oğludur. Babasının yanında medfundur⁵²³.

⁵¹⁶Konya ovasında II. Selim Han ile kardeşi Şehzade Bayezid arasındaki savaşa tarih: *Eyledi Sultan Selim ile Kıtâli Bâyezid*. tarih, 966 [1559]. Evliya'nın anlattığı II. Selim Han ile kardeşi Şehzade Bayezid arasında Konya ovasında gerçekleşen savaşı, Cornell H. Fleischer de ele almıştır. Hem Evliya'nın hem de Fleischer'in anlatımlarında herhangi bir farklılık görülmemektedir. Bkz. Cornell H. Fleischer, *Tarihçi Mustafa Ali- Bir Osmanlı Aydın ve Bürokrati*, Çev. Ayla Ortaç, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul Eylül 1996. s. 32-33.

⁵¹⁷a.g.e., C. I, s. 69.

⁵¹⁸a.g.e., C. I, s. 67, Ölümüne tarih; *Firdevs ede makam-ı Cihangir-i ol celil* sene 960 [1553].

⁵¹⁹a.g.e., C. I, s. 83 .

⁵²⁰a.g.e., C. I, s. 146.

⁵²¹a.g.e., C. I, s. 146.

⁵²²a.g.e., C. I, s. 146.

1.2.8. III. Murad'ın Şehzadeleri

1.2.8.1. Şehzâde Abdullâh

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵²⁴.

1.2.8.2. Şehzâde Mustafâ

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵²⁵.

1.2.8.3. Şehzâde Osmân

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵²⁶.

1.2.8.4.Şehzâde Bâyezîd

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵²⁷.

1.2.8.5. Şehzâde Selîm

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵²⁸.

⁵²³*a.g.e.*, C. I, s. 146.

⁵²⁴*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵²⁵*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵²⁶*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵²⁷*a.g.e.*, C. I, s. 84.

1.2.8.6. Şehzâde Cihângîr

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵²⁹.

1.2.8.7. Şehzâde Abdurrahmân

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵³⁰.

1.2.8.9. Şehzâde Hasan

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵³¹.

1.2.8.10. Şehzâde Cihângîr

III. Murad'ın evladıdır. Babası tarafından şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur.⁵³²

1.2.8.11. Şehzâde Ahmed

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵³³.

⁵²⁸*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵²⁹*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵³⁰*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵³¹*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵³²*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵³³*a.g.e.*, C. I, s. 84.

1.2.8.13. Şehzâde Yakûb

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵³⁴.

1.2.8.14. Şehzâde Alemşâh

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵³⁵.

1.2.8.15. Şehzâde Yûsuf

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵³⁶.

1.2.8.16. Şehzâde Hüseyin Hân

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵³⁷.

1.2.8.17. Şehzâde Korkud

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵³⁸.

⁵³⁴*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵³⁵*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵³⁶*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵³⁷*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵³⁸*a.g.e.*, C. I, s. 84.

1.2.8.18. Şehzâde Alemşâh

Üçüncü Murad Han'ın oğludur⁵³⁹.

1.2.8.19. Şehzâde Alî

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵⁴⁰.

1.2.8.19. Şehzâde İshâk

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵⁴¹.

1.2.8.20. Şehzâde Ömer

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵⁴².

1.2.8.21. Şehzâde Alâeddîn

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵⁴³.

⁵³⁹*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵⁴⁰*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵⁴¹*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵⁴²*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵⁴³*a.g.e.*, C. I, s. 84.

1.2.8.22. Şehzâde Dâvûd Hân

Üçüncü Murad Han'ın yüzyirmi evladından biridir. Üçüncü Murad Han tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵⁴⁴.

1.2.8.23. Şehzâde Osmân

III. Murad'dan sonra boğularak şehit edilmiştir. Ayasofya avlusunda Murad Han yanında medfundur⁵⁴⁵.

1.2.9. III. Mehmed'in Şehzadeleri

1.2.9.1. Şehzade Mahmûd

III. Mehmed'in evladıdır ve babası tarafından etrafındakilerin kışkırtmasıyla şehit edilmiştir⁵⁴⁶.

1.2.9.2. Şehzade Sultan Selim Han

III. Mehmed Han'ın evladıdır, babası tahta çıktığında vefat etmiştir⁵⁴⁷.

1.2.9.3. Şehzade Sultan Cihangir

III. Mehmed Han tahta çıktıktan sonra vefat etmiştir⁵⁴⁸.

1.2.9.4. Şehzade Mustafa Han

İki defa Padişah olmuştur. “Deli” diye iki defa tahttan indirilmiştir⁵⁴⁹.

⁵⁴⁴*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵⁴⁵*a.g.e.*, C. I, s. 84.

⁵⁴⁶*a.g.e.*, C. I, s. 147-148.

⁵⁴⁷*a.g.e.*, C. I, s. 147-148.

⁵⁴⁸*a.g.e.*, C. I, s. 147-148. Cihangir Han'ın vefat tarihi; *Firdevs ede makâm-ı Cihangir ol Celil* sene 960 [1553]

⁵⁴⁹*a.g.e.*, C. I, s. 147-148.

1.2.10. Sultân Ahmed Hân'ın Şehzadeleri

1.2.10.1. Şehzâde Süleymân Bey

Sultân Ahmed Hân kızı Fâtıma Sultânzâde'nin oğludur⁵⁵⁰.

1.2.10.2. Şehzade Mazlum Osman

Ahmed Han'ın en büyük oğludur. Babasının yanında gömülüdür.⁵⁵¹.

1.2.10.3. Şehzade Bayezid Han

Şehzade Bayezid Han Sultan Murad'da yedi yaş küçüktür. Sultan Murad tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Babalarının yanında gömülüdür⁵⁵².

1.2.10.4. Şehzade Süleyman Han

Sultan Murad tarafından boğdurularak şehit edilmiştir. Babalarının yanında gömülüdür⁵⁵³.

1.2.10.5. Şehzade Sultan Mehmed

I. Ahmed'in oğludur. Şehzade Sultan Osman ile anne-babası aynıdır. Şehzade Sultan Osman, Hotin seferine giderken şehit etmiştir. Şehzade Osman, haksız yere kan dökmenin cezası olarak "*eden bulur*" sözüne uygun olarak kendisi de şehit olunmuştur. Her ikisi de aynı yerde medfundur⁵⁵⁴.

⁵⁵⁰*a.g.e.*, C. I, s. 16.

⁵⁵¹*a.g.e.*, C. I, s. 147-148.

⁵⁵²*a.g.e.*, C. I, s. 147-148.

⁵⁵³*a.g.e.*, C. I, s. 147-148.

⁵⁵⁴*a.g.e.*, C. I, s. 147-148.

1.2.11. Seyahatnâme'de Baba İsmi Belirtilmeyen Şehzadeler⁵⁵⁵

1.2.11.1. Şehzâde Kâsım Hân

Koca Sultan II. Murâd türbesinde, kubbeler içinde medfundur⁵⁵⁶.

1.2.11.2. Şehzâde Alî Şâh

Koca Sultan II. Murâd türbesinde kubbeler, içinde medfundur⁵⁵⁷.

1.2.11.3. Şehzâde Cihân Şâh

Koca Sultan II. Murâd türbesinde, kubbeler içinde medfundur⁵⁵⁸.

1.2.11.4. Şehzâde Velî Hân

Koca Sultan II. Murâd türbesinde, kubbeler içinde medfundur⁵⁵⁹.

1.2.11.5.Şehzâde Boğa Hân

Koca Sultan II. Murâd türbesinde, kubbeler içinde medfundur⁵⁶⁰.

⁵⁵⁵Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde baba ismi belirtilmeyen bu şehzadeler Yılmaz Öztuna'ya göre Yıldırım Bayezid'in oğlu Kasım Çelebi'nin şehzadeleridir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Y. Öztuna, *a.g.e.*, C. II. s. 115.

⁵⁵⁶*a.g.e.*, C. II, s. 31.

⁵⁵⁷*a.g.e.*, C. II, s. 31.

⁵⁵⁸*a.g.e.*, C. II, s. 31.

⁵⁵⁹*a.g.e.*, C. II, s. 31.

⁵⁶⁰*a.g.e.*, C. II, s. 31.

II. BÖLÜM

SEYAHATNÂME'DE OSMANLI HANEDANI BİLGİSİ VE ALGISI

Osmanlı siyasal ve toplumsal düşüncesinde sultan ile hanedan,devletin merkezini oluşturur. Sultan tüm otoriteyi üzerinde toplayarak dünyanın ve ülkenin merkezi konumundadır. Bu sebeple Osmanlı Devleti'nde toplum, sultan ve onun etrafında toplanan kullardan oluşan merkezîyetçi bir sistemle yönetilmektedir⁵⁶¹. İmparatorluk sultanın mülküdür ve bu mülkte yaşayan *reayada* sultanın malıdır. Sultan bu mülk üzerinde istediği gibi değil, adaletle yönetim sağlamak zorundadır ki bu düzene “daire-i adalet” adı verilir⁵⁶². Osmanlı Devleti'nde hanedan ve padişah devletin merkezindedir. Devlet, hanedansız düşünülemez, hanedanın yokluğu devletin yokluğu anlamına gelir⁵⁶³.

"Osmanlı siyasal ve toplumsal yapısı esas alındığında, Osmanlılığın üç belirleyici temel şartı vardır: Devlete hizmet, dine hizmet ve *âdâb-ı Osmanîyi* bilmek"⁵⁶⁴. "Devlete hizmetin en önemli yönü, devletin somutlaşmış biçimi olarak kabul edilen padişaha tam bir sadakatle bağlılıktır. Müslüman olmak ve İslam'ın en yüksek ülkülerine sahip çıkmak ise dine hizmet etmek olarak algılanmıştır. Bunun yanında Osmanlı âdâbını bilmek, İslam kültür ve geleneğini hakkıyla öğrenmek, özümsemek, nazım ve nesriyle Osmanlı Türkçesinin inceliklerini kavramak, seçkin Osmanlılığın töre ve geleneklerine uygun bir yaşam sürdürebilmek, yönetici sınıfı yönetenlerden ayıran düşünsel ve kültürel bir faktör olarak iki sınıf arasında bir eşik

⁵⁶¹Patrimonyal siyasî rejimde ülke bir büyük hane hükümdedir. Hanedan, esas aileyi oluşturunca, padişah evhalkinin basi olarak, Tanrı tarafından kendisine tevdi edilen tebaanın geçimini sağlamayı üstlenmiştir. Resmi görevliler de, aile reisi padişahın kulları sıfatıyla doğrudan ona bağlı olarak büyük hanenin () işlerini gören hizmetkârlar durumundadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Bedri Gencer, "*Osmanlı Meşruiyet Tabakalaşmasının Oluşumu*", İ.Ü. Siyasal Bilgiler Dergisi, No: 30, Mart 2004, s. 72.

⁵⁶²Halil İnalçık, "Adaletnameler", *Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adâlet*, Eren Yay., İstanbul 2000, s. 75, C. H. Fleischer; "Osmanlı ilim adamları sistemi ussal bir temele dayandırmak için, kanunu kullanan güçlü bir merkezi otorite olmadan şeriatın korunamayacağını gösteren felsefi ilkelere baş vuruyorlardı. Bu ussallaştırma klasik ifadesini "Daire-i Adliye de buluyordu. Daire-i Adliye Aristoteles'e (başkalarına da) atf edilen, Devvan'i ve onu Osmanlı'ya uyarlayan Kınalızâde tarafından sistemleştirilen ve islamileştirilen eski bir siyasi bilgelik örneğidir" der. Bkz. Fleischer, *a.g.e.*,s. 271.

⁵⁶³ Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ*, YKY, İstanbul 2003, s. 65.

⁵⁶⁴ Bkz. Yahya Kemal Taştan, *a.g.e.*,s. 361.

görevi görmüştür"⁵⁶⁵.Evliya'yı da Adâb-ı Osmanî'yi bilen ve hayatı hanedanın çevresinde dönen ve şekillenen bir Osmanlı bireyi olarak görmek mümkündür. Bu sebeple seyahatnâmenin de merkezinde hanedanın ve devletin bulunduğu söylenebilir. Evliya'nın gözünden hanedan algısının ve bilgisinin sınanması, hanedan çevresinde bulunan kişilerin ve hatta bir musahibin Osmanlı hanedanını nasıl algıladığının ortaya konulması Osmanlı hanedanının algılanış biçimi hakkında bilgiler sunacaktır. Bu nedenle aşağıda Evliya Çelebi'nin hanedan algısı ve bilgisi tartışılacaktır.

2.1. Evliya Çelebi'nin Osmanlı Hanedanı Bilgisi

Evliya, bir Osmanlıdır ve öncelikle yaşadığı şehri gezer, onun tarihini öğrenir ve onun canlı tarihine de tanıklık eder. Evliya Çelebi, seyahatleri esnasında gezdiği yerlerin tarihiyle ilgili önemli bilgiler vermiştir. Osmanlılar öncesinde bölgedeki hâkimyönetimler, hanedanlar; yörenin Osmanlı hâkimiyetine girişi onun önemli ilgi alanlarını oluşturur. Evliya, bu bilgileri aktarırken Osmanlıların herhangi bir yeri fethetmek için yola koyulduğu süreci ayrıntılarıyla anlatmış, özellikle Osmanlı hanedanı ile ilgili bilgiler bu kurguya nakşetmiştir.

Seyahatnâme'deki Osmanlı hanedanına bakışı doğru okumak için öncelikle Evliya nasıl bir tarih algısına sahipti, Osmanlı hanedanı hakkındaki bilgileri nereden nasıl edinmişti, sorularına cevap bulmak gerekir. Evliya Çelebi'nin zihninde sözlü bir kültür hazinesine sahip olduğunu söylersek abartmış olmayız. Onun zihnindeki kültür kodlarının içinde hanedan tarihi de önemli bir yer tutar.

Evliya Seyahatnâmeyi yazarken pekçok tarih kaynağını da kullanmıştır. Bu kaynaklar da Evliya'nın tarih bilgisinin oluşmasında etkilidir. Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nin birinci cildinde kaynak olarak tespit edilen kaynaklar; Ahmedî (ö.1412-13), Gelibolulu Mustafa Âli (ö.1600) ve Peçuylu İbrahim'dir. (ö.1649?). Evliya, Peçuylu'dan iktibas ile *Nişâncı Tarihi* gibi Türkçe tarihlere de işaret etmiştir. *Târih-i Taberî*'nin Türkçe tercümesinden (*Târih-i Ca'feri, Târihü'l-Ümem ve'l-mülûk*) faydalanmış olması bir ihtimaldir ve bu kitabın zeyli (parçası) olan Kurtubi'nin *Sıla-i*

⁵⁶⁵ Bkz. Yahya Kemal Taştan, *a.g.e.*,s. 361.

Târîh-i Tâberi' deki bilgilerin ise Gelibolulu Mustafa Âli'nin "*Künhü'l-ahbâr'ı*" üzerinden aktarılmıştır⁵⁶⁶.

Evliya Çelebi, türkçe tarih telifatını, genel bir ifade ile kullanmak istediğinde kısaca "müverrih-i Osmaniyân", "Türkî tarihler" veya "cemî-i tevârîh-i âl-i Osmân", vb. şekillerde belirtir⁵⁶⁷.

Evliya'nın "be-kavl-i" veya "mastûrdur" şeklindeki açık beyanları eşliğinde yararlandığı haber verdiği Türkçe tarihler arasında, "Tarîh-i Fütuhât-ı Şâm, Tarîh-i Şerefnâme, Tevârîh-i Süleymannâme, Tarîh-i Kaytak" adlı çalışmalar da yer alır⁵⁶⁸.

Evliya Çelebi'nin Bitlis hânı Abdâl Hân'ın⁵⁶⁹koleksiyonundaki kitapları sıraladığı listedeki Türkçe tarihler ise, Çerkesler Kâtibi Yusuf'un Şükrî-i Bidlisî'nin (ö.1530) manzûm *Selimmâmesi'ni ilavelerle düzyazıya çevirdiği çalışma, Celâlzâde Salih'in (ö.1565) Süleymannâmesi (Târîh-i Sultan Süleyman), Târîh-i Gazevât-ı Sultân Murad-ı Râbi', Târîh-i Peçuyî, Târîh-i Mısır li- Şihâbî Çelebi'*dir. Bu son eser, Mahmud bin Abdullah bin Mehmed Bağdadî'nin *Târîh-i Mısır'*dir, ki es-Suyutî'nin Hüsnu'l- muhadarası'nın genişletilmiş çevirisidir⁵⁷⁰.

Evliya Çelebi, Seyahatnâmesinin genelinde din ve islam geleneğini olgusunu ön planda tutmaktadır. Kendi kişiliği üzerinde etkili olan *dini hassasiyeti* aynı zamanda yaşadığı, gezip- gördüğü olaylara ve *Osmanlı Hanedan'*ını anlatma düşüncesinin zeminini teşkil etmiş ve de bu bakış açısına aks etmiştir. Bu düşünce bağlamında Evliya Çelebi'nin, doğum gününü ve bazı önemli tarihleri İslam geleneğinde önemli olan *Muharrem* ayı olarak belirlediği düşünülmektedir⁵⁷¹.

⁵⁶⁶Fikret Sarıcaoğlu, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nin Kaynakları, (Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nin Tarihi Kaynakları)*, Haz. Hakan Karateke- Hatice Aynur, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, C. VIII, Sayı, 3, s. 29.

⁵⁶⁷Fikret Sarıcaoğlu, *a.g.e.*, s.30. ayrıca Bkz. *a.g.e.*, C. II, s. 162-163, C. IV, s. 72- C. VII. s. 69-70, C. IX, s. 127.

⁵⁶⁸ Fikret Sarıcaoğlu, *a.g.e.*, s. 30.

⁵⁶⁹Bkz. Yasemin Beyazıd, *a.g.m.*, s. 67-82.

⁵⁷⁰ Fikret Sarıcaoğlu, *a.g.e.*, s. 31.

⁵⁷¹Semih Tezcan, "*Evliya Çelebi'nin Doğum Günü*", s. 64-67.

Evliya Çelebi'nin İstanbul dışına ilk seyahati 5 Muharrem 1050 [27 Nisan 1640] tarihinde arkadaşı Okçuzâde Ahmet Çelebi ile birlikte Osmanlı Hanedanı'nın payitahtı olan Bursa'ya gidişiyle gerçekleşmiştir. Osmanlı'nın Beyliği'nin ilk kurulduğu coğrafyaya seyahat etme düşüncesi ile Evliya'nın Osmanlı Hanedanı'nı Seyahatnâme'nin ana merkezine aldığı söylenebilir.

Evliya, Osmanlı Beyliğinin kuruluşunu anlatırken Selçuklulara geniş yer ayırmıştır. Osman Gazi ve Orhan Gazi dönemlerinde, bu iki padişahın fetihlerinin yanısıra Evliya'nın kendi ataları olarak anlattığı Ece Yakub ve Hacı Bektaş-ı Veli'nin kuruluştaki hizmetleri üzerinde durulmuştur.

Yıldırım Bayezid döneminde Timur ile olan çekişme ön planda tutulduğu görülmektedir. Ankara Savaşı'ndan sonra dağılan Osmanlı'yı yeniden toparlama sürecinde Yıldırım'ın oğulları arasındaki taht mücadeleleri ve Çelebi Mehmed'in diğer kardeşlerine [İsa Çelebi, Musa Çelebi, Süleyman Çelebi] galip gelmesi, Yıldırım Bayezid döneminin Seyahatnâmede geçen bölümleridir. Bunun yanında Yıldırım Han'ın Halife El-Mütevekkil'e elçi gönderip izin talep etmesi, Halife El-Mütevekkil'in Yıldırım Bayezid'e bazı hediyelerin yanında berat göndermesi işlenen diğer bir konudur⁵⁷².

Fatih Sultan Mehmed Han döneminin önemli başlıklarını hiç şüphesiz İstanbul'un fethi oluşturmaktadır. Evliya bu bölümü sanki fethi katılmışçasına ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır.

İslam geleneğine bağlılığından dolayı Evliya II. Bayezid [Bayezid-i Veli]'yi anlatırken daha çok bu yönü üzerinde durmuştur. Ona göre Sultan Bayezid, halim, selim bir padişahtır. Oğlu Selim Şah ile mücadelesi bu dönemin ana konusunu oluşturmuştur.

Seyahatnâmede ismi çokça zikredilen Osmanlı padişahlarının başında, Kanuni Sultan Süleyman ve Yavuz Sultan Selim Han gelmektedir. Sarayın düşünceleriyle hemhal olan Evliya'nın Osmanlı'yı her alanda zirveye ulaştıran bu padişahlardan geniş şekilde bahs etmesi, Osmanlı'nın ihtişamını göstermesi açısından önem arz etmektedir. Kanuni'nin üç kıtada ki fetihleri, Avrupa'da, Almanya'nın içlerine kadar

⁵⁷²*a.g.e.*, C. X, s. 300 .

gerçekleştirdikleri seferleri, Zigetvar seferi, Belgrad'ın fethi, Afrika'daki fetihleri ve Asya kıtasında ki fetihleri de Seyahatnâmede yankı bulmuştur.

Bayezid-i Veli döneminde Doğu'ya sefer yapılmazken, Yavuz Sultan Selim döneminde, fetihlerin yoğunlaştığı bölge İran coğrafyası olmuştur. Burada özellikle Selim Han'dan kaçan şehzadelerin sığınak yerinin Safevi Devleti olması ve Yavuz Sultan Selim'in gördüğü rüyaların yanı sıra, onun etrafında yer alan Şeyhülislamların ve âlimlerin telkinleri Osmanlı-Safevi mücadelesinde etkili olmuştur denilebilir. Seyahatnâmede Selim Han ile ilgili geçen yerlerde bu düşüncüyü destekleyen kanıtlar yeteri kadar işlenmiştir. Evliya, Selim Han'ın Mısır seferini de çok detaylı şekilde işlemiştir.

Evliya, Osmanlı tarihinde dört "tabur cenginin"⁵⁷³ önemli olduğunu vurgular: Bunlardan birincisi, Murad Hüdavendigâr dönemindeki Kosova Savaşı, diğeri Sultan Selim dönemindeki Çaldıran Savaşı, bir diğer büyük savaş Kanuni zamanındaki Mohaç Meydan Savaşı'dır. Evliya, sonuncu olarak da III. Mehmed dönemindeki Eğri tabur savaşını aktarmıştır⁵⁷⁴.

III. Murad döneminde daha az sayıda sefere çıkılması, Evliya Çelebi'nin kurgusunu da etkilemiş, padişah daha geri planda anlatılmıştır. Dahaziyadesaray hayatı ve şehzadeleriyle ilgili bilgiler verilmiştir.

Sultan Ahmed, Sultan İbrahim, Sultan Mustafa ve Genç Osman döneminde sarayda kadın sultanların etkin rol oynamışlar, fetihler ise yavaşlamıştır. III. Mehmed döneminde Eğri'nin fethi ve IV. Murad asrındaki Bağdat'ın fethi bu süreçte göze çarpan önemli iki olaydır. Evliya'nın yaşamının son dönemi padişahı IV. Mehmed devridir. Bu nedenle IV. Mehmed zamanının fetihleri daha ayrıntılı şekilde Evliya tarafından

⁵⁷³"Seyahatnâme'de savaş değişik kavramlarla ifade edilmiştir. Daha genel bir kavram olarak "sefer"i kullanan Evliya, hem genel bir adlandırma hem de doğrudan çarpışma için ise sıklıkla "gazâ" kavramını kullanmıştır. Osmanlı ordusu ile düşman ordusu arasında ateşli silahlarla ya da kılıçla yapılan mücadeleler "ceng" ve "savaş" kelimeleriyle karşılık bulmuştur. Evliya Çelebi, "cihâd" kavramını pek tercih etmemiş ve çok az sayıda kullanmıştır. Seyahatname'de savaşın "gazâ" kavramıyla yazılması, yalnızca yazarın kişisel tercihi ve formasyonu ile ilgili değil, aynı zamanda Osmanlı savaş zihniyetinin ve gazâ ideolojisinin bir yansımasıdır". Bkz. Mehmet Yaşar Ertaş, *a.g.m.*, s. 84.

⁵⁷⁴*a.g.e.*, C. VII, s. 70.

aktarılmıştır. Evliya, IV. Mehmed'in dağıttığı cülus bahşişinin de çokluğundan övgüyle bahseder.

2.2. Osmanlılar'ın Soyu

Evliya Çelebi, Osmanlı Devleti'nin kuruluş dönemiyle ilgili olarak Osman Gazi'den daha çok Osmanlıların Anadolu'ya gelişleri, beylik kurmaları ve Osmanlılar'ın soyunun nereden geldiği meseleleri üzerinde durmuştur. Ona göre Osmanlılar, Hoca Ahmet Yesevi'nin izinden giden Hacı Bektâş-ı Veli'nin ve yanındaki âlimlerin Anadolu'ya gelmesiyle Sultan Alaeddin devrinde Mahan bölgesinden Anadolu'ya gelmişlerdir. Gaza⁵⁷⁵ ile şöhret kazanan Ertuğrul, Selçuklu Devleti'nin inkırâzıyla⁵⁷⁶ Selçuklu Beyleri tarafından müstakil bey olarak kabul edilmiştir. Evliya Osmanlılar'ın soyunu ve Anadolu'ya gelişlerini şöyle aktarmıştır;

"...Ertuğrul [Beğ, Gazi], Âl-i Osmân'ın cedd-i büzürgvârı Osmân Gâzî'nin peder-i azîzidir. İbtidâ bunlar Mâhân diyârından hurûc edüp Âl-i Selçukıyân'dan Sultân Alâ'eddîn'e üç yüz nefer kimesne ile gelüp niçe ceng-i azîmlerde bulunup bunların yüzünden niçe yüz yüzaklıkları olup Alâ'eddîn bunları boy beği edüp tabl [u] sancak sâhibi olup Bursa câniblerin geçüp tâ Kastamonu'ya varınca kılıç urup bi-emrillâh ne cânibe teveccüh etdiler ise mansûr [u] muzaffer olup mâl-ı ganâyimler ile Alâ'eddîn şâh'a gelirdi. Hikmet-i Hudâ Alâ'eddîn bilâ-veled fevt olup inkırâz-ı Selçukıyân oldukda cümle a'yân-ı Rûm Ertuğrul Hân'ı halîfenasb edüp sikke ve hutbe sâhibi olmadan Lefke-Söğüt mâbeyninde bir ceng-i azîmde mecrûh olup kendülerinin vasiyyetiyle Osmâncık'ı, diyâr-ı Yunan'a tabl [u] alem sâhibi beğ oldu, sene 699 [1299-1300] târihinde idi...."⁵⁷⁷

Osmanlı'nın kuruluş tartışmalarında Halil İncalcık 1302 tarihini vermektedir⁵⁷⁸. Evliya'nın verdiği tarih 699 [1299-1300] tarihidir. Burada Osmanlı'nın kuruluş tarihinin henüz bir netlik kazanmadığı görülmektedir.

⁵⁷⁵Bkz. Mehmet Yaşar Ertaş, "Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesi'nde Gaza", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt/ XX, VII, Sayı 1, Temmuz 2012.

⁵⁷⁶a.g.e., C. III, s. 10-11.

⁵⁷⁷a.g.e., C. III, s. 10-11.

⁵⁷⁸Bkz. H. İncalcık, "Osman I", s. 449

Evliya'ya göre Ertuğrul'un Anadolu'yu tercih etmesinde, Selçuklu Sultanı Alâeddin ile yakınlığının rolü vardır. Evliya, "...*Mâhân vilâyetinden Âl-i Osmân'ın ceddi Ertuğrul doğrulup Sultân Alâeddîn yanına geldi. Zîrâ karâbetleri var idi*"⁵⁷⁹der. Evliya Çelebi, *karabet* kelimesinden ne kast ettiğini tam olarak belirtmediği için, kelimenin hangi anlamda kullandığı tartışmaya açık kalmıştır. Karabet kelimesi hem akraba hemde yakınlık anlamını vermektedir. Bu kelime her iki anlam üzerinden yorumlanabilir. Ertuğrul adına sikke, hutbe olmadığından dolayı Evliya Ertuğrul'u bey, adına sikke bastırıp hutbe okutan Osman Gâzi'yi de padişah olarak zikretmektedir:

"...*Mâhân vilâyetinden Âl-i Osmân'ın ceddi Ertuğrul doğrulup Sultân Alâeddîn yanına geldi. Zîrâ karâbetleri var idi. Ertuğrul, boy beyi olup Konya'dan Bursa ve İznik ve İznikmit tarafların nehb ü gârât edüp tevâbi' [u] levâhıkıyla bây olup nâm [u] kâm sâhibi oldu. Hikmet-i Hudâ, sene 600 [1203-04] târîhinde Selçûkıyân inkırâz-ı nesl bulup cümle ahâlî-i Rûm re'y [u] tedbîriyle Ertuğrul Beğ'i beğ edüp tûğ u alem verdiler, ammâ sikke ve hutbe sâhibi değil idi. Niçe eyyâm beğ olup İznik kurbunda Söğüdcük nâm kasabada merhûm olup anda medfûndur. Andan yerine oğlu Osmân Beğ Hân Gâzî ibn Ertuğrul, cümle kibâr-ı evliyâullah'ın izn-i şerîfleriyle müstakil pâdişâh olup sikke ve hutbe sâhibi oldu.*"⁵⁸⁰.

Seyahatnâme' de Osman Gazi ile ilgili dikkat çeken husus, Osman'ın müstakil padişah olmasını "büyük evliyaların izinlerine" [*kibâr-ı evliyâullah'ın izn-i şerîfleri*] dayandırmasıdır. Atası olduğunu iddia ettiği Hoca Ahmed Yesevi ve müridlerinin Osmanlı'nın gaza faaliyetlerine katıldığını, Yesevi'nin Horasan' daki halifesi Hacı Bektaş-ı Veli'yi üçyüz dervişle birlikte Orhan Gazi'ye yardıma gönderdiğini ve Bursa'nın fethinde bu dervişlerin rol oynadığını yazmıştır⁵⁸¹. Aynı zamanda Gazi Murad Han'ın İstanbul'u feth etme düşüncesinin oluşmasında, Sultan Alaâddin'in ve Hacı Bektaş-ı Veli'nin öğütleri etkilidir. Bu durumu "*Gâzî Hudâvendigâr halîfe olup müstakillen Rûm diyârına deryâ-misâl asker çeküp mukaddemâ Alâeddîn Sultân'ın ve*

⁵⁷⁹a.g.e., C. II, s. 23.

⁵⁸⁰a.g.e., C. II, s. 34.

⁵⁸¹a.g.e., C. I, s. 34. Ayrıca Bkz. Yahya Kemal Taştan, a.g.m., s. 64.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin nasîhatıyla Kostantiniyye'yi feth etmek için"⁵⁸²cümleleriyle anlatır.

Osmanlı Beyliğinin kurucusu kuşkusuz Osman Gâzi'dir. Evliya Çelebi, Seyahatnâmesi'nde; Osmanlılar'da ilksikkenin Osmân Bey adına Bursa'da kesildiğini belirtse de, mevcut bilgiler böyle olmadığını göstermektedir⁵⁸³. Osmanlı sultanlığının kurucusu ise Orhan'dır. Orhan, *sultan* sanını taşımış, bir bağımsızlık belgesi olarak da ilk Osmanlı sikkesini bastırmıştır⁵⁸⁴.

Evliya'ya göre, Osman ve Orhan Gâzi dönemlerinde Hoca Ahmet Yesevi erenleri etkin rol oynamıştır. Özellikle Osmanlılar'ın Rumeli'ye ilk geçişi sırasında Evliya'nın ataları olarak gösterdiği Ece Yakub ve kırk isimli yiğitler Rumeli'ye geçişi sağlamışlardır. Kırk yiğitler, Horasan'dan Hoca Ahmed Yesevi'nin izinden gidip daha sonra Hacı Bektaş-ı Veli ile Anadolu'ya gelen kişilerdir. Akdeniz'i Kapıdağı yakınında kayıklar ile Rumeli tarafına geçmişlerdir⁵⁸⁵.

Evliya Çelebi, Osmanlıların ortaya çıkış sürecini anlatırken sık sık Rum suresine atıfta bulunmaktadır. Rum suresi; 2-6. Ayetler, *Rûmlar/ Bizanslılar, yeryüzünün en alçak/ çukur yerinde yenildiler. Onlar, bu yenilgilerinin ardından da birkaç yıl içinde galip geleceklerdir. Bundan önce ve sonra emir Allah'ındır. Ve o gün mü'minler, Allah'ın yardımıyla sevineceklerdir. Allah, Kendisinin bir vaadi olarak dilediğine yardım eder, galip kılar. Allah, vaadinden dönmez. Ama insanların çoğu bilmezler.* Bu ayetler, Osmanlı askerlerinin dayanak noktalarından olmuştur ve böylece kuruluş safhasında yeni yerlerin feth edilmesinde askerleri teşvik etmiştir. Bu Evliya'nın dini ortamda yetişme tarzından da kaynaklanmaktadır. Kendisinin de belirttiği üzere hafızdır. Osmanlı'nın ortaya çıkışında İslam geleneğinden beslenerek ve Osmanlı'yı

⁵⁸²*a.g.e.*, C. I, s. 34.

⁵⁸³*a.g.e.*, C. I, s. 258.

⁵⁸⁴Halil İnalçık, *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik Çağ (1300-1600)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Haziran 2003, s. 62.

⁵⁸⁵*a.g.e.*, C. X, s. 56. Gelibolu ile Çardak ve Lapseki arasındaki geçiş mevki ise Çanakkale Boğazı'nın en eski geçit yeridir. Romalılar, Arap orduları ve Haçlı orduları hep Gelibolu-Çardak ve Gelibolu-Lapseki güzergâhını kullanmışlardır. Osmanlılarda ilk geçişlerini aynı noktadan yapmışlardır. Ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. M. Yaşar Ertaş, "Osmanlı Ordularının Geçiş Güzergâhı Olarak Gelibolu", *Çanakkale Tarihi*, II, İstanbul 2008, s. 887.

kuruluş safhasında bu geleneğin içinde meşru göstererek kuruluşu açıklamaya çalışmaktadır.

Osman Gazi seyyidlerden Şeyh Edebalı'nın kızını almıştır. Evliya'ya göre, Orhan Gazi'nin de bu kızıdan doğduğu muhakkaktır. Onun için Osmanoğulları soy olarak, anneleri tarafından Hz. Peygamber'e dayanmaktadır yani seyyidler. Seyyidler,Hz. Peygamber'in soyundan gelen kişiye denir ve kısaca kendilerine sadât veya emirler de denilir⁵⁸⁶. Tursun Fakih de Şeyh Edebalı'nın akrabasıdır ve Osman Gazi'nin tahta ilk çıkış hutbesini okumuştur⁵⁸⁷. Evliya'nın bu düşüncesini İslam geleneği üzerinden Osmanoğullarının soyunu "*...Osmân Gâzî sâdât-ı kirâmdan Hazret-i eş-Şeyh Edebalı azizin duhter-i pâkîze-ahterin alup Orhân Gâzî ol kızdan müştakk olduğu muhakkaktır. Anınçün Âl-i Osmân, vâlideleri tarafından sâdât-ı kirâmlardandır. Ve eş-Şeyh Hazret-i Tursun Fakîh, Şeyh Edebalı'nın akrabâlarından olup Osmân Gâzî'nin ibtidâ-i cülûsu hutbesin mezkûr Tursun Fakîh tilâvet etdi...*" cümleleriyle anlatırken Osmanoğullarının soyunu da meşru ve saygın bir kökene bağlamıştır.

Osmanlı Devleti, ortaya çıkmaya başladığı zaman yani kuruluş aşamasında,bu kadar geniş hudutlar içinde dini ve sosyal cereyanları, bilgi ve tecrübe sahibi insanları ve manevi kuvvetleri kendi arkasında bulmuştur⁵⁸⁸. Bu izahat, kuruluş döneminde sosyal ve siyasi çevrelerin yanısıra dini muhitler ve manevi dinamiklerin de etkili olduğu düşüncesine denk düşmektedir.

Evliya, Ertuğrul Bey'in soyu hakkında iki farklı bilgi verir. Akçakoyunlu padişahlarından Gündüz Bey'in torunlarından Erzen Bey'in ataları Mahan diyarından gelip Van Gölü kenarında Ahlat'ta yerleşmişlerdir. Osmanoğullarının yüce ataları Ertuğrul ve Süleyman Şah bu Ahlat'takipadişahların nesillerindedir⁵⁸⁹. Bir diğer yerde ise, Ertuğrul Bey'in soy olarak Cengiz oğullarından olduğunu söyler. Mahan bölgesinden gelen Ertuğrul Bey, oğlu Yatı Bey ve Gündüz Bey Sultan Alaaddin

⁵⁸⁶Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2012, s.68. Ayrıca bkz. Rüya Kılıç, *Osmanlıda Seyyidler ve Şerifler*, Kitap Yayınevi, İstanbul, Haziran 2005.

⁵⁸⁷a.g.e.,C. II, s. 10.

⁵⁸⁸Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Kolonizatör Türk Dervişleri", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, C. IX, Ankara, s. 135.

⁵⁸⁹a.g.e .C. II, s. 101.

hizmetinde bulunurlar. Sultan Alaaddin Ertuğrul Bey'e beylik alametleri verip boy beyi eder. Yalakabad Kalesi'nde savaşırken şehit düşer. Sultan Alaaddin bundan sonra Osman Gazi'yi boy beyi yapar. Ertuğrul'un iki oğlu bundan rahatsız olup Kırım'a giderler. Burda biri Mankıt, diğeri Or beyi olur ve sonrasında şehit olurlar. Onun için Tatar Kavmi; "Osmanlı'nın amcaoğulları bizim soyumuzdan akrabamızdır" diye kabirlerini ziyaret ederler.

Evliya'nın Osmanlı soyu ile Tatarlar arasında bir bağ kurması da ilginçtir.Yıldırım Bayezid döneminde Timur kendisini Türk-Moğol sülalesinin veya hanedanının hâmesi olarak görmüştür. Bu Âl-i Cengiz ve Âl-i Osman rekabetini ortaya çıkarmıştır. Osmanlı hanedanı bu noktada kendini Oğuzlar'a ya da Âl-i Cengiz'e dayandırma ihtiyacı hissetmiştir⁵⁹⁰. Aynı zamanda Osmanlı hanedanından ümit kesildiğinde Kırım hanları padişahlık için bir alternatif olarak görüldüğü bilinmektedir⁵⁹¹. Bu durumda Evliya'nın kendi döneminde Osmanlı soyu ile alakalı tarihsel belleğe ayna tuttuğu söylenebilir. Bu bilgiler Eviya Çelebi'nin zihnindeki Osmanlı-Cengiz ilişkisini anlamlandırma noktasından da önem arz etmektedir.

Osmanlı Hanedanına alternatif arayışlar içinde olduğu zamanlar hep olmuştur. Örneğin, kuruluş devrinde Osmanlı fetihleri esnasında hanedanın yanında köklü aileler oluşmaya başlamıştır. Bu köklü aileler özellikle II. Murad döneminden sonra Osmanlı hanedanına alternatif arayışların önünü kesmek için ve de hanedanın kendisini tam olarak soyutlaması için II. Mehmed devrini beklemek gerekir⁵⁹². II. Mehmed döneminde oldukça yoğunlaşmış ve iç hesaplaşmalar, doğrudan hanedana yönelik bir mahiyet kazanmıştır⁵⁹³.Bu dönemde Fatih, kökleşmiş ve hanedanı tehdit eder dereceye gelmiş Çandarlı ailesini İstanbul'un fethinden sonra Çandarlı Halil'i idam ettirerek bertaraf etmiştir.

⁵⁹⁰Geniş bilgi için Bkz. Feridun M. Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, Timaş Yayınları, İstanbul 2012, s.249-259; Halil İnalcık, *Osmanlı İmparatorluğu Klasik Çağ (1300-1600)*, Çev. Ruşen Sezer, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Haziran 2003, s.11-13; Feridun M. Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan, Devlet ve Toplum*, Timaş Yayınları, İstanbul, Nisan 2011, s. 41-42.

⁵⁹¹Feridun M. Emecen, *a.g.e.*,s. 41.

⁵⁹²Feridun M. Emecen, *a.g.e.*,s. 39.

⁵⁹³Feridun M. Emecen, *a.g.e.*,s. 42.

Osmanlı İmparatorluğu tek bir hanedan tarafından idare edilmiştir. Tebaa, idareci, asker ve ilmiye sınıfı hep birlikte mevcut padişahı tahttan indirebilir, hatta idam bile edebilir, hanedanın başka bir üyesini tahta çıkarabilir yahut hanedana ait olduğunu ileri süren taht iddiacılarını bile destekleyebilirdi. Ama Âl-i Osman'ın mutlak hâkimiyetini ve iktidarını hiçbir zaman tartışıp sorgulamazlardı⁵⁹⁴. Devlete tam sadakat bunu gerektirir, bu Osmanlılar'a mensubiyetin önemli bir şartıydı. Osmanlı Hanedanının devamı konusu da önemli bir husus olmuş, hanedanın devamı için gerekli tedbirler alınmıştır. Evliya'nın bu hususla ilgili ilginç bir hikâye anlatır:

Şehzade Osman Şah Yavuz Sultan Selim'in kızının oğludur yani Sultan Süleyman'ın kızkardeşinin oğludur. Yavuz, oğlu Süleyman'ın katl edilmesi için Bostancıbaşına teslim eder. Bostancıbaşı'da "şehit ettim" diye başka birinin cenaze namazını kılar. Süleyman Han'ı da bostancı kılığına koyup çapa yaptırır. Selim Han, Mısır'ı feth edip geldikten sonra ölüm döşeğinde iken etrafındakiler padişahım Sarı Süleyman'a nasıl kıydınız derler. Şimdi Osmanlı tahtına kim geçecek dediklerinde, kızımın oğlu "Osman Şah" tahta geçsin der. Bunun üzerine bütün kullar da Osman Şah'ın padişah olmasına karar verirler. Bostancıbaşı'nın Sultan Süleyman'ı getirip yaptığı oyunu açıklamasıyla, Osman Şah, annesiyle Tırhala Sancağına sürülür⁵⁹⁵. Osman Şah Bey'in 1571 Eylül'ünde Mora'nın sancak beyi olduğu bilinmektedir. Osman Şah bu tarihten az sonra ölmüş olmalıdır. Tırhala'da 1570'ten hemen önce Osmanlı Balkanlarının en büyük külliyelerinden biri Osman Şah tarafından burada yaptırılmıştır. Külliye büyük kubbeli bir cami, bir medrese, imaret, han, hamam, mektep, yedi kemerli taş köprü ve kurucusunun abidevi türbesi bulunmaktadır⁵⁹⁶.

Evliya, Osmanoğullarının Akkoyunlulardan ve Cengiz Hân'ın soyundan geldiğini ve anneleri tarafından Hz. Peygamber'in sülalesinden-"sâdât-ı kirâmdan"- olduklarını dile getirmiştir. Bu sayede Evliya, Türk-Moğol geleneği ile İslam geleneğini birleştirerek Osmanlı Hanedanını meşru ve saygın kimliğine işaret etmiştir.

⁵⁹⁴ Feridun M. Emecen, *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan, Devlet ve Toplum*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011, s. 38.

⁵⁹⁵ a.g.e., C. VIII, s. 92-93.

⁵⁹⁶ Machiel Kiel, "Tırhala", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 41, İstanbul 2012 s. 115-116.

Osmanlı padişahlarının soy kütüğüne göz atarsak, I. Ahmed'in (1603-1617) ölümüne kadar tahtın daima babadan oğula geçmiş olduğunu, ondan sonra kardeşlerin de tahta çıkmaya başladığını görürüz. Bu konuda Hammer, “Osmanlılarda, aslında Cengiz Han'dan kalmış *ekberiyyet* kaidesi hâkimdi, yani taht, büyük oğula, sonra ölen sultanın akrabasından en yaşlısına ait oluyordu” der⁵⁹⁷.

2.3. Osmanlı Hanedan'ında Taht Mücadeleleri ve Kardeş Katli

Osmanlı Devleti'nde hanedandan kimin tahta geçeceği -bu kural her ne kadar Fatih ile birlikte bir kanunnâme ile düzene sokulmaya çalışılsa da- ile ilgili herhangi bir kural söz konusu değil idi. Osmanlı tahtına geçme hukuku "herkes için boş" olarak tanımlanabilirdi. En güçlü erkek evlat tahta mirasçı olur, diğerleri de kardeş katli uygulamasına göre ölüme katlanırdı. Şehzadelerin her biri, kendi maksatlarına en iyi hizmeti yapabileceğini düşünen bürokratlar, yeniçeriler ve sarayda etkin olan valide sultanlar -ki iktidar yani taht kavgası I. Süleyman'ın oğulları arasında on beş yıldan fazla sürmüştür, zira oğulların arkasında etkili olan iki rakip anne Mahidevran ve Hürrem Sultanlar vardır- tarafından desteklenmekteydi⁵⁹⁸.

Osmanlı Hanedanı'nda ki padişah-şehzade mücadeleleri, devletin başındaki padişahın kendi konumunu koruyarak "karşı tarafa üstün gelme, devletin temel nizamlarının işlevini devam ettirme" düşüncesinden ötesi değildir. Dolayısıyla Osmanlı Devletinde, hanedan üyesi dahi olsa devletin temel nizam dairesine (adalet dairesi) karşı çıkıyorsa, bu isyan eden şehzade için "ölüme katlanma" kavramını kullanmak uygun düşer, çünkü devletin başındaki Sultan, isyan eden şehzade veya hanedanın o üyesine karşı kendi konumunu belirler ve ona göre hareket eder.

Osmanlı Hanedan'ı içinde ki taht mücadeleleri romanlara da konu olmuştur. İmparatorluğun tohumlarının atıldığı günleri anlatan Tarık Buğra'nın Osmancık adlı romanında, Osman Bey'in ülküsü hedefi yansıtılmaktadır: “Çünkü özlenen baharlar vardır... Soyca, sopça, ümmetçe özlenen baharlar.” özlenen baharlar; imparatorluk

⁵⁹⁷Halil İncalcık, “Osmanlılar'da Saltanat Veraseti Usûlü ve Türk Hâkimiyet Telakkisiyle İlgisi”, *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, C. 14, Sayı I, s. 69.

⁵⁹⁸Ayrıntılı bilgi için bkz. A.D. Alderson, *Osmanlı Hanedanının Yapısı*, Çev. Şefaettin Severcan, İz Yayıncılık, s. 29-31.

olup dünyaya İ'lâ-yı Kelimetullah (Allah'ın adını yeryüzünün her tarafına duyurma ideali ve ülküsü) davasını yaymak olduğundan bu ideal, beylikten imparatorluğa kadar devlet politikası olmuştur. Siyaset, devlet idare etme sanatı olduğundan devletin politikası, her zaman hedeflenen ilkeleri ve ülküleri yerine getirmek olarak hesaplanmıştır⁵⁹⁹.

Osmanlı padişahları devletin nizam içinde yani *Devlet-i ebed müddet* düşüncesi çerçevesinde isyan eden şehzade veya devletin diğer üyeleri, "*Osmanlılı*" olma düşüncesinin karşısındadır. Örneğin; Çelebi Mehmed, kendi konumunu belirlemesi için, devletin işleyişini devam ettirmesi lazım geldiğinden kardeşlerini öldürmüştür. Bu *Devlet-i ebed müddet* düşüncesine sahip Osmanlı Hanedanı için gereklidir. Böylece devlet sistematik olarak devam eder. Bu düzen işlemeyince, fesat devri başlar.

İslam Hukukunda iki türlü adalet telakkisi vardır. Bunlardan biri *adalet-i mahzâ* da denilen mutlak adalet prensibine göre umumun menfaati için tek bir ferdin menfaati bile haleldar edilemez. İkincisi *adalet-i izâfiye*'de ise umumun menfaati için ferd feda edilir, yani onlarca kişinin hakkı için isyan eden kişi feda edilir. Fatih'in Kanunnâmesi'nde meşhur madde de geçen "*nizâm-ı âlem*" ifadesi, ammenin, yani cemiyetin çoğunluğunun menfaati mânâsına gelmektedir. Nizâm-ı âlem, yani dünyanın düzeni ammenin menfaati ile kâimdir İslâm siyaset telâkkisinde, devletin misyonu i'lâ-yı kelimetullahtır. Bu da İslâmiyetin yayılması demektir. İslâm hukuku, bu misyonu akâmete uğratacak her şeyi bertaraf etmeyi tabii ve meşru görmüştür⁶⁰⁰.

Osmanlılarda saltanat verasetini düzenleyen bir kanun ve kaide olmadığını daha XV. asırdan itibaren yabancı müşahitler tespit etmişlerdir. Dukas aynen der ki; Beylik babadan oğula veya kardeşten kardeşe, intikal ederse, el-hasıl tâlî kime yardım ederse, kullar bu yeni beye sadıkâne bağlanır. 1470-1481 yıllarında osmanlı sarayında kalmış J. M. Angiolello yeni sultanın tayinini şöyle anlatır; "Saray erkânı ve kapıkulunun büyük bir kısmı tahta namzed şehzadelerden, büyük ve küçük olmaları göz

⁵⁹⁹İbrahim Biricik, *1980-1990 Arası Türk Romanında Öteki*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli 2013, s. 47.

⁶⁰⁰Ekrem Buğra Ekinci, "Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi", *Prof. Dr. Fikret Erten'e Armağan*, Ankara 2006, s. 1109.

önünde tutulmaksızın, yalnız onlardan hangisi daha önce İstanbul'a erişirse, onu kolaylıkla sultan tanırırlar; zira evvela kim hazineyi elde ederse o duruma hâkim olabiliyordu⁶⁰¹. Eserini 1510 tarihine doğru yazmış olan Spandouyn (Spandogino) da, Beyazıd - Cem mücadelesini söz konusu ederken, ikisinin de saltanata aynı derecede namzed sayıldığını belirtir⁶⁰².

Kuruluştan birkaç yüzyıl sonra hemen her padişah zamanında hanedan mensupları devlet için bir problem olmuştur⁶⁰³. Kuruluş döneminde, şehzadeler Anadolu beyliklerinden destek alarak devletin başına geçme teşebbüsünde bulunmuşlardır. Bu yüzyıllarda özellikle Bizans, isyan eden şehzadelerin sığınak yerleri olmuştur. XVI. yüzyıla gelindiğinde Safevi, Bizans'ın yerini almıştır.

Osmanlılarda bilinen ilk şehzâde katlinin, 1298 yılında, o zamanlar bir aşiret beyi sayılan Osman Gazi'nin, kendi aleyhine çalışıp yolda tekfurlarla işbirliği yapan amcası Dündar Bey'e tatbik ettiği rivayet olunur⁶⁰⁴. Dündar Bey, ağabeyi Ertuğrul Gazi'den sonra beyliğin kendisinin hakkı olduğunu düşünmekte, Osman Bey'i kıskanmakta ve bozgunculuk etmektedir. Buna rağmen Osman Bey, saygısını bir an bile ihmal etmeden, amcasını uyarır.

Hatta bir gün Dündar Bey'e: *"Elin öperim amca, dizin öperim amca. De ki davarın güdeyim, odunun kırayım amca. Amma ki beyliğime eller taş atsın ki beyliğimi korumam zor olmasın. Ben bunda akıl isterim, rey isterim, ışık isterim. Yanılırsam doğruyu isterim. Ben bunda takaza istemem, dokunç istemem, kakınç istemem"*⁶⁰⁵. diyerek tehdit etmiştir. Dündar Bey aldırılmaz, bildiğince devam eder. Hatta Koyunhisar savaşında ikilik çıkartarak düşman üstüne hücum eden savaşçıları geri çağırır. Osman Bey, bir yay darbesiyle amcası Dündar Bey'i öldürür⁶⁰⁶.

⁶⁰¹Halil İnalçık, "Osmanlılarda Saltanat....", s.73.

⁶⁰²Halil İnalçık, "Osmanlılarda Saltanat....", s.73. Taha Akyol, *Osmanlı'da ve İran'da Mezhep ve Devlet*, Miliyet Yayınları, Mart 1999, s. 33.

⁶⁰³Ekrem Buğra Ekinci, *a.g.m.* s. 1106.

⁶⁰⁴Ekrem Buğra Ekinci, *a.g.m.* s. 1106.

⁶⁰⁵İbrahim Biricik, *a.g.e.*,s. 47.

⁶⁰⁶İbrahim Biricik, *a.g.e.*,s. 47. Dündar Bey, yeğeni Osman Gazi tarafından 1298 tarihinde öldürülmüş olabilir. Bu tarih şüphelidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. A.D. Alderson, *a.g.e.*, s. 28-29.

Yıldırım Bayezid, Timur ile arasındaki çekişmesine kadar olan dönemde, babası I. Murad'ın Anadolu beyleri üzerinde takip ettiği vasallık siyasetini⁶⁰⁷ sürdürme çabası içinde olmuştur. Dolayısıyla 1389-1402 yılları arasında hüküm süren Yıldırım Bayezid'in dönemi hem siyasi faaliyetler, hem de içeride devleti dönüştürecek bürokratik, mali ve askeri hamleler ile Osmanlı Devleti'nin ilk imparatorluk denemesi olarak kabul edilir⁶⁰⁸.

XV. asrın ilk yarısında Timur oğulları, Osmanlılar üzerinde üstünlük ve metbûluk iddia ediyorlardı. Cengiz Han oğullarının mümessili gibi hareket eden Timur, Osmanlılara bir uc- beyi sıfatı ile ancak Selçuklu devletinin ananevi hudutları ötesinde Uc bölgesinde meşru bir hâkimiyet tanıyor ve İlhanlılar zamanında olduğu gibi Osmanlıların itaat ve inkıyadda bulunmalarını istiyordu. Yıldırım Bayezid, bu iddialara *Sultanu'r- Rum* sıfatı ile karşı koymak istedi, fakat rakibi tarafından ezildi⁶⁰⁹. Timur ile Anadolu'nun hakimiyeti konusundaki hesaplaşmalarında bu iki unsur yani "Selçuklu varisliği ve Rum sultanlığı", onun meşru bir hükümdar olarak davasını haklı kılabilecek bir önem taşıyordu⁶¹⁰.

Yıldırım Bayezid döneminde Timur ile olan mücadelesinden sonra otorite boşluğu sonucu devletin temel nizam ve işleyişi kırılma noktasına gelmiştir. Bu kırılma yaklaşık onbir yıl süren Fetret devrinin yaşanmasına neden olmuştur. Fetret devrinden sonra Çelebi Mehmed kardeşlerini bertaraf tahtın sahibi olmuştur. Bu devrin unutulmayan acı hatıraları, Fatih Sultan Mehmed'in Teşkilat KanunFnâmesi'ndeki meşhur maddeyi doğurmuştur: "*Ve her kimesneye evladından saltanat müesser ola, karındaşların nizâm-ı âlem için katl itmek münasibdir. Ekser ulema dahi tecviz etmişlerdir. Anınla âmil olalar*"⁶¹¹.

Evliya Çelebi, Cem Sultan olayını ayrıntılı bir şekilde anlatır. Bayezid-ı Veli ile Cem Şah Karaman ovasında birbiriyle savaşıırken şehzade yenilir ve Mısır'da Sultan

⁶⁰⁷F. Emecen, "İhtirasın Gölgesinde Bir Sultan", s. 67.

⁶⁰⁸F. Emecen, "İhtirasın Gölgesinde Bir Sultan", s. 69.

⁶⁰⁹Halil İnalçık, "*Osmanlılarda Saltanat...*", s.73.

⁶¹⁰F. Emecen, "İhtirasın Gölgesinde Bir Sultan", s. 71.

⁶¹¹Ekrem Buğra Ekinci, *a.g.m.*, s. 1106.

Kalavan'a kaçar. Gemi ile Rodos'ta Malta'ya gider. Fransa'da annesinin yanına gidip, orada 300 Müslüman ile içki, eğlence ile şehzade olmuştur. Sultân Bayezid, Fransa kralına elçi göndererek Cem Şah'ı geri istediğinde, Kral Cem Sultan'a benzeyen birisini öldürüp Bayezid'e göndermiştir. Evliya Çelebi; "Fransızların inancına göre: Fransa kralı zehirli ustura ile Cem Şah'a benzer sarı benizli bir adamı traş edip "Cem Şah'ın naaşıdır" diye Bayezid'e gönderilmiştir. Yine Evliya'nın 1074 [1664] tarihinde Alman diyarına seyahatinde: Cem Şah'ın annesini Fatih İstanbul'u feth ederken Sarayburnun'da nasıl aldığı, Bayezid ve Cem Şah'ın o kızıdan olduğunu ve Cem Şah'ın Mısır'da, Mekke, Medine, Yemen ve Aden'de İspanya ve Fransa'da seyahat edip dış Fransa kralı olduğunu tarihlerinden okumuşlardır. Bundan dolayı "Cem tarafından ve annesi tarafından Fransa'nın Osmanlı hanedanına yakınlığı vardır" derler⁶¹². Burada önemli nokta Osmanlı hanedanı arasındaki bu taht mücadelesinde, tahta namzed iki şehzadenin birbirlerine üstün gelme savaşının aynı zamanda uluslararası bir sorun haline gelmesinin önemi vardır.

Sultan Selim tahta geçtikten en büyük ideali İran bölgesinde var olan Şii-Safevi tehlikesini bertaraf etmek idi. Onun içinde Şehzade Ahmed ve Şehzade Korkud olmak üzere diğer beş kardeşini şehit etmiştir. Bu dönemde dıştaki tehlike Osmanlı içindeki Şehzade çekişmesini tetiklemiştir. Bu tetikleme de Sultan Selim'in etrafında ki kişilerde etkili olmuştur. Örneğin Sultan Selim, Mısır seferine çıkacağı vakit Kemalpaşazâde, Selim Şah'a, arkasında isyan edecek bu kadar şehzade varken bunun uygun olmayacağı, öncelikle bunların bertaraf edilmesi gerektiğini söyler. II. Bayezid oğlu Şehzade Ahmed, devletin başına geçme hususunda kardeşi Şehzade Selim'den daha yakın görülüyordu, bu Babası II. Bayezid tarafından da desteklenmiştir. Bayezid-i Veli'nin iki şehzadesi arasındaki rekabeti yeniçerileri devreye sokmuştur. Şehzade Ahmed'in Üsküdar'a geldiği günün gecesi 21 Eylül 1511'de yeniçeriler bir toplantı yaparak Şehzade Ahmed'in durumunu tartıştılar. Toplantıda Şehzade Ahmed'in aleyhine epey sözler edildi, hatta Şahkulu İsyanı'ndaki beceriksizliğine atıf yapılarak; "... birkaç ayağı kırık çarıklı Türk'ten korkup kaçana hiç saltanat verilir mi..." dediler. Selim'in

⁶¹²a.g.e.,C. II, s. 236b.

faziletlerini öne çıkardılar ve ondan başkasına tabi olmayacaklarını söyleyerek sokağa döküldüler⁶¹³.

Dünder beyle başlayan katl olayları, Evliya'nın zihnini de meşgul etmiştir. Evliya anlatısında kullandığı katl etti, şehid etti, dünya saltanatı için öldürdü ifadeleri onun tarafından kardeş katlinin benimsenmediğini düşündürür. Özellikle III.Murad'ı beşikteki bebeği öldürtmesi nedeniyle eleştirir⁶¹⁴. Bazen bu uygulamaların onların sonunu hazırladığını da belirtir. II. Osman, 1027 [1618] tarihinde tahta çıktıktan sonra küçük kardeşi Mehmed Han'ı 1029 [1620] senesinde şehit etmiştir⁶¹⁵. Evliya, II. Osman'ın küçük kardeşini şehit ettiği için su-i akibete (kötü son) uğrayarak onun da şehit olduğunu yazar. Evliya bazen de yapılan katl olaylarını meşru bir zemine oturtmaya ve hanedana kudsiyet kazandırmaya çalışmıştır. Bu konuda Evliya'nın farklı bir yorumu vardır. Ona göre Selim'in oğlu Süleyman müceddidtir. Onu tahta geçirebilmek için diğer taht adayları ortadan kaldırır⁶¹⁶. III. Murad'ın 127 şehzadesini boğarak şehit ettiği ve III. Mehmed'in ise 19 şehzadesini şehit ettiği Evliya Çelebi tarafından aktarılmaktadır. Evliya'ya göre III. Murad, halim-selim bir padişahdır. Buradan padişahların şahsi düşünceleri ve kişisel özelliklerinin devlet yönetimine yansımadağı, kendilerinin üstünde devletin bekâsı ve de atalarının koyduğu kuralları devam ettirme ülküsünün baskın olduğu görülmektedir.

Osmanlı Devleti'nde zamanla devlet kurumlaştıkça ve hanedan fertlerinin kendileri de eski "devlet paylaşma" fikrinden kurtuldukça, öncelikle sancağa çıkma geleneğine son verilmiş, diğer bir aşamada da kardeş katline son verilmiştir. 1600'lerde senioratus, başka bir deyişle hanedanın en yaşlı erkek üyesinin tahta çıkma usulünün benimsenmesi, Osmanı İmparatorluğu'nun yönetim tarzını gerçekten değişime

⁶¹³Feridun M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, Yitik Hazine Yayınları, Ekim 2010, s. 61. Sultan Selim ile kardeşleri arasındaki taht mücadeleleri için Ayrıca bkz. F. Emecen, "Selim I", s. 408-409.

⁶¹⁴*a.g.e.*, C. I, s. 147.

⁶¹⁵*a.g.e.*, C. I, s. 88.

⁶¹⁶*a.g.e.*, C. X, s. 62-63.

uğrattı⁶¹⁷. Sultan I. Ahmed zamanında bu usûl etkisizleşmeye başlamış, IV. Murad devrinden sonra hiç uygulanmamıştır⁶¹⁸.

2.4. Padişah Ünvanları

Hanedan üyelerinin kullandıkları ya da onlara nasb edilen ünvanlar hem Osmanlı siyasi tarihi ile hem de hanedan üyelerinin kişisel özellikleri ile birlikte değerlendirilmelidir. Hanedan üyelerinin kullandıkları ünvanlar farklılık arz edebilmektedir. Evliya Çelebi de padişahları anlatırken onlar için farklı ünvanlar kullanır ve bazı ünvanları daha çok öne çıkarır.

Evliya Çelebi, Ertuğrul için "*Bey, Gazi*"; devletin kurucusu olarak kabul edilen Osman için "*Bey, Gazi*⁶¹⁹, *Osmancık (devlet-i Osmancık*⁶²⁰) Orhan için "*Bey, Gazi*⁶²¹ ve *Sultan*", I. Murad için "*Hüdavendigâr ve Hân*⁶²²", I. Bayezid için "*Sultan*⁶²³ ve *Hân*" ünvanlarını kullanmıştır. I. Bayezid'in "*Han*⁶²⁴ ve "*Yıldırım*" ünvanını almasını, Eflak isyanlarındaki Bayezid'in atikliğinden dolayı Emir Sultan tarafından verildiğini ifade eder. Çünkü I. Bayezid, bir senede Sinop Kalesi'nden Eflak'a geçip yedi isyanda da düşmanı yenmiş ve geri dönmüştür⁶²⁵.

İstanbul'u feth ettikten sonra hocası Akşemseddin, II. Mehmed'e *Sultan* deyince Fatih, sikkelerinde bu ünvanı kullanmıştır⁶²⁶.

Evliya Çelebi, II. Bayezid için *Sultan ve Veli* ünvanlarını kullanmıştır. Nefisle olan mücadelesini anlatan menkıbesinde, Bayezid-i Veli uzlete çekilince Şah İsmail ona

⁶¹⁷Suraya Faroqhi, "*Yeni Bir Hükümdar Aynası...*" s. 11-12.

⁶¹⁸Taha Akyol, *a.g.e.*, s. 120-121.

⁶¹⁹*a.g.e.*, C. II, s. 29.

⁶²⁰*a.g.e.*, C. I, s. 45. C. II, s. 93.

⁶²¹*a.g.e.*, C. II, s. 23, 29-30, 10-11, C. IX, s. 45.

⁶²²*a.g.e.*, C. X, s. 56, C. VIII. Vr. 56-57, C. V s. 187-188.

⁶²³F. Emecen, I. Bayezid'in aldığı ünvanlar hakkında şu ifadeleri kullanmaktadır; "Nitekim İbn Hacer, dünyanın en seçkin hükümdarlarından olan Yıldırım Bayezid'in atalarından ve soyundan hiç kimsenin almadığı "sultan" unvanıyla anıldığına işaret eder". Ayrıntılı bilgi için bkz. F. Emecen, "İhtirasın Gölgesinde Bir Sultan: Yıldırım Bayezid" *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, S. XLIII, İstanbul 2014, s. 71.

⁶²⁴*a.g.e.*, C. II, s. 43-44.

⁶²⁵*a.g.e.*, C. VII, s. 180.

⁶²⁶*a.g.e.*, C. II, s. 23.

bir çul göndermiştir ve bunun üzerine Bayezid, halk arasında *Çulcu Babalakabı*yla da anılmıştır.

I. Selim için "*Sultan, Şah, Han, Hâdimü'l- Haremeyni'ş- Şerifeyn*" ünvanlarını kullanmıştır.

Süleymân Hân için "*Sarı, Sultan, Grando, Hâdimü'l- Haremeyni'ş- Şerifeyn, Sultânü'l-berreyn ve Hâkânü'l-bahreyn, Sâhib-i Bahr, Zamânın Sâhib-Kırâni, Es-Sultânü'l-berreyn ve'l-bahreyn, Fâtihü'l-Meğârib, Seyyidü'l-Arab ve'l-Acem, Fâtihü'l-Meğârib ve'l-Maşârik*" ünvanlarını kullanmıştır⁶²⁷. Evliya, Seyahatnâme'de bu ünvanları hem Sultan Süleyman dönemini anlatırken aktarmış hem de herhangi bir anlatısında araya Sultan Süleyman'ın lakablarına değinmiş ve aktarmıştır. Varat Kalesikuşatmasında askerler kale dibinde 10 arşın⁶²⁸ genişliğinde ve 20 arşın derinliğinde içi su dolu bir hendekle karşılaşır. Erdel Kralı Betlen Gabor, Süleyman Han'ın korkusundan bu hendeği kazmıştır. Orada bulunan yaşlı bir kadın; "*Sarı Iğrando Kostantin Opol ki Kanuni Sultan Süleyman Han'dır*" der⁶²⁹. Yine, Kanuni Sultan Süleyman keramet *ehli*olarak bilinen Yakub Baba'yı Rodos alınmadan önce ziyaret etmiştir. Yakub Baba Rum suresinin 4-5. ayetlerini okuyup; "Var Sarı oğlan Rodos'u feth et" demiştir⁶³⁰. Yine, Selim ile oğlu Süleyman hakkında anlatılan bir hikâyede Süleyman'ın Sarı olarak adlandırıldığı görülmektedir. Devlet adamları, Selim'in Süleyman'ı öldürttüğünü düşünürler ve O'na "Sarı Süleyman'a" nasıl kıydınız diye sorarlar⁶³¹.

II. Selim için *Sarı* ve *Sarhoş* ünvanlarını kullanır.

III. Mehmed için "*Eğri Fatihi*", Evliya'ya göre, III. Mehmed döneminde Eğri'nin fethi Osmanlı Devleti'nin ortaya çıktığından beri dört büyük tabur cenginden birisidir.

⁶²⁷*a.g.e.*, C. II, s. 23.

⁶²⁸Osmanlı Devletinde ve doğuda eskiden kullanılan bir cins uzunluk ölçüsü. Arşının esası parmak ucundan dirseğe kadar olan mesafedir. Bkz. Mehmet Ali Ünal, *a.g.e.*, s. 49.

⁶²⁹*a.g.e.*, C. V, s. 216.

⁶³⁰*a.g.e.*, C. IX, s. 120.

⁶³¹*a.g.e.*, C. VIII, s. 92.

I. Ahmed için *Sultan*, I. Mustafa için *Sultan ve Han*, II. Osman için *Genç*, IV. Murad için *Sultan ve Bağdat Fatih*, I. İbrahim için *Sultan ve Han* ve son olarak IV. Mehmed için *Han* ünvanlarını kullanmıştır⁶³².

Osmanlı Padişahları için Evliya'nın kullandığı ünvanlar incelendiğinde hemen hemen her hükümdar için "*Han ve Sultan*" ünvanlarını kullandığı dikkati çeker. Kuruluş dönemi hükümdarları için "*Bey ve Gazi*" kullanımı dikkati çeker. "*Sultan*" ünvanını Osman Gazi için kullanmazken, Orhan Gazi için kullandığı tespit edilmektedir⁶³³. Bunların dışında padişahların özelliklerine göre kullanılan ünvanlar da mevcuttur. Sultan Selim Han 1514'te İran Safevi hükümdarı Şah İsmail'i yenmesinin ardından, Türkî ünvanlarını [Han ve Hakan] tamamlayan, "*Şah*" ünvanını da kullanmaya başlamıştır⁶³⁴. Evliya bu kullanımı da tercih eder.

Burada şu nokta göze çarpmaktadır, Hicaz'ı Osmanlı himayesi altına almak I. Selim'e, itibarını daha da yücelten, "*alçak gönüllü*" yeni bir ünvan kazandırmıştır: *Hâdimü'l- Haremeyni's- Şerifeyn* (Mekke ve Medine'deki iki kutsal Harem'in hizmetkarı)⁶³⁵. Kanuni de, "*bütün müslümanların halifesi*" ünvanını aldıktan sonra hem Doğu'da hemde Batı'da fetihler yapmıştır. Yani Müslümanın olduğu yerde Osmanlı padişahı vardır. II. Selim ve III. Mehmed ile birlikte sonradan tahta geçen Osmanlı padişahları ataları Süleyman Han'ın bu ülküsünü ve idealini sürdürmek düşüncesindedirler. II. Selim'in sarhoş lakabını alması manevi yönden Süleyman Han'ın yukarıda aldığı ünvana zarar vermiş, II. Selim'in yaptığı fetihlere gölge düşmüştür. Bilindiği üzere Evliya, Osmanlı'ya olan sadakat düsturu neticesi olarak III. Mehmed dönemindeki bu Eğri'nin fethini yüceltmek niyetindedir, bu niyetinin temelinde Sultan Süleyman'ın ülküsünü halk nezdinde III. Mehmed'e kazandırmak olmuştur. Bu düşünce, aynı zamanda IV. Murad'ın düşüncesinin de temel mihenk taşları olmuştur.

⁶³²a.g.e., C. II, s. 23-24.

⁶³³Heath W. Lowry'e göre, "*Sultan*" ünvanını ilk kez I. Murad kullanmıştır. Orhan Gazi bu ünvanı kullanmaz. Wittek'in 1337 tarihli kitabede Orhan için "*al-amîr al-kabîr al-mu'azzam al mujâhid*" ünvanlarını Sultan'a çevirerek göz ardı ettiğini savunmuştur. Heath W. Lowry, *Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Temmuz 2010, s. 38.

⁶³⁴Gülru Necipoğlu, *Sinan Çağı (Osmanlı İmparatorluğu'nda Mimari Kültür)*, Çev. Gül Çağalı Güven, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Eylül, 2013, s. 31.

⁶³⁵Gülru Necipoğlu, a.g.e., s.31.

2.5. Osmanlı Padişahı Tipi

2.5.1. Gâzi Padişah

Gazâ, İslami kutsal savaş, Osman'ı ve onun gibi bu *ucda*, savaşan alplar ve alp-erenleri harekete geçiren, "*doyum*" akınlarına anlam kazandıran kutsal ideolojidir⁶³⁶.

Paul Wittek tarafından ortaya atılan Osmanlılar'ın ilerlemesinde ve büyümesinde gazanın önemli bir rol oynadığına dair düşünce hala bilimsel camiada tartışılmaktadır. Yine P.Wittek'e göre Batı Anadolu'daki uc beylikleri gazi teşkilatından doğmuştur. Hepsinin gayesini fethin teşkil ettiği bu beyliklerin başlangıçta en küçüğü olan Osmanlı Beyliği, coğrafi mevkii ve Bizans'a sınır komşusu olması dolayısıyla daimi cihad halindeydi, buna bağlı olarak da gaza ruhunu hep canlı tuttu⁶³⁷. Osmanlılarda gazanın ne anlama geldiği, cihadla aynı olup olmadığı gibi düşünceler hala tartışılmaktadır⁶³⁸.

Evliya Çelebi seyahatnamesinde ise gaza Osmanlılar ile özdeşleşen bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Evliya Çelebi, gazayı dahir tutku biçiminde yansıtır⁶³⁹.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren devletin resmi ideolojisinin en önemli temellerinden birisi kutsal savaş yani gazâ ve cihâd idi. Osmanlı ordusunun Hristiyanlara ve daha sonraki dönemlerde Kızılbaşlara karşı yürüttüğü mücadelede gazâ ruhunun itici bir güç olduğu bilinmektedir⁶⁴⁰.

Osmanlı hükümdarını meşrulaştırma araçlarından vakayinamelerde seferler betimlenirken, savaş yönetmek şöyle dursun, sefere şahsen katılmış olsun veya olmasın padişah "din savaşçısı" (Gazi) ünvanıyla anılırdı⁶⁴¹.

⁶³⁶H. İnalcık, *Devlet-i Aliyye (Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I, Klasik Dönem (1302-1606): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul Mayıs, 2009, s. 11.

⁶³⁷Abdülkadir Özcan, "Gazi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 13, İstanbul 2012, s. 443.

⁶³⁸Feridun Emecen, *İlk Osmanlılar*, Timaş Yay., İstanbul 2012, s. 127.

⁶³⁹Mehmet Yaşar Ertaş, "Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesinde Gaza", s. 79.

⁶⁴⁰Mehmet Yaşar Ertaş, "Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesinde Gaza", s. 1.83.

⁶⁴¹Surayı Faroqhi, *a.g.e.*, s. 5-6.

Evliya, Osmanlı hanedanında Gazi ünvanını Osman Gazi ile birlikte kullanmaya başlamıştır. Gâzi Ünvanı Osmanlı kuruluş safhasında daha çok önplanda tutulmuştur. Bu ünvanın ilk zamanlarda sıklıkla kullanılmasında, özellikle Hacı Bektaş-ı Veli ile birlikte Anadolu'ya gelen Hoca Ahmet Yesevi dervişlerinin Osmanlı'nın ilk zamanlarında padişahlarla birlikte savaşa katılmaları rol oynamıştır. Örneğin, Evliya Çelebi, Bursa'nın feth edilmesinde Hoca Ahmed Yesevi'nin Horasan'daki halifesi Hacı Bektaş-ı Veli ile birlikte gelen üçyüz dervişin Orhan Gazi'ye yardım ederek savaşı kazanmalarında etkin rol oynadıklarını dile getirir⁶⁴². Evliya, böylece dini yönden önplanda olan bu dervişlerin savaflara katılmasını meşru bir zemine oturtmuştur ve savaflarda "*Gaza*" ismini baskın olarak kullanmıştır. Evliya, ayrıca "*Gaza*" isimlerini kullanarak savaştan sonra ele geçen ganimetlerinde ele geçirilmesine meşruiyyet kazandırma gayretindedir.

Evliya Çelebi Seyahatnâme'de Osman Bey, Sultan Orhan, I. Murad ve II. Murad için özellikle "*Gazi*" ünvanlarını sıklıkla kullanmıştır. Fatih'in İstanbul'u feth etmesiyle birlikte Akşemseddin, bu fethi tebrik manasında sarf ettiği cümlelerde "*gaza*" kelimesi de kullanılmıştır⁶⁴³.

Osmanlı Devleti'nde uzun soluklu fetihler yapan ve kendi devrine hem Osmanlı batısında hemde doğusunda fetihlerle askeri başarıyı elde eden padişah şüphesiz Sultan Süleyman'dır. Dolayısıyla Kanuni devrine popüler olan gazanâme türündeki, tek bir sefer ya da askeri başarıyı konu alan eserlerde Sultan Süleyman'ın gaziler sultanı olarak rolü vurgulanır. Sonuç olarak, Gazanamelerin çokluğu sultanın görevinin askeri liderlik olduğunu gösterir⁶⁴⁴.

Sultan Süleyman'dan sonra Osmanlıların uzun süren kuşatmaları sonucu olarak Evliya, bu dönemdeki savaşları gaza ruhu içinde bir söyleyişle aktarmaya çalışmıştır. Seyahatnâme'deki bazı ibareler, "hem Evliya'nın zihninde hem de Osmanlı bilincinde gazânın bir ibadet olarak algılandığına işaret etmektedir. Sefere çıkarken ya da cenge

⁶⁴²a.g.e., C. I, s. 34.

⁶⁴³a.g.e., C. I, s. 45.

⁶⁴⁴Tülün Değirmenci, *İktidar Oyunları ve Resimi Kitaplar II. Osman Devrinde Değişen Güç Dengeleri*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2012, s. 247.

başlarken sanki namaza ya da oruca niyetlenir gibi “Bismillâh niyyetü'l-gazâ, tevekkülen alallâh”, “Bismillah niyyetü'lgazâ”, “niyyetü'l-gazâ”, ifadelerini kullanması" savaşın kutsallığını göstermektedir⁶⁴⁵.

Osmanlı kuruluş devrinde önplanda tutulan "Gaza" imgesi, daha sonraları Osmanlı toplumunca unutulmuştur. II. Osman, döneminde toplumun nezdinde unutulmuş olan "gazi sultan" imgesiniterkar canlandırma çabası içinde olmuştur. Bunun içinde kuruluş döneminde Osman Gazi'nin yaptığı uygulamalara gönderme gayretindedir. Pierce, II. Osman'ın gelenekten ayrılarak devrin en önemli ulemalarından biri olan Esad Efendi'nin kızı Akile'yi kendisine resmi eş olarak seçmesinin, Osmanlı Beyliği'nin kurucusu Osman Bey'in Şeyh Edebalı'nın kızı evliliğine bir gönderme yaptığını vurgular⁶⁴⁶. Bütün bu söylemlerden yola çıkarak şu çıkarım yapılabilir; II. Osman böylece hâlâ hafızalarda taze olan bu olayı anımsatacak bir evlilik yaparak "gazi sultan" imgesini kuvvetlendirmeye çalışmıştır⁶⁴⁷.

2.5.2. Dindar Padişah

"Osmanlı toplumunda *"gerçek Osmanlı"* olmanın üç temel şartı vardır. Bunlar; dine Hizmet, devlete hizmet ve adâbı Osmanî' yi bilmek"⁶⁴⁸. "Osmanlı da adâbı Osmanî' yi bilmek padişaha olan bağlılığın ölçüsündedir. Çünkü bütün bu şartların üstünde belirleyici etken sultan ve hanedana sadakattir. Bu şartlar çerçevesinde Evliya Çelebi, dini hassasiyetinin getirdiği olgunlukla, Osmanlı padişahlarının dini yönünü gerek tanık olduğu bir olay, gerek sultanın gördüğü rüya, gerekse birilerinden duyarak aktardığı padişahlarla ilgili düşünceleri ayet ve hadislerle destekleyerek aktarmaya çalışmıştır. Evliya'nın anlattığı menkıbelerden Osmanlı Hanedanına bir kutsallık atfetmeye çalıştığı dikkati çeker"⁶⁴⁹.

Evliya, Osmanoğulları padişahlarından yirmi ikisinde yetmişer evliya kuvvetinde keşf ve kerametın var olduğunu belirtmiştir. Osmanlı soyunu anne

⁶⁴⁵Mehmet Yaşar Ertaş, *"Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Gaza"*, s. 85.

⁶⁴⁶Tülün Değirmenci, *a.g.e.*, s. 250-251.

⁶⁴⁷Tülün Değirmenci, *a.g.e.*, s. 251.

⁶⁴⁸Bkz. Yahya Kemal Taştan, *a.g.m.* s. 361.

⁶⁴⁹Bkz. Yahya Kemal Taştan, *a.g.m.* s. 370.

tarafından seyyid olarak belirtmesi de bu yüzden olmalıdır. Bu noktada II. Murad da övülür. II. Murad'ın gaza malıyla camiler inşaa ettiğini ve seyyidlere ilk defa ulufe dağıtan padişah olduğunu vurgular⁶⁵⁰. Bir diğer IV. Murad ile ilgilidir. Sultan IV. Murad, Yıldırım Bayezid'in kabrini ziyaret ettiğinde; *"Ne böyle pâdişâhâne yatarsın. Âl-i Osmân'ın ırzın pâymâl eyleyüp Tatar elinde kesr-i ırz etdin"* [ne böyle padişahane yatarsın. Osmanlı'nın namusunu ayaklar altına aldın, Tatar elinde namusumuzu alçalttın] diye kabrinin üstünde ki sandığa tekme vurunca aniden bi acı his edip nikris hastalığına yakalanmış ve bu ölümüne neden olmuştur⁶⁵¹. Yıldırım Bayezid ile Timur arasında gerçekleşen Ankara Savaşı ve neticesinde Yıldırım'ın mağlup olması, Osmanlılara önemli bir darbe vurmuştur. Dolayısıyla Evliya Çelebi, Osmanlı'ya olan sadakat düşüncesi ile Yıldırım Bayezid'in zikir edilen savaşta ki mağlubiyetini değersizleştirme ve Bayezid'in itibarını yükseltme çabası ve gayreti içerisindedir. Aynı zamanda ona ve hanedana kudsiyet atfetmektedir. Evliya, aynı zamanda IV. Murad'ın gururunu da anlatmaktadır.

Evliya, Osmanlı hükümdarları içinde Murad Hüdavendigâr, Fatih Sultan Mehmed, II. Bayezid gibi padişahların kutubluk mertebesine ulaştığını belirtir⁶⁵². Burada, Murad Hüdavendigâr'ın şehid olması, Fatih'in İstanbul'u feth etmesi, II. Bayezid'in de veli olarak anılmasının etkisi olmalıdır.

Fatih, II. Murad döneminin âlimlerinden Şeyh Abdurrahman'nın ayağını öpünce Şeyh, atkısını o dönemde şehzade olan Fatih'in boynuna atıp İstanbul'un fethini kerametli sözleriyle müjdelemiştir⁶⁵³. İstanbul feth edildikten sonra Akşemsetdin şöyle demiştir; *"Ey guzât-ı müslimîn bilin, âgâh olun kim cümlenizin hakkında ol âhir zamân peygamberi ol server-i kâ'inât ve ol mefhar-i mevcûdât buyururlar, Hadîs⁶⁵⁴: "Kostantiniyye mutlaka feth olunacaktır. Onu fetheden komutan ne güzel komutan, onun askeri ne güzel askerdir." Osmâncık'dan bu âna gelince pâdişâhlarınıza beğ derdiniz, şimdengerü sultân deyin. Ve etek der-miyân edüp ziyâfetde size hidmet edüp ekmek bezl*

⁶⁵⁰a.g.e., C. II, s. 27-28-29.

⁶⁵¹a.g.e., C. II, s. 27.

⁶⁵²a.g.e., C. III, s. 206.

⁶⁵³a.g.e., C. II, s. 29.

⁶⁵⁴Ahmed ibn Hanbel, 4, 335, a.g.e., C. I, s. 45.

*etdüğiyçün hûn ekmekdir, hûnkârdın" deyü pâdişâhın başına iki çatal ablak sorgucu takup, "Pâdişâhım henüz Âl-i Osmâniyân'ın âb-ı rûyı oldun, hemân mücâhidün fî-sebilillâh ol" deyü gülbâng-i Muhammedî çeküp...⁶⁵⁵cümlelerini kullanmıştır. Akşemseddin, Hz. Peygamber'in İstanbul'un feth edileceğini müjde veren hadisini okuduktan sonra, İstanbul feth ettikleri için bütün günahlarının aff olunduğunu, Gaza malını israf etmemeleri gerektiğini ve İstanbul içine hayır yapmalarını gerektiğini ve Padişaha itaat etmeleri gerektiğini vurgulamıştır. Akşemseddin, hemen sonrasında; Osmancık'tan bu yana padişahlarınıza bey derdiniz, bundan sonra sultan deyin deyip Akşemseddin ve başka büyük velilerin izniyle Osmanoğlu sikkesinde; *Âl-i Osmân'da es-sultân ibn ü's-sultân es-sultân Mehemmed Hân ibn Murâd Hân azze nasruhu duribe Kostantiniyye sene 857 [1453] târîhi* diye yazılmıştır⁶⁵⁶.*

Fatih döneminde, İstanbul fethinin ilk günlerinde ancak İstanbul'un deniz tarafında başarı gösterilebilmiştir. Fatih Sultan Mehmed, büyük velilerden sultanları "*mazanna-i kirâme kibâr-ı evliyâullâhdan ulu sultânlar*"⁶⁵⁷[Akşemseddin, Sivasî Karaşemseddin, Monlâ Gürânî, Hazret-i Emîr, Buhârî, Monlâ Fenârî, Cübbe Alî, Ensârî Dede, Monlâ Pûlâd, Aya Dede, Horosî Dede, Hatablı Dede ve eş-şeyh Zindânî] bir araya getirip onlardan himmet ricasında bulunmuştur. Bu büyük sultanlara, ganimet mallarından zâviye, mektep, dâru'l hadis medreseler ve türbe inşaa edeceği yönünde vaatlerde bulunur. Bunun üzerine abdest alınıp iki rekât namaz kılınır, fetih için dualar edilir ve askerleri fetih için teşvik konuşmaları yapılır. Savaşın ilerleyen safhalarında fetih zorlaşınca Akşemseddin Fatih'e üzüntü çekmemesini, kale içinde Yâvedûd sultan isminde birisi olduğunu, onun ölmeden fethin gerçekleşmeyeceğini, onun elli gün sonra öleceğini, sonrasında fethin gerçekleşeceği müjdesini vermiştir. Akşemseddin, İstanbul'un 857 [1453] tarihinin Rebiülevvel ayı Temmuz günlerinde feth olunacağını söylemiştir. Evliya, Akşemseddin'in bu müjdesinin gerçekleştiğini söyler⁶⁵⁸ ve bu olayın Fatih'in İstanbul'u feth etmesinde etkili olduğunu açıkça öne çıkarır.

⁶⁵⁵*a.g.e.*, C. I, s. 44-45.

⁶⁵⁶*a.g.e.*, C. I, s. 44-45.

⁶⁵⁷*a.g.e.*, C. I, s. 36.

⁶⁵⁸*a.g.e.*, C. II, s. 244.

Dindarlık hususunda en ön plana çıkan hükümdar ise II. Bayezid'tir. Evliya, II. Bayezid' i Bayezid-i Veli olarak adlandırarak onun dindarlığına vurgu yapar. Bayezid-i Veli nefsi ile mücadelesinde, nefsinin ağzından dışarı çıkıp yemeği yiyip içeri girmek istediğinde Bayezid'in bunu müsaade etmeyip nefsini öldürdüğünü zikretmiştir. Kara Şemseddin Sivasi ve şeyhülislamın fetvasıyla nefsin katl edilip cenaze namazıyla gömüldüğünü anlatmaktadır⁶⁵⁹. Bu olaydan sonra Bayezid uzlete çekilir ve devlet içinde ki kul taifesinin idaresi zorlaşır. Düşman serkeşlik etmeye başlar. Özellikle Şah İsmail'in Bayezid'e at çulu hediye etmesi onu küçük düşürür⁶⁶⁰.

Bayezid-i Veli, I. Selim şehzade iken onu Trabzon'dan getirtir. Şehzade Selim konuştuğu sırada Bayezid, kızıp kuru kızılık sopasıyla 8 çubuk vurarak, "*Sekiz seneye hilâfete işâretidir. Oğlan elem çekme zikr eyle, zikr târîhinden sonra te'dibimle meydân-ı hilâfet senindir, al bu yediğin kuru çubuğu yere dik, sekiz sene meyvesin yiyessin*" diye telkinde bulunur. Şehzade Selim kuru kızılık sopasını yere dikerek; "*Yâ Rabbî bu kuru ağaca meyve ver ve meyvesin meşhûr-ı âfâk eyle*" diye dua etmiştir⁶⁶¹. Evliya' ya göre bu bir keramettir. Çünkü Selim Han'ın saltanat süresi 8 yıl sürmüştür. Daha sonra, I. Selim Han şehzadeligi döneminde babası Bayezid-i Veli' ye isyan etmiştir. Bu isyan sonucunda Selim Han, Çorlu'da II. Bayezid'i mağlup edince Bayezid; "*Selimler ömrünüz az olsun ve gazanız çok olsun. Padişahlığı benden Çorlu'da aldınız yine aynı yerde veresiniz*" demiştir⁶⁶². Hem I. Selim hem de II. Selim bu bedduanın muhatabı olmuştur. Evliya Çelebi'nin burada dua-beddua ikilisini tarihi anlamlandırma konusunda kullandığı dikkati çekiyor.

Sultan Selim'in Mısır'ı ve kutsal toprakları fethi dindar padişah tipinin güçlenmesinde etkilidir. Yavuz Sultan Selim, Mısır seferine gitmeden önce Ebü's-Selc-i Hindî'nin yanına gidip duasını almıştır⁶⁶³. Selim, Bursa Yenişehir'de bütün kardeşlerini şehit ettikten sonra Bursa'daki bütün atalarını ziyaret eder. Emir Sultan türbesine gidip

⁶⁵⁹a.g.e.,C. III, s. 206. Burada anlatılan menkıbenin, IX. yüzyılda İran coğrafyasında yaşayan Bayezid'i Bistami'nin yaşadığı hikâye ile örtüştüğünü söyleyebiliriz. Evliya'ya göre iki menkıbe arasındaki fark; Sultan Bayezid'in nefsinin öldürdüğü, Bayezid-i Bistami'nin ise öldürmediği yönündedir.

⁶⁶⁰a.g.e.,C. I, s. 140.

⁶⁶¹a.g.e.,C. I, s. 199.

⁶⁶²a.g.e.,C. I, s. 146.

⁶⁶³a.g.e.,C. IX, s. 281.

ruhaniyyattan yardım istemiştir. Emir Sultan'ın kabrinden; *"Ey Selim,' Allah'ın iradesiyle hepiniz güvenli güvenli Mısır şehrine girin"*[Yusuf suresi, 99] sesi duyulur. Kemalpaşazâde, *"müjde padişahım sana Mısır'ın fethi müjdelendi"* demiştir⁶⁶⁴. Bir diğer keramet de yine Selim ile Kemalpaşazade arasında yaşanmıştır. Selim Han, Mısır'ı fethine giderken Kemalpaşazâde; Muhyiddin-i Arabi'nin Risalesinde, *"izâ câe's-sînü dehale's-şînü ezharâ bi-merkadi'l-mîm"*sözlerini yorumlamıştır. Kemalpaşazâde, *Şin*'dan maksat Selim Şah, *dehale's-şîn*'den maksat Şam, *bi-merkadi'l-mîm*'den maksat Muhyiddin olduğunu söyler. O gece Selim Şah rüyasında Muhyiddin'i Arabi'yi görür; *"Yâ Selîm, senin gelmene muntazır idim. Safâ geldin. Mısır gazân müyesser oldu. Sana tebşîr etdim. Sabâh ıstablında bir siyâh ata süvâr olup ol at seni bana getirüp bulur. Beni hâk-i mezelletden kaldırıp bu Sâlihiyye'yi imâret eyle. Ve bana bir âsitâne ve câmi 've medrese ve imâret ve hammâm ve mahkeme-i Muhammedî binâ eyle. Yürü, işin râst olup Mısır fethi müyesser ola."* Selim, bu rüyadan sonra bi keramet ile Muhyiddin'i Arabi'nin kabrini bulur ve türbe inşaa eder ve sonrasında Mısır'ın fethi gerçekleşir⁶⁶⁵. Bu sebeple, Kemâlpaşazâde O'na *"Hâdîmü'l-Harameyn"* ünvanını vermiştir⁶⁶⁶.

Evliya Çelebi, Seyahatnâmesi'nde Sultan Selim'in Mısır seferini anlatırken Hulefa-i Raşidin'den Hz. Ali'nin de bu sefer üzerinde sözlerinin olduğunu aktarır. Evliya; *"Hz. Ali cifrinde Sultan Selim'in vasıflarının olduğunu belirtir; Hz. Ali; "Mutlaka Âli Osman'ın bir Selim'i Rum, Acem sonra da Ceziretü'l-Arab'a sahip olacaktır". Ceziretü'l-Arab'dan kasıt Mısır'dır ki cezire (ada) denir, zira Mısır'ın bir tarafı, Batı tarafında Akdeniz'dir. Bir tarafı, doğu tarafından Süveyş denizidir"* demiştir.⁶⁶⁷.

Kanuni Sultan Süleyman, Hicri 900 tarihinde doğmuştur⁶⁶⁸.Evliya, Seyahatnâmesi'nde Kanuni Sultan Süleyman'ın müceddid olduğu yönündedir⁶⁶⁹.Bu görüşünü *"Allâh, her yüzyılın başında bu ümmete dînlerini yenileyici birini*

⁶⁶⁴a.g.e.,C. II, s. 33.

⁶⁶⁵a.g.e.,C. IX, s. 276.

⁶⁶⁶a.g.e.,C. II, s. 23.

⁶⁶⁷a.g.e.,C. I, s. 142.

⁶⁶⁸a.g.e.,C. I, s. 144

⁶⁶⁹Sultan Süleyman'ın müceddidliği ile ilgili F. Emecen; "Öte yandan Kutbüddin el-Mekkî, onun Ehl-i sünnet mezhebini muzaffer kılıp ilhâd ehlini bertaraf etmesi sebebiyle X. (XVI.) asrın müceddidi olduğunu yazmıştır" ifadelerini kullanmıştır. Bkz. F. Emecen, "Süleyman I", s. 70.

gönderir."Hadîsi ile desteklemiştir. Evliya'ya göre, Sultan Süleyman bu hadîs'in müjdesine mazhar olmuştur. Onun için Sultan Süleyman 48 yıl padişah olup yedi iklimde ülkeler feth edip hadisten hissedar olmuştur. 18 padişahı kendisine boyun eğdirmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman'ın dindarlığı ile ilgili bir anlatıda Rodos seferi öncesinde, *ehl-i keramet* diye bilinen Yakub Baba'yı ziyaret bahsidir. Kanuni, Yakup Baba'yı ziyaret ettiğinde, Yakub Baba Rum suresinin 4-5. ayetlerini okuyup; "Var Sarı oğlan Rodos'u feth et" demiştir. Evliya, Yakub Baba'nın kerametiyle Rodos'un feth edildiğini söyler⁶⁷⁰. Bir başka yerde ise Kanuni'nin rüyasında Hz. Peygamber'i görmesidir. Hz. Peygamber; "*Yâ Süleymân! Belgrad'ı ve Rodos'u ve bin yedi yüz kırk pâre sağîr ü kebîr kılâ'ları feth edüp Âl-i Osmân devletini tasîh edüp gazâ mâhiyla Kudüs-i şerîfe bir kal'a-i metîn ve benim Medîne-i münevvereme bir ribât-ı hasîn ve Ka'be-i Beytül-harâm'ın cânib-i erba'asına bir hisâr-ı üstüvâr inşâ edüp metânet üzre tevsî' eyle*" diye emretmiştir. Hz. Peygamber, Kanuni'nin 48 yıl yaşayacağını, çok gaza [savaş] edeceğini, şefaatinin hak ettiğini anlatmış ve gaza malından Mekke, Medine'ye harcama yapması gerektiğini yani kutsal topraklara yardım ile hizmet etmesini emretmiştir. Kanuni bunun üzerine bu topraklara üç bin kese yardımda bulunur. Evliya, Mekke ve Medine'ye gittiğinde bundan çok etkilenmiştir. Evliya, "*Bu Hakir 38 sene 17 padişahlık yer gezdim böyle yedi cennetbenzerini görmedim.*" demiştir⁶⁷¹.

Ebussuud Efendi, Kanuni'ye "*Sultânü'l-berreyn ve hâkânü'l-bahreyn*" ünvanını vermiştir. Sultan Süleyman, Malta ve Rodos'u feth edince *sâhib-i bahr*, Bağdat'ı feth edince *Sultânü'l-berreyn* ünvanlarını almıştır. Evliya; Bağdat ve Rodos elden gidince bu ünvanları kullanmanın doğru olmayacağını ve Osmanlılarının bunu korumak için gayret içinde olduklarını belirtmiştir⁶⁷². Yukarıda zikredilen olaylar ve bilgiler, manevi önderler ile ve İslam inancı ile hanedanın irtibatını göstermektedir.

⁶⁷⁰a.g.e., C. IX, s. 120.

⁶⁷¹a.g.e., C. IX, s. 371.

⁶⁷²a.g.e., C. II, s. 23.

2.5.3. Halife Padişah (İslam Padişahı)

IV. yüzyıla girerken, küçük bir uç beyliği olarak Kuzeybatı Anadolu'da doğan Osmanoğulları Devleti, zaman içinde Türk-Moğol, İslam ve Doğu Roma İmparatorluk geleneklerinin varisi olarak görünen muazzam bir hanedan imparatorluğuna dönüşmüştü⁶⁷³.

Evliya Çelebi, Seyahatnâme'de Osman Gâzi'den Yıldırım Bayezid'e kadar Osmanlı tahtına geçen hanedanı için *Bey* ünvanını kullanmıştır⁶⁷⁴. Yıldırım Beyazıt, Çelebi Mehmed, II. Murad, I. Mehmed (Ebu'l-feth) ve II. Bayezid (-ı Veli) için "...*halife oldu...*" ifadesi seyahatnâmede yer alır⁶⁷⁵. Sultanların halife oldu şeklindeki seyahatnâmedeki zikri, Yıldırım Beyazıt döneminde Abbasi halifesi ile başlayan ilişkiler⁶⁷⁶ dolayısıyla gerçekleşmiş olabilir. Seyahatnâmede bu olaya da atıf vardır. El-Mütevekkil Alallâh Muhammed tekrar halife olduktan sonra, 797 [1395] tarihinde Yıldırım Bâyezîd Hân, Rûm'da *halife* olup teberrüken el-Mütevekkil'e elçi gönderip izin talep edip onlara bağlılığını bildirdi. El-Mütevekkil de Yıldırım Hân'a bir seccâde, bir Kelâm-ı İzzet, bir kılıç, bir at, bir koyun gönderip berât vermiştir⁶⁷⁷. I. Bayezid Han'ın halife ile olan bu ilişkisine dikkat çeken Evliya, Yıldırım Bayezid'e kadar Osmanlı'nın başına geçen padişahlar için *bey* ünvanını kullanırken, bundan sonrakiler için bilinçli bir tercihle halife ünvanını kullanmış olma ihtimali yüksektir⁶⁷⁸. Bununla birlikte Mısır'ı feth edip Mısır'daki halifeliği bitirmesine rağmen Evliya, I. Selim Hân için *intahta geçti* sözünü kullanmıştır⁶⁷⁹. I. Süleyman *Halife*, II. Selim *Şah*, III. Murad, III. Mehmed, *Şah*, Sultan Ahmed *Halife*, II. Osman *Halife*, Mustafa Hân *Halife*, IV. Murad *Halife*, İbrahim Hân *Halife* ve IV. Mehmed hala *Padişah-ı Osmandır* diye anlatılmıştır⁶⁸⁰. Buradan hareketle Evliya, *halife* ünvanını padişahlık anlamında da kullanmıştır.

⁶⁷³Gülru Necipoğlu, *a.g.e.*, s. 31.

⁶⁷⁴Geniş bilgi için Bkz. Feridun M. Emecen, *a.g.e.*, s. 118.

⁶⁷⁵*a.g.e.*, C. X, s. 55-56.

⁶⁷⁶İnalçık, *Klasik Çağ*, s. 62.

⁶⁷⁷*a.g.e.*, C. X, s. 300.

⁶⁷⁸*a.g.e.*, C. X, s. 55-56.

⁶⁷⁹*a.g.e.*, C. X, s. 55-56.

⁶⁸⁰*a.g.e.*, C. X, s. 55-56.

Halifelik hususunda en önemli dönem Sultan I. Selim devridir. Daha şehzadeligi zamanında hem İran hem de Mısır politikalarında etkin rol oynamıştır. Evliya Çelebi de bu rolüne dikkat çeker ve bu olayları sanki görmüş ve yaşamışçasına ayrıntılı biçimde anlatır. Bayezid-ı Veli, Turhal Ovasında Acem ile savaşırken Dulkadiroğullarından Alaüddeve tarafından Mısır Sultanı Gavri 12 bin asker desteğiyle Osmanlı askeri içine girince, Selim Şah Canha dağlarına geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu bölgedeki Acem ve Türkmenlerin Osmanlı elinden çıkmasıyla Şehzâde Selim; "*Âh Mısırlı, âh Mısırlı,*" demiştir. "*Cenâb-ı Bârî bana taht-ı âl-i Osmânî erzânî kılsa, Allâh ile ahdim olsun, ibtidâ gazâm Acem, ikinci Zülkadiroğlu, üçüncü gazâm Mısır olsun. Anlar İslâm pâdişâhları ola da Acem'e imdâd edeler, hayr ola, diyerek Mısır'ın fethi için sabr ederdi*⁶⁸¹ ifadelerini kullanmıştır.

Evliya'nın bir diğer anlatısında Şehzade Selim, derviş kılığında Selim Dede adı altında Şah İsmail'e gider, onunla satranç oynar, oradan Hz. Peygamber'in kabrini ziyaret eder ve şu duayı eder: '*Yâ Resûlullâhi, nâmûs-ı Muhammedî, deyü cihâna bir nâm kodun. Bu ne nâmûsdur kim Mısır Çerkezi keferesi içinde böyle yatmak nâmûs mudur? Seninle ahd-i mîsâkımız bu bâzâr üzre olsun kim Mısır fethin bana müyesser eyle, Mısır'ı sana vakf edüp kilâr edeyim, ümmetlerine her sene kisve ve surre ve atıyyeler edeyim, yâ Resûlullâh'der ve bu yakarış yedi gün sürer. En son Hz. Peygamber'in kabrinin dibinde kirli palaslı kimse: 'Yâ Selîm! Ben mütekeffilim. Var işine meşgûl ol, ammâ ibâdullâh[a] zulm [ü] ta'addî etme ve ulemâ-yı Mısır'a ri'âyet eyle, ruh ruh'* diye işâret eder. Şehzade Selim Mısır hacılarıyla Mısır'a gider, Meymendî Tekkesine konuk olur. Dede Selim ismiyle selam verir, burada bulunan Ebussu'ûd-ı Cârîhî; '*Ve aleykümü's-selâm, yâ sâhibe Resûlillâhve yâ hâkime'l-Haremeyni's-şerîfeyn, yâ hakeme'l-Mısır, Selim Şah*' diyerek onu tanıır⁶⁸².

Evliya'nın yukarıdaki anlatısından yola çıkarak şu yargıya varılabilir; Evliya II. Bayezid'in yumuşak politikalarından faydalanan Sultan Gavri ve Şah İsmail'in güçlendiklerine dair bir söyleme sahiptir. Çünkü "sapkın " bir mezhebe sahip olan Safevilerin bu kadar etkili olmaları islam ümmetini ve islam onurunu zedelemektedir.

⁶⁸¹*a.g.e.,C. X, s. 55-56.*

⁶⁸²*a.g.e.,C. X, s. 59-60.*

Yine "Çerkez keferesi" olarak adlandırdığı Memlûklülerin, Safevilere destek olup Osmanlı aleyhinde faaliyet göstermesini de büyük bir onursuzluk olarak değerlendirir. Öyle ki Yavuz'un Hz. Peygamber'e söz verirken sarf ettiğini belirttiği "*namusu-u Muhammedi... bu ne namusdur ki...*" ifadeleri oldukça ağır bir itham ve hayıflanmadır. Bu örneklerle Evliya, hem kendi hem de Osmanlı belleğindeki Yavuz'un halifelik ve "İslam padişahı" konusundaki iddia ve ideallerine yer verir.

Halifelik kurumunun islam padişahlığı önemine dikkat çeken Evliya, bu yüzden Selim'in Mısır seferi için aldığı fetvayı ve Gavri-Selim mücadelelerini aynen metnine almıştır: "*Bir pâdişâh İslâm pâdişâhından olup Mekke ve Medîne ve Hâdimü'l-Haremeyn iddi'asında olup Kızılbaş-ı bed-ma'âş ki sebb-i Çâryâr-ı Güzînedenlerden ola, anın üstüne gayrı İslâm pâdişâhı sebb-i Çâryâr'ı men' etmek için Kızılbaş üzre sefer ederken ol mahalde Mekke ve Medîne pâdişâhından Kızılbaş'a imdâd gelüp sebb-i la'neti men' edem, diyen pâdişâha kılıc çekseler, el-cevâb ne lâzım olur, beyân buyurula..*".

*El-cevâb: "Eyle imâmın imâmeti câyiz değildir. Hal'i farz-ı ayndır. Revâfız mezhebine girmiş. Eli, vilâyeti gâret olunup anlara taba'iyet edenlerin demi hederdir, katl olunup esîr olunmaz. Nisvânları harâmıdır, cevârî olunmaz. Üzerine sefer eyleyüp milkin âhara tevcîh eylemek gerek, el-cevâb" deyü fetvâ-yı sened-i Resûlullâh'ı Selîm şâh eline alup derhâl on iki nefer kimesneleri Mısır'da Sultân Gavri'ye elçi gönderirler"*⁶⁸³.

Sultan Gavri, huzuruna gelen on elçiyi katl ederek, kendi dileğini iki elçi ile birlikte Sultan Selim'e göndermiştir. Sultan Gavri'nin ahitnâmesinde; "*Biz anı sağ iken Mısır hâkine komam. Vaktine hâzır olsun. Haleb altında kendü ile Merc-i Dâbık sahrâsında görüşelim. Er ise meydânıma gelsin"*⁶⁸⁴ denilir. Bunun üzerine Sultan Selim, Mısır üzerine sefere çıkar. Sultan Gavri'yi Mercidabık'ta yenilgiye uğratır⁶⁸⁵. Sultan

⁶⁸³a.g.e.,C. X, s. 63.

⁶⁸⁴a.g.e.,C. X, s. 63.

⁶⁸⁵Evliya, Bu savaşı anlatan beyti Târih-i Şehâbî'den naklen şöyle aktarır. Beyit;
*Seher çün germ olup bâzârı Mîhrin
 Asar altun terâzûsun sipîhrin
 Anıniçün Zühre germ etmişdi bâzâr
 Ki nakd-i ömre kızgın Müşteri-vâr*

Selim Mısır'ı tamamen feth ettikten sonra Evliya'nın söyleyişiyile: "*henüz âl-i Osmân Mekke ve Medîne pâdişâhı olup Mekke şürefâlarına, Yemen tûbba'larına ve Habeş necâşilerine ve Fûncistân kakanlarına ve For ve Donkalâ ve Afnu ve Bornu meliklerine ve Sûdân sultânlarına ve Fes ü Merânkeş pâdişâhlarına ve Mağrib-zemîn selâtînlerine ve Bağdâd'da âl-i Abbâsiyân'a ve Hind râyına ve Acem şâhı şâh İsmâ'îl'e ve Basra ve Lahsa ve Ummân hâkimlerine ve'l-hâsıl cümle mîlîl düvel sultânları ve krallarına; "Ben ki fâtih-i Mısır Hâdimü'l-Haremeyni's-şerîfeynim" deyü nâme-i mahabbetnâmeler gidüp Selîm şâh Mısır'a müstakîl pâdişâh*"⁶⁸⁶ olmuş vedaha sonra Mısır'daki kutsal emanetler İstanbul'a gönderilmiştir⁶⁸⁷. Böylelikle, Hicaz'ı, Mısır'ı alan I. Selim'in, itibarı artmış ve *Hâdimü'l- Haremeyni's- Şerîfeyn* (Mekke ve Medine'deki iki kutsal Harem'in hizmetkârı)⁶⁸⁸ ünvanıyla anılmaya başlanmıştır.

Evliya Çelebi Mısır'ın fethini ve kutsal emanetlerin İstanbul'a gönderilişini ayrıntılı biçimde anlatmasına rağmen halifeliğin Osmanlılar'a devriyle ilgili bilgi vermemektedir. Evliya için Osmanlılar'ın kutsal topraklara sahip olması ve onların hizmetinde bulunmaları çok daha önemlidir. Osmanlılar kendileri halifelikten öte, Müslümanların ve kutsal toprakların hamisi ve hizmetkârı olarak görmüşlerdir.

I. Selim'in ünvanının benzeri I. Süleyman tarafından da kullanılmıştır. Osmanlı hâkimiyetini Mekke, Medine ve Kudüs'e, yani sünni İslam'ın üç temel kutsal şehrine yayılması, I. Süleyman'a Müslüman aleminin simgesel önderliği iddiasında bulunma ilhamını verdi. Sünni Abbasi Halifelerinin kadim payitahtı Bağdad'ın fethi (1534) ardından, bu Padişah "*dünyanın halifesi*" (halife-i cihan), "*islam dünyasının halifesi, müslümanların halifesi*" (*halife-i islam, halife-i müslimin*) gibi ünvanları kullanmayı yeğledi. Sultan Süleyman "evrensel egemenlik imalarıyla birliktehilafet makamı iddiasında bulunan ilk Osmanlı padişahıdır. Bu düşüncenin mimarı Şeyhülislam

*Meğer mîzâne çekmiş Yûsuf'u mâh
Ki genc açmış Züleyhâ-yı sehergâh
Seherden doğdu çün nûr-ı ilâhî
Zümürriid kubbenin zerrîn külâhı
Süvâr oldu kamu sâhib-kırânlar
Peleng-i bebre bindi pehlivânlar*

⁶⁸⁶a.g.e., C. X, s. 70.

⁶⁸⁷a.g.e., C. X, s. 72-73.

⁶⁸⁸Gülru Necipoğlu, a.g.e., s. 31.

Ebusuud Efendi'dir. O, bu görevi süresince Sultan Süleyman'ın resmi ünvanlarını anıtsal kitabelerde ve kanunnâme mukaddimelerinde beyan etmiştir⁶⁸⁹. Evrensel hilafet iddiası, "Arap, Acem ve Osmanlıların Sultanının çeşitli etnik gruplara mensup Müslüman uyrukları üzerindeki yetkisini genişletiyordu. Ayrıca "*ışıldayan şeriatın*" (*şeriat-ı garra*) seçilmiş hamisi ve yorumlayıcısı ve tüm insanların üzerinde "*Allah'ın gölgesi*" (*zillu'l-lâh*) olan Süleyman'ın diğer Müslüman hükümdarları arasındaki üstünlüğünü ifade ediyordu⁶⁹⁰.

Osmanlı Hanedanında -sultani imge bağlamında- Sultan Süleyman için "ideal sultan" kavramını kullanılmaya başlanmıştır. Nitekim kendisinden sonra Osmanlı tahtına geçen padişahların yaptıkları fetihlerle askeri başarıları elde etme veya saray yaşantısı bakımından, Sultan Süleyman'ın zamanına bir dönüşü görmek mümkündür. Süleyman, Celalzâde'nin eserinde "zübde-i âl-i Osman" olarak tanımlanır. Bu tanımlama ile yazar, Sultan Süleyman'ı "ideal sultan" da olması gereken bütün vasıfları kendinde toplayan biri olarak kabul eder⁶⁹¹.

Sultan Süleyman'ın bu düşüncede olması onun kendi döneminde Doğu'da İran (Şii-Safevi), Batı'da Habsburglara karşı sefer düzenlenmesinin yolunu-ülküsünü açmıştır. Sonrasında gelen Osmanlı Padişahları Sultan Süleyman'ın mirasını sürdürme yolunda devam etme niyetinde olmuşlarsa da, manevi yönden onu yakalayamışlardır. Örneğin II. Selim'in "sarhoş" ünvanını alması, onun geniş anlamda Müslümanların hamisi olma ünvanını zedelemiştir.

⁶⁸⁹Gülru Necipoğlu, *a.g.e.*, s. 31-32.

⁶⁹⁰Gülru Necipoğlu, *a.g.e.*, s. 32-33.

⁶⁹¹Tülün Değirmenci, *a.g.e.*, s. 247.

SONUÇ

Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesi'nde Osmanlı Hanedanı ile ilgili bilgiler yoğun ve girift bir şekilde işlenmiştir. Evliya Çelebi hanedan musahibi olması, ifa ettiği görevleri nedeniyle hanedanın canlı tarihine ve okudukları ve dinledikleriyle de geçmişine tanıklık etmiştir.

Araştırmamız, öncelikle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nin Osmanlı Hanedanı için önemli bir kaynak oluşturduğunu ortaya koymuştur. Evliya, Osman Gâzi'den IV. Mehmed'e kadar geçen padişahlar ve onların şehzadeleri hakkında önemli bilgiler verir. Evliya'nın ilk seyahatinin Bursa'ya olması ve burada kurucu hükümdarların kabirlerini ziyaret etmesi, Onun Osmanlı hanedanının tarihine olan ilgisini açıkça ortaya koyar. Her gittiği yerde hanedana ait izler araması da, Seyahatnâme'nin merkezine hanedanın oturduğunun önemli bir delilidir.

Evliya Çelebi'nin hanedanla ilgili anlatısında, hem yazılı hem de yoğun bir sözlü kültürün de izleri tespit edilmiştir. Bu izlere göre, Evliya Çelebi Osmanlı hanedanının meşruiyeti konusunda şüpheye sahip değildir. Osmanlılar'a soyca kudsiyet atfetmekte, onların soyunu Şeyh Edebalı'nın aracılığıyla Hz. Peygambere, Akkoyunlulara ve Selçuklulara dayandırır. Ayrıca Cengiz ailesiyle de bir irtibat kurmaya çalışır. Evliya'ya göre, Osmanlı padişahı gazidir, dindardır ve İslam'ın hamisidir. Evliyaların ve Hz. Peygamberin şefaathlerine mazhar olarak hüküm sürmektedir. Hanedan üyeleri dindarlıktan uzaklaştıklarında, Evliya'nın eleştirisine muhatap oldukları, dindarlaştıklarında ve dine hizmetlerini artırdıklarında ise övüldükleri dikkati çekmiştir.

Evliya Çelebi, sadakatle Osmanlılar'a bağlıdır. Çünkü Osmanlılar onun gözünde kudsiyet taşıyan bir yönetimdir. Osmanlı hanedanına sadece bir konuda yergide bulunur. Evliya Çelebi, hanedan içinde uygulanan kardeş katli meselesine gizliden muhaliftir.

KAYNAKÇA

- Alderson A. D. (1998) *Osmanlı Hanedanının Yapısı*, Şefaettin Severcan(çev)., İz Yayıncılık, İstanbul.
- Akyol, Taha, (1999) *Osmanlı'da ve İran'da Mezhep ve Devlet*, Milliyet Yayınları.
- Barkan, Ömer Lütfi, “Osmanlı İmparatorluğu'nda Kolonizatör Türk Dervişleri”, *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt. IX, Ankara, s.133-153.
- Beyazıt, Yasemin, (2011), “Evliya Çelebi'nin Sunduğu Önemli Bir Portre: Bitlis Han'ı Abdal Han”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı, X, s.67-82.
- Biricik, İbrahim, (2013) *1980-1990 Arası Türk Romanında Öteki*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli.
- Dağlı, Yücel, “Evliya Çelebi Hayatı ve Seyahatnâmesi”, *Osmanlı*, Cilt. VIII, Yeni Türkiye Yayınları, s.344-354.
- Dankoff, Robert, (1990) *Evliya Celebi In Bitlis, The Relevant Section of The Seyahatnâme Edited With Translation, Commentary and Introduction*. E.J. Brill Leiden (Published), University of Michigan.
- Dankoff, Robert, (1991) *The Intimate Life of An Otoman Statesman Melek Ahmed Pasha [1588-1662] As Portrayed In Evliya Celebi's Book of Travels [Seyahatnâme]*, With a Historical Introduction By Rhoads Murphey, Published by State University Of New York Press.
- Dankoff, Robert, (2008) *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi Okuma Sözlüğü*, Yapı Kredi Yayınları.
- Dankoff, Robert, (2010) *Seyyah-ı Alem Evliya Çelebi'nin Dünyaya Bakışı*, (çev. M. Gunay), Yapı Kredi Yayınları.
- Değirmenci, Tülün, (2012) *İktidar Oyunları ve Resimi Kitaplar II. Osman Devrinde Değişen Güç Dengeleri*, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Ekinci, Ekrem Buğra, (2006) “Osmanlı Hukukunda Kardeş Katli Meselesi”, *Prof. Dr. Fikret Eren'e Armağan*, Ankara 2006, s. 1105-1117.
- Emecen, Feridun M. (2011) *Osmanlı Klasik Çağında Hanedan, Devlet ve Toplum*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Emecen, Feridun M. (2012) *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Emecen, Feridun M. (2010) *Yavuz Sultan Selim*, Yitik Hazine Yayınları.
- Emecen, Feridun M. (2012) "Selim I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt.36, İstanbul, s. 407-414.

- Emecen, Feridun M. (2012) "Süleyman I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt.38, İstanbul, s. 62-74.
- Emecen, Feridun M. (2012) "Selim II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt.36, İstanbul, s. 414-418.
- Emecen, Feridun M. (2012) "Mustafa I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt.31, İstanbul, s. 272-275.
- Emecen, Feridun M. (2012) "Osman II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt.33, İstanbul, s. 453-456.
- Emecen, Feridun M. (2012) "İbrahim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt.21, İstanbul, s. 274-281.
- Emecen, Feridun M. (2012) "Mehmed III", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt.28, İstanbul, s. 407-413.
- Emecen, Feridun M. (2012) "Mehmed IV", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt.28, İstanbul, s. 414-418.
- Emecen, Feridun M. (2014) "İhtirasın Gölgesinde Bir Sultan: Yıldırım Bayezid" *İSAM-Osmanlı Araştırmaları Dergisi (The Journal Ottoman Studies)*, S. XLIII , İstanbul, s. 67-92.
- Ertaş, Mehmet Yaşar, (2012) "Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesinde Gaza", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XX/VII, Sayı 1.
- Ertaş, M. Yaşar, (2008) "Osmanlı Ordularının Geçiş Güzergahı Olarak Gelibolu", *Çanakkale Tarihi*, II, İstanbul, s. 887-897.
- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (2006) Robert Dankoff-Yücel Dağlı-Seyit Ali Kahraman (Haz.), 1. Kitap, Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (1999) Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı (Haz.), 2. Kitap, Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (1999) Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, 3. Kitap, Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (2001) Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı (Haz.), 4. Kitap, Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (2001) Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, İ.Sezgin (Haz.), 5. Kitap, Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (2002) Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı(Haz.), 6. Kitap, Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (2003) Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Robert Dankoff (Haz.), 7. Kitap, Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (2003) Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Robert Dankoff (Haz.), 8. Kitap, Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, (2005) Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff (Haz.), 9. Kitap, Yapı Kredi Yayınları.

- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*,(2007) Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, Robert Dankoff (Haz.), 10. Kitap, Yapı Kredi Yayınları.
- Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nin Yazılı Kaynakları*, (2012) Hakan Karateke-Hatice Aynur(Haz.), TTK. Yayınları, Ankara.
- Evliyâ Çelebi*,(2011) Nuran Tezcan-Semih Tezcan(Edit.), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Faroqhi, Suraiya, (2011) *Yeni Bir Hükümdar Aynası Osmanlı Padişahlarının Kamusal İmgesi ve bu İmgenin Algılanması*, Gül Çağalı Güven(çev.), Alfa Yayınları, İstanbul.
- Gencer, Bedri, "Osmanlı Meşruiyet Tabakalaşmasının Oluşumu", İ.Ü. Siyasal Bilgiler Dergisi, No: 30, Mart 2004, s. 65-100.
- Gökçe,Turan, (2011) *Evliyâ Çelebi Konuşmaları/Yazılar*, M. Sabri Koz(Haz.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul s. 309.
- İlgürel, Mücteba, (2012) "Ahmed I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*,Cilt2, İstanbul, s. 30-33.
- İnalcık, H. (2009) *Devlet-i Aliyye (Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I, Klasik Dönem (1302-1606): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Mayıs.
- İnalcık, H. (2009) "Açılış Konuşması", *Çağının Sıradışı Yazarı Evliya Çelebi*,Nuran Tezcan(Haz.), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s. 383-390.
- İnalcık, H. (2000) "Adaletnameler",*Osmanlı'da Devlet, Hukuk, Adâlet*, Eren Yayınları, İstanbul,s.75-190.
- İnalcık, H. (2003) *Osmanlı İmparatorluğu: Klasik Çağ (1300-1600)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Haziran,s.11-13.
- İnalcık, H. (1959) "Osmanlılar'da Saltanat Veraseti Usûlü ve Türk Hâkimiyet Telakkisiyle İlgisi",*Siyasi Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt14, Sayı I, s. 69.
- İnalcık, H. (2012) "Osman I",*Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*,Cilt33, İstanbul, s. 443-453.
- İnalcık, H. (2012) "Orhan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*,Cilt33, İstanbul, s. 375-386.
- İnalcık, H. (2012) "Murad I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*,Cilt31, İstanbul, s. 156-164.
- İnalcık, H. (2012) "Bayezid I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*,Cilt5, İstanbul, s. 231-234.
- İnalcık, H. (2012) "Mehmed I", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*,Cilt28, İstanbul, s. 391-394.
- İnalcık, H. (2012) "Murad II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt31, İstanbul, s. 164-172.

- İnalcık, H. (2012) "Mehmed II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt28, İstanbul, s. 395-407.
- Kılıç, Rüya, (2005) *Osmanlıda Seyyidler ve Şerifler*, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Koçu, Reşâd Ekrem, (1943) *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi I*, İstanbul.
- Kütükoğlu, Bekir, (2012)"Murad III", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt31, İstanbul, s. 172-176.
- Kreiser, Klaus, "Evliya Çelebi", *Historians of The Ottoman Empire*, <http://www.ottomanhistorians.s>. 1-9.
- Kiel, Machiel, (2012) "Tırhala", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt41, İstanbul, s.115-116.
- Lowry, Heath W. (2010) *Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Temmuz.
- Necipoglu, Gülru, (2013) *Sinan Çağı (Osmanlı İmparatorluğu'nda Mimari Kültür)*, Gül Çağalı Güven(Çev.), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Özcan, Abdülkadir, (2012) "Gazi" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt13, İstanbul. s. 443-445.
- Öztuna, Yılmaz, (2005) *Devletler ve Hanedanlar-Türkiye (1074-1990)*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Cilt II. Ankara,
- Sarıcaoglu, Fikret, "Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nin Tarihi Kaynakları", *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'nin Kaynakları*, Hakan Karateke-Hatice Aynur(Haz.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, CiltVIII, Sayı, 3, s.29-39.
- Taştan, Yahya Kemal, (2011) "Evliya Çelebi'nin Osmanlı Hanedanına Bakışı", Nuran Tezcan- Semih Tezcan (Edit), *Doğumunun 400. yılında Evliya Çelebi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, s.356-390.
- Tezcan, Nuran, (2011)"1814'ten 2011'e Seyahatnâme Araştırmalarının Tarihçesi", *Evliyâ Çelebi*, Nuran Tezcan-Semih Tezcan (Edit.), T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.78-115.
- Tezcan, Nuran,(2011) "17. Yüzyıl Osmanlı Türk Edebiyatı ve Seyahatnâme", *Çağının Sıradışı Yazarı Evliya Çelebi*, Yapı Kredi Yayınları, s.383-390.
- Tezcan, Nuran, "Evliya Çelebi'nin Gün Işığına Çıkan Eseri: Nil Haritası", *Toplumsal Tarih*, 207, s.58-63.
- Tezcan, Semih,(2011) "Evliya Çelebi'nin Doğum Günü", *Toplumsal Tarih*, 207, Mart 2011, s.64-67.
- Turan, Şerafettin, (2012) "Bayezid II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt5, İstanbul, s. 234-238.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, (1988) *Büyük Osmanlı Tarihi*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu- Türk Tarih Kurumu Yayınları, Cilt I. Ankara,
- Ünal, Mehmet Ali,(2012) *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, Ekim,

- Ünal, Mehmet Ali, (2011) *Osmanlı Tarih Sözlüğü*, Paradigma Yayıncılık, Ekim, s. 536-538.
- Yıldırım, Asiye Yılmaz-Berkeş, Zeynep Süslü (Haz.) (2010) *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi Hac Kitabı*, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Yılmaz, Ziya, (2012) "Murad IV", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 31, İstanbul, s. 177-183.

ÖZGEÇMİŞ

01.12.1988 yılında Iğdır'da doğdu. İlk öğrenimini Erzurum'da lise öğrenimini Iğdır'da tamamlamıştır. 2007 yılında Pamukkale Üniversitesi Tarih bölümünü kazandı. 2011'de aynı Pamukkale Üniversitesi'nde Yeniçağ Anabilim Dalı'nda yüksek lisansa başladı. Aynı yıl eğitim Fakültesi'nden Pedagojik Formasyon eğitimini tamamlamıştır. 2012 tarihinde "Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Osmanlı Hanedanı" yüksek lisans tezine başlamıştır.